

‘Van eigen eiland in een weiland naar partners in de wet maatschappelijke ondersteuning’

Een empirisch onderzoek naar interactieve frames van zorgboeren uit de Vechtdal regio in de transitie naar de wet maatschappelijke ondersteuning.

MSc Thesis

Naam:	Marlou van den Bosch
Registratienummer:	890324107010
Eerste Begeleider:	Barbara van Mierlo
Tweede Begeleider:	Dirk Roep
Masterprogramma:	Internationale Ontwikkelingsstudies (MID)
Specialisatie:	Communicatie, Technologie en Beleid
Leerstoelgroep:	KTI

Op de voorpagina: Foto door Ronald den Dekker.

Copyrights: Provinciale Zeeuwse Krant

Bron: <http://www.pzc.nl/2.2448/nog-weinig-animo-voor-zorgboerderij-in-tholen-1.1808159>

Voorwoord

In September 2012 maakte ik voor het eerst kennis met het fenomeen zorgboeren. Door mijn deelname aan een ACT project vanuit Wageningen Universiteit kwam ik meer te weten over hun achtergrond en de moeilijkheden die zij tegenkomen in de vrij nieuwe sector van de zorglandbouw. Hun enthousiasme voor het vak werkte zo aanstekelijk dat ik al snel het idee bedacht om mijn afstudeeronderzoek te gaan doen met en over zorgboeren.

Zo begon ik in opdracht van Coöperatie Boer & Zorg met mijn afstudeeronderzoek voor de Master Internationale Ontwikkelingsstudies aan de Wageningen Universiteit bij de leerstoelgroep Knowledge, Technology and Innovation (KTI). Het eindresultaat van dit onderzoek ligt nu voor u. Met het doen van dit onderzoek heb ik mijn kennis over communicatietheorieën en zorgboeren kunnen uitbreiden. Ik hoop dat u dit onderzoek met nieuwsgierigheid en plezier zult lezen, omdat ik dit onderzoek ook vanuit deze drijfkrachten heb uitgevoerd.

Dankwoord

Dit onderzoek is tot stand gekomen met de hulp en aanmoediging van een groot aantal mensen. Het rapport zoals het nu voor u ligt, was er niet geweest zonder hen. Via deze weg wil ik hen dan ook graag bedanken.

Speciale dank gaat uit naar mijn eerste begeleidster Barbara van Mierlo, met wie ik vele uren aan brainstormen en reflectie heb doorgebracht. Dankzij haar sturende rol, suggesties voor verbeteringen en aanmoedigingen heb ik de lat hoog gelegd en het beste van mezelf kunnen laten zien tijdens het bedenken, uitvoeren en schrijven van dit onderzoek. Ook wil ik graag mijn tweede begeleider bedanken, Dirk Roep, die met enige regelmaat bij Barbara en mij aanschoof. Zijn kennis en inzichten vanuit de rurale sociologie waren verfrissend en waardevol.

Daarnaast wil ik IJsbrand Snoeij en Dirk Jan Bleijerveld van de Coöperatie Boer & Zorg bedanken. Naast het financieel mogelijk maken van dit onderzoek, hebben zij mij in de begin- en slotfase voorzien van praktische informatie voor het uitvoeren van het onderzoek en suggesties voor verbeteringen.

Ook wil ik alle zorgboeren van het pilot project 'Zorg Zoekt Boer' bedanken voor hun deelname aan het onderzoek. De tien zorgboeren die hebben willen deelnemen aan mijn interviews hebben mij stuk voor stuk met open armen verwelkomt. Ook hebben zij laten zien met hoeveel passie en enthousiasme zij zich inzetten voor hun medemens en de zorglandbouw. Dit maakte het afnemen van de interviews een ontzettend leuke ervaring om nooit te vergeten. Mijn speciale dank gaat uit naar één van de karrentrekkers van het project, Annemie Lepelaars. Zij gaf mij een warm welkom tijdens de drukke start van het project. Daarnaast voorzag ze mij van de nodige informatie over het project en de zorgboeren in het Vechtdal.

Tot slot wil ik mijn studiegenoot Linda Romijn bedanken voor haar waardevolle feedback op het onderzoeksvoorstel. Dezelfde dank gaat uit naar Vincent Osinga die deze taak op zich heeft genomen voor het uiteindelijke onderzoek.

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Dankwoord	3
Inhoudsopgave.....	4
Afkortingen	6
Samenvatting	7
1. Introductie.....	9
1.1 Probleemstelling.....	10
1.1.1 Netwerkactoren.....	10
1.1.2 Netwerk interacties	12
1.2 Onderzoeksvragen	13
1.3 Doelstellingen van het onderzoek	13
2. Theoretisch kader en onderzoeksopzet.....	15
2.1 Frames	15
2.1.1 Twee paradigma's: cognitieve en interactieve frames	16
2.1.2 Typen frames	17
2.1.3 Netwerken	21
2.1.4 Analytisch raamwerk	21
2.2 Aanpak onderzoek	23
2.2.1 Bron van onderzoek	23
2.2.2 Onderzoeksmethoden.....	24
2.2.3 Data-analyse	27
3. Goedkope zorg versus kwalitatieve zorg.....	29
3.1 Kwaliteit	29
3.2 Bezuiniging en onwetendheid over zorgboerderijen	29
3.3 Schaalvergroting versus kleinschalige identiteit en kwaliteit	30
3.4 Relatie tussen de gemeenten en de betrokken zorgaanbieders	32
3.5 Conclusie	33
4. Invulling van de relaties	34
4.1 Onderlinge relaties.....	34
4.1.1 Onafhankelijke ondernemers.....	34
4.1.2 Verschillende verwachtingen	35
4.1.3 Werkgroepen	36
4.2 Relaties met de gemeenten.....	36
4.2.1 Gebrek aan erkenning	37

4.2.2	Communicatie met de gemeenten	39
4.2.3	De gemeenten als gesprekspartner	39
4.3	Relaties met zorginstellingen	40
4.3.1	Kleinschalige zorgboerderijen versus grootschalige zorginstellingen	40
4.3.2	Concurrentie	41
4.4	Relaties met het zorgkantoor.....	42
4.4.1	Geen verlening van budget.....	42
4.4.2	Toekomstige relatie.....	42
4.5	Conclusie	43
5.	Onzekerheid en het proces naar samenwerking	44
5.1	Plannen maken	44
5.2	Zorg aanbieden versus inspelen op een onduidelijke vraag.....	45
5.3	Drie gemeenten: een gezamenlijk beleid?.....	45
5.4	Conclusie	46
6.	Discussie en reflectie.....	47
6.1	Consequenties theoretisch en methodologisch kader	47
6.2	Strategisch Gedrag.....	47
6.3	Suggesties voor verder onderzoek	48
7.	Conclusie	49
7.1	Typen frames.....	49
7.1.1	Issueframes	50
7.1.2	Identiteitframes	51
7.1.3	Relatieframes	51
7.1.4	Karakterframes	52
7.1.5	Procesframes	53
7.2	Frames die niet aansluiten.....	53
7.2.1	Zorgboeren en gemeenten	53
7.2.2	Zorgboeren onderling.....	54
7.3	Risico's en aanknopingspunten voor toekomstige onderhandelingen	54
7.3.1	Risico's en aanknopingspunten voor toekomstige onderhandelingen	55
	Referenties.....	57
	Bijlagen	59

Afkortingen

In volgorde van tekstverschijning:

- WMO: Wet Maatschappelijke Ondersteuning. Deze wet houdt in dat de gemeente een grote financier wordt van de dagbestedingsactiviteiten die zorgboeren leveren.
- PGB: Persoonsgebonden Budget. Één van de twee grote financieringssystemen, waarbij de cliënt zelf beschikking heeft over het budget en hier verantwoordelijkheid over draagt.
- ZIN: Zorg in Natura. Het tweede financieringssysteem waarbij budget verleend wordt door het zorgkantoor en de verantwoordelijkheid voor het managen van het budget in handen is van de zorgverlener.
- B&Z: Boer en Zorg. Een regionale zorgboerencoöperatie.

Samenvatting

De ontwikkeling van de relatief nieuwe en opkomende zorglandbouwsector in Nederland is sterk afhankelijk van de ontwikkelingen in de zorgsector. Het beleid binnen de zorgsector kenmerkt zich door een trend van decentralisering. Dit betekent dat de landelijke overheid steeds meer uitvoerende verantwoordelijkheid over zorgtaken overdraagt aan de gemeenten. De transitie van de uitvoering van dagbesteding naar de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) is hier een onderdeel van. De zorgboeren staan daarmee voor de uitdaging om adequate financiering te vinden voor de zorg die zij verlenen binnen de nieuwe overheidsmaatregelen. Zorgboeren moeten zich instellen op deze verschuivingen en de hiermee gepaard gaande onzekerheden. Voor de zorgboeren zijn de gemeenten een belangrijke nieuwe partij bij de uitvoering van het zorgbeleid en met name als het gaat om de financiering van de zorg. Zorgboeren zullen nieuwe relaties moeten aangaan met hun gemeenten of hun bestaande relaties moeten herzien. De ondelinge communicatie over de veranderingen, en met name hoe de beide partijen deze veranderingen betekenis geven of 'framen', speelt hierbij een belangrijke rol. Inzicht in hoe de betrokken zorgboeren de overgang naar de WMO, zichzelf als zorgboer, de gemeenten en elkaar onderling framen kan bijdragen aan het verbeteren van de relaties. In onderzoek is er gekeken naar hoe zorgboeren die deelnemen aan een pilot project in het Vechtdal, in de transitie naar de WMO in interactie met elkaar en de betrokken gemeenten de kwestie en hun relaties met elkaar framen.

Het theoretisch raamwerk van dit onderzoek bouwt op het concept 'framen'. Om dit concept te begrijpen wordt de definitie van Entman (1993, in Aarts, Van Lieshout et al., 2011) gebruikt. Hierin worden frames begrepen als een proces waarin mensen een aantal aspecten van de waargenomen werkelijkheid selecteren en deze opvallender maken door ze te communiceren in een bepaalde context. Op deze manier beschrijven mensen bewust of onbewust een specifieke probleemstelling, causale interpretatie, morele beoordeling en/of aanbeveling (Aarts, Van Lieshout et al., 2011). Er bestaan er twee paradigma's. Wetenschappers van het cognitieve paradigma zien frames als kennisstructuren die laten zien wat onze cognities zijn. Wetenschappers van het interactieve paradigma kijken naar de frames in interacties en naar hoe partijen betekenis geven aan verschillende aspecten van de interacties tijdens onderhandelingen. Voor het onderzoek is uitgegaan van het interactieve paradigma, omdat de interacties van zorgboeren met de andere partijen een belangrijk aspect vormen van de transitie naar de WMO. Daarom is in het onderzoek gekeken naar hoe de zorgboeren in interactie betekenis geven aan het centrale onderwerp, hun identiteit, hun relaties en het interactieproces zelf. Om dit te onderzoeken is er een casestudie in de regio Vechtdal uitgevoerd onder 25 zorgboeren die in samenwerking met hun gemeenten de transitie naar de WMO invulling willen geven. Het onderzoek is uitgevoerd met behulp van twee methoden. Allereerst zijn tijdens vier geplande bijeenkomsten tussen de zorgboeren en de gemeenten, en de zorgboeren onderling, de wijze van framen in de onderlinge gesprekken geobserveerd. De 'interessante' gespreksmomenten tijdens deze bijeenkomsten werden aangegeven door momenten waarin frames niet op elkaar aansloten, momenten van rumoer of bepaalde verschillen in taalgebruik, of frames die herhaaldelijk terugkeren. De frames zijn vervolgens inhoudelijk uitgediept en chronologisch in kaart gebracht. Uit een analyse waarin de frames geclusterd zijn, kwamen drie centrale gespreksthema's naar voren: goedkope versus kwalitatieve zorg, invulling van de nieuwe relaties, en onzekerheid en het proces naar samenwerking. Ter aanvulling op de observaties zijn tien semi-gestructureerde interviews gehouden met zorgboeren om de analyse verder te kunnen onderbouwen.

Het eerste centrale gespreksthema was 'goedkope versus kwalitatieve zorg' en laat de dominante frames zien die ingaan op het benoemen van de kwestie in termen van 'kwaliteit' en 'bezuinigingen' en het onderhandelen over de verantwoordelijkheid voor deze kwesties. De zorgboeren en de

gemeenten noemden de eenzijdigheid van kwaliteit die de zorgboeren leveren, de (on)wetendheid van de gemeenten over zorgboerderijen, het verlangen van de gemeenten naar schaalvergroting en de dreiging hiervan op de kleinschalige identiteit van zorgboerderijen, en het verlangen van de gemeenten naar een samenwerking met andere zorgpartijen en de invloed van onderlinge concurrentie hierop. Het tweede gespreksthema betrof hoe de boeren de nieuwe relatie vorm wilden geven. Het invullen van de onderlinge relaties wordt volgens de zorgboeren beïnvloed door het samenbrengen van 25 onafhankelijke ondernemers. In de relatie met de gemeenten speelt het gebrek aan erkenning een belangrijke rol. Wanneer het gaat om de relatie met andere zorgaanbieders, wordt deze beïnvloed door een tegenstelling in kleinschalige en grootschalige identiteit en het aspect van concurrentie. Tot slot zijn de zorgboeren veelal negatief over hun relatie met het zorgkantoor. In het derde gespreksthema gingen de zorgboeren in op hoe zij de gemeenten zouden kunnen benaderen. De onzekere factoren die dit proces beïnvloeden zijn: onduidelijkheid omtrent de richtlijnen van het WMO-beleid en daarmee onduidelijkheid over de precieze vraag van de gemeenten waar de zorgboeren op in kunnen spelen, en onzekerheid in hoeverre de drie betrokken gemeenten een gezamenlijk WMO-beleid zullen maken.

Het onderzoek heeft inzichten gegeven in hoe zorgboeren betekenis geven aan de transitie naar de WMO. Zo blijkt dat de kwaliteit van zorg, de bezuinigingen, de onzekerheid over de toekomst en het gebrek aan erkenning van andere partijen belangrijke kwesties zijn voor hen. De zorgboeren omschrijven zichzelf vooral als divers, kleinschalig en zien zichzelf als onafhankelijke ondernemers. De zorgboeren willen in de richting van de gemeenten en zorginstellingen bewegen. Echter, zij zijn over de drie gemeenten zowel positief, neutraal en negatief. Met de verkregen inzichten kunnen zorgboeren reflecteren op hun eigen handelen in gesprekken, zien wat hun perspectieven en argumenten zijn, hoe ze deze benoemen en hoe ze zich daarmee positioneren ten opzichte van hun gesprekspartners.

Onderwerpen die in het toekomstige onderhandelingsproces mogelijke spanningen kunnen veroorzaken, worden aangekaart door de gespreksmomenten van frames die niet op elkaar aansluiten. De belangrijkste aanknopingspunten voor toekomstige onderhandelingen zijn dat beide partijen wordt aangeraden om te reflecteren op de eigen rol en mogelijkheden om wat betreft de kwesties kwaliteit en bezuinigingen een overeenkomst te vinden. Daarnaast zouden de zorgboeren onderling over hun individuele verwachtingen van het project moeten praten om mogelijke spanningen hierover te voorkomen. Tot slot zouden zorgboeren meer moeite kunnen stoppen in het opbouwen van een gezamenlijke identiteit door te reflecteren in welke opzichten ze van elkaar verschillen en overeenkomen, en wat zij als problemen in de transitie naar de WMO ervaren en hoe dit opgelost zou kunnen worden.

1. Introductie

De combinatie tussen zorg en landbouw is niet nieuw (Hassink, Zwartbol et al., 2007). Het bieden van zorg op agrarische bedrijven om daarmee menselijke gezondheid en sociaal welzijn te stimuleren is een relatief nieuw fenomeen. De huidige zorgsector lijkt op zoek te zijn naar nieuwe en alternatieve manieren voor het verstrekken van zorg. Zorgboerderijen zijn een voorbeeld van een dergelijk alternatief en gebruiken middelen zoals planten, dieren, tuinen, bossen en het landschap om recreatieve activiteiten te ontwikkelen voor mensen die behoefte hebben aan zorg (Hassink en Van Dijk, 2006). De ontwikkeling van de zorglandbouwsector is sterk afhankelijk van de ontwikkelingen in de zorgsector. Het wordt steeds moeilijker om in het huidige Nederlandse gezondheidsbeleid nieuwe vormen van zorg te ontwikkelen (Schoorlemmer, Munneke et al., 2006). Desondanks stijgt het aantal zorgboerderijen in Nederland snel (Hassink en Van Dijk, 2006) van 75 in 1998 tot meer dan 1.000 in 2010 (Hassink, Grin et al., 2013). Deze groei maakt de zorglandbouwsector de snelst groeiende sector binnen de multifunctionele landbouw. In 2005 waren er bijna 10.000 cliënten werkzaam op een zorgboerderij. De achtergronden van deze cliënten verschillen. Zo zijn er cliënten met een verstandelijke beperking, cliënten uit de psychiatrie, mensen met autisme, ouderen en kinderen (Hassink, Zwartbol et al., 2007). Een vergelijking tussen verschillende landen laat zien dat de positieve ervaringen met zorgboerderijen overal hetzelfde lijken te zijn. Zorgboeren geven cliënten meer gevoel voor eigenwaarde, sociale vaardigheden, de mogelijkheid tot rehabilitatie, integratie, verantwoordelijkheid, lichamelijke gezondheid en zingeving. De zorglandbouw heeft zich op een dynamische manier ontwikkeld en wekt steeds meer interesse van verschillende belanghebbenden. In de meeste landen is er nog geen georganiseerd systeem voor de zorglandbouwsector. In plaats daarvan wordt er vooral gebruik gemaakt van een bottom-up aanpak. Omdat de zorglandbouw een relatief nieuwe sector is, bestaat er behoefte aan een onderzoekagenda en een gemeenschappelijk conceptueel kader om hen te voorzien van een meer professionele uitstraling (Hassink en Van Dijk, 2006). Daarnaast moet de zorglandbouwsector legitimatie zien te krijgen om door de overheid en zorginstellingen erkend te worden. Deze legitimiteit zal groeien wanneer de sector zich verder ontwikkeld (Hassink, Hulsink et al., 2012).

Vanuit een agrarisch perspectief vormen zorgactiviteiten een verlengstuk op agrarische activiteiten. Het onderzoek naar zorglandbouw vanuit het perspectief van de gezondheidssector stelt de cliënt en zijn of haar percepties centraal. De kennis vanuit beide perspectieven is hoognodig, omdat de zorglandbouwsector behoefte heeft aan meer professionaliteit en legitimiteit (Relf, 2006). Driest (2006) probeert een vergelijking te maken tussen verschillende Europese landen en concludeert dat alle Europese landen met een zorglandbouwsector tegen dezelfde moeilijkheden aanlopen. Enkele voorbeelden zijn de niet passende relatie tussen wetgeving en financiering, de ontbrekende schakel tussen genezing en zorg en de verschillende zorgsectoren (welzijn, huisvesting, dienstverlening en sociale zekerheid), onduidelijkheid over de verantwoordelijkheden van de verschillende partners en het ontstaan van hiaten en overlappingsen tussen de landbouwsector en de zorgsector. Het is moeilijk om een overzicht van het systeem van zorglandbouw. De meeste opkomende zorglandbouwsystemen zijn complex en hebben een grote hoeveelheid stakeholders. Een trend die bijdraagt aan de groeiende complexiteit is decentralisatie. Bij een decentralisering is er een nieuwe coördinatie nodig tussen belanghebbenden op nationaal, regionaal en lokaal niveau. In de toekomst zullen de zorgboeren dan ook geconfronteerd worden met nieuwe relaties of zullen zij bestaande relaties moeten herzien waarbij zij zullen moeten kiezen tussen ofwel samenwerking of concurrentie (Driest, 2006). Één van de grootste uitdagingen waarmee zorgboeren in Nederland geconfronteerd worden, is het zoeken naar een adequate financiering om hun zorg te bieden. Één van de oorzaken van deze uitdaging ligt in het feit dat zorgboerderijen niet altijd als officiële zorginstellingen worden erkend. Daarmee zijn zij voor hun

financiering afhankelijk van de bereidheid van instituten in de zorgsector (Hassink, Zwartbol et al., 2007).

De zorglandbouw is dus afhankelijk van politieke ontwikkelingen in de zorgsector. Deze politieke ontwikkelingen worden gekenmerkt door een trend van decentralisering. De WMO (Wet Maatschappelijke Ondersteuning) is een actueel voorbeeld van een decentralisering die tevens de centrale kwestie van dit onderzoek vormt. Deze wet houdt in dat gemeenten verantwoordelijk worden voor het financieren van een groot deel van de dagbesteding die zorginstellingen bieden in hun regio. Deze financieringstaak ligt momenteel nog in handen van regionale zorgkantoren. De transitie naar de WMO zal er dus voor zorgen dat de zorgboeren minder afhankelijk zullen zijn van het zorgkantoor en meer afhankelijk van de gemeenten. Daarmee zal het voor de zorgboeren belangrijk worden om een goede relatie op te bouwen met de gemeenten (Hassink, Zwartbol et al., 2007). Recente politieke discussies gaan ook in op een korting op de beschikbare budgetten voor de dagopvang. Het is daarom aannemelijk dat de zorgboeren een bepaalde strategie zullen aannemen om tijdens de onderhandelingen budget bij de gemeente te krijgen. De Nederlandse overheid heeft de verantwoordelijkheid voor de dagbesteding onder de WMO nog niet naar de gemeenten overgeheveld, maar de indicaties zijn dat dit in 2014 of 2015 gaat gebeuren. Voor de zorgboeren zal deze transitie dus één duidelijk gevolg hebben, namelijk dat zij het zorgkantoor verruilen voor de gemeenten als hun financier. In een aantal regio's zijn zorgboeren al begonnen met onderhandelen met hun gemeente. Deze interacties en onderhandelingen tussen de zorgboeren en de voor hen relatief onbekende gemeenten, zullen in dit onderzoek het centrale punt van aandacht vormen.

1.1 Probleemstelling

De aanleiding voor dit onderzoek wordt in de introductie hiervoor al enigszins aangekaart. De ontwikkeling van de relatief nieuwe zorglandbouwsector is sterk afhankelijk van politieke beslissingen in voornamelijk de zorgsector. Ondanks dat de wetenschappelijke kennis over de opkomst van de zorglandbouwsector en de voordelen voor haar cliënten in toenemend tempo wordt verworven, is er weinig bekend over hoe de zorgboeren omgaan met het onzekere politieke klimaat dat hen nieuwe regelgeving oplegt. De veronderstelling is dat als zorgboeren goed met deze onzekerheid willen omgaan, communicatie voor hen van cruciaal belang is. Met behulp van communicatie kunnen zij een basis leggen voor relaties met verschillende partijen uit hun financiële netwerk. Dit maakt het interessant om te onderzoeken hoe de zorgboeren omgaan met een verandering in de regelgeving en met behulp van communicatie betekenis geven aan relaties en wat er binnen deze relaties besproken wordt.

Dit hoofdstuk zal dieper ingaan op het centrale onderwerp en de focus van dit onderzoek. De uitgangspunten van de probleemstelling zijn communicatie en relaties. Daarom is het verstandig om eerst een overzicht te verkrijgen van de huidige en toekomstige financiële relaties van de zorgboeren. Dit hoofdstuk begint met een analyse van de betrokken partijen. Daarna wordt er gekeken naar wat er op dit moment gebeurt binnen deze relaties. Inzicht in deze processen zal de centrale richting van dit onderzoek verder verduidelijken.

1.1.1 Netwerfactoren

Tot de WMO wordt ingevoerd zijn zorgboeren voor de financiering van dagbesteding afhankelijk van de regionale zorgkantoren. Na de invoering zullen de zorgboeren voor financiering moeten aankloppen bij de gemeenten. Niet alle zorgboeren zijn afhankelijk van het zorgkantoor of zullen dat in de toekomst worden van de gemeenten. Om duidelijk te maken om welke zorgboeren het gaat, is het belangrijk om kort in te gaan op de twee grote financieringssystemen in de zorg. Op dit moment is het persoonsgebonden budget (PGB) het meest gebruikte financiële middel. Het PGB houdt in dat de

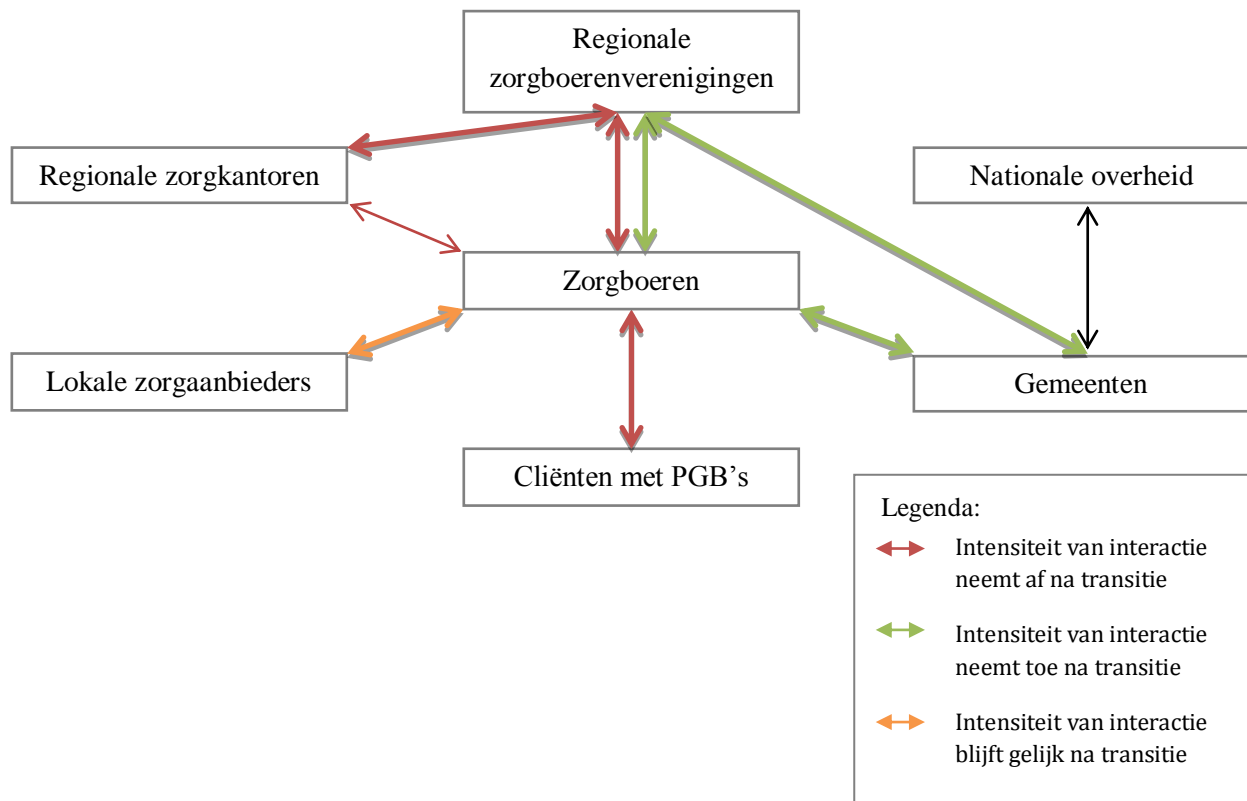
cliënt zelf de beschikking krijgt over het budget en verantwoordelijkheid draagt over de besteding hiervan. De zorgboeren die cliënten ontvangen met een PGB zijn dus voor het verlenen van dagbesteding niet afhankelijk van het zorgkantoor of van de gemeenten, maar van de cliënt zelf. Zorgboeren die cliënten aannemen met de tweede grote financieringsvorm Zorg in Natura (ZIN), zijn dit echter wel. Voor het verlenen van zorg met ZIN wordt er budget ingekocht bij de zorgkantoren. De zorgboer is in dit geval verantwoordelijk voor het managen van het budget voor de cliënt. Omdat de overheid naast de transitie ook plannen heeft om te bezuinigen op de budgetten voor PGB's, is het aannemelijk dat de zorgboeren meer zorg zullen verstrekken door middel van ZIN.

De zorgboeren die zorg via ZIN leveren en budget inkopen bij het zorgkantoor staan meestal niet in direct contact met het zorgkantoor, maar laten dit over aan een regionale zorgboerenvereniging zoals Landzijde of Boer & Zorg (B&Z). Als de zorgboer een achtergrond heeft in de gezondheidszorg zijn deze contacten vaak al gelegd. Andere zorgboeren ondervinden soms moeilijkheden als ze zichzelf willen verankeren in de gezondheidszorg. Dit komt vaak doordat het soms moeilijk is om budget te verkrijgen en er concurrentie is met andere zorgaanbieders. Op het moment dat Ferwerda-Van Zonneveld et al. (2009) hun onderzoek verrichtten, hadden de zorgboeren vooral contact met de gemeente betreffende het aanvragen van vergunningen. Tijdens dit onderzoek bleek dat niet alle gemeenten op de hoogte waren van het fenomeen zorgboerderijen (Ferwarda-Van Zonneveld, Schoone et al., 2009). Hoewel het belang van de gemeente op het moment van dit onderzoek nog niet erkend kon worden, is het met de plannen voor de transitie naar de WMO duidelijk dat zij in de toekomst een cruciale speler zullen zijn in het financiële netwerk van een zorgboer. De introductie van deze nieuwe speler brengt voor de zorgboeren aardig wat onzekerheden met zich mee. De meeste gemeenten hebben niet eerder met zorgbudgetten gewerkt. Toch worden zij in staat geacht om de budgetten straks adequaat te verdelen over de zorginstellingen in hun regio. Dit betekent dat de zorgboeren erkenning moeten verkrijgen bij de gemeenten en proberen toe te treden in het onderhandelingsproces. Verder valt nog te bezien hoe de gemeenten de budgetten besteden aan de zorgsector, omdat daar in de huidige regelgeving nog geen duidelijke richtlijnen voor zijn.

Driest (2006) benadrukt dat zorglandbouw systemen zeer complex zijn. Door een grote hoeveelheid aan betrokken actoren is het moeilijk om een compleet overzicht van het systeem te verkrijgen (Driest, 2006). De geplande regulering met betrekking tot de decentralisering zal de uitdaging van het verkrijgen van een overzicht niet gemakkelijker maken. Om wat duidelijkheid te verschaffen, doe ik echter toch een poging tot het maken van een dergelijk overzicht. Voor de simpliciteit beperkt het overzicht zich alleen tot de betrokken actoren gerelateerd aan financieringsvraagstukken. Figuur 1 is een visuele weergave van de interacties die zorgboeren hebben met actoren in hun financiële netwerk. Het figuur laat het netwerk zien als de verantwoordelijkheid van de dagbesteding wordt verschoven naar gemeenten. Het figuur is gemaakt vanuit het perspectief van de zorgboeren. De verschillende actoren zullen nu kort behandeld worden.

De regionale zorgboerenverenigingen strekken zich uit over een aantal Nederlandse provincies. In de huidige situatie nemen deze zorgboerenverenigingen een rol van bemiddelaar op zich door te onderhandelen met de zorgkantoren namens de zorgboeren. Het is aannemelijk dat de verenigingen in de onderhandelingen met de gemeenten dezelfde rol op zich proberen te nemen, omdat zij belang hebben bij hun voortbestaan. Naast de zorgkantoren en de gemeenten die al eerder besproken zijn, hebben de zorgboeren nog twee andere financiële actoren in hun netwerk door wie ze dagbesteding kunnen verlenen. Één van deze mogelijkheden is het verlenen van zorg aan cliënten met een PGB. Daarnaast kunnen zorgboeren ervoor kiezen een samenwerking op te zoeken met andere zorgaanbieders. Via een onderaannemerschap maken deze twee partijen afspraken en contracten om een cliënt van een andere zorgaanbieder gedeeltelijk op te vangen op een zorgboerderij. Zorgboeren

worden onderaannemer bij bijvoorbeeld scholen voor speciaal onderwijs, jeugdzorg en reguliere zorginstellingen (Ferwerda-Van Zonneveld, Schoone et al., 2009).

Figuur 1: Interacties van zorgboeren m.b.t. de financiële afhankelijkheid van zorgverlening.

Naast de verschillende actoren laat figuur 1 ook een aantal pijlen zien met verschillende kleuren en van verschillende dikte. De rode pijlen geven de interacties weer die op dit moment plaatsvinden, maar die drastisch zullen afnemen wanneer de nieuwe regelgeving wordt afgedwongen. De interacties die met die nieuwe regelgeving ontstaan, zijn weergegeven in het groen. De oranje pijlen staan voor de interacties die naar verwachting dezelfde intensiteit behouden. De dikte van de pijlen geeft het belang van de interacties voor de zorgboeren aan. De zwarte pijl symboliseert de verschuiving van de financiële verantwoordelijkheid van de dagbesteding en de interactie tussen de nationale en de lokale overheid. Zoals eerder is benoemd, begeven zorgboeren zich in een relatief nieuwe sector die soms nog worstelt met gebrek aan erkenning van andere partijen in hun netwerk. Vanwege de uitdaging om nieuwe relaties aan te gaan, bestaande relaties te herzien en de financiering te onderhandelen, is er gekozen voor een perspectief van de zorgboeren.

1.1.2 Netwerk interacties

Figuur 1 heeft duidelijk gemaakt welke actoren zich in het financiële netwerk van een zorgboer bevinden. De vraag is nu wat er gebeurt in de communicatie tussen de zorgboeren en hun actoren. Waarschijnlijk zullen zorgboeren zich op een bepaalde wijze positioneren zodat hun financiers hen zien als een constante en belangrijke partij voor de levering van een specifieke vorm van gezondheidszorg. Om dit te bewerkstelligen moeten zij tijdens de interacties betekenis moeten geven aan hun identiteit. Het houdt ook in dat de zorgboeren betekenis moeten geven aan hoe zij hun financiers zien en de relatie met hen. Echter, zorgboeren geven niet alleen betekenis aan identiteit en relaties. Het is onvermijdelijk dat de zorgboeren en financiers moeten praten over hoe ze de transitie naar de WMO willen organiseren. Hiermee krijgt ook de centrale kwestie een betekenis. Daarnaast zullen zorgboeren ook bezig zijn met de manier waarop de interactie plaatsvindt. Deze vier aspecten

waaraan zorgboeren betekenis geven in interactie kunnen gerelateerd worden aan het theoretische concept 'frames'. Dit concept vormt de centrale wetenschappelijke focus van dit onderzoek. De manier waarop zorgboeren framen laat zien hoe zij zich positioneren ten opzichte van hun gesprekspartners, wat hun opvattingen zijn en hoe ze omgaan met de transitie naar de WMO. De manier waarop zorgboeren de kwestie, hun identiteit, de relaties en het proces zullen beschrijven zijn van cruciaal belang om successen te behalen bij het zorgkantoor, de gemeenten en de zorginstellingen. De volgende vraag is of deze frames in lijn liggen met elkaar. Het is mogelijk dat de frames van de partijen verschillen van elkaar. Wanneer frames niet op één lijn liggen, is er sprake van een zogenaamde 'misalignment'. Momenten van misalignment kunnen voorkomen, omdat de zorgboeren te maken krijgen met een nieuwe partij, de gemeenten. De momenten van misalignment zijn interessant, omdat ze mogelijke obstakels kunnen vormen in het onderhandelingsproces. Het laat ook zien op welke punten zorgboeren onderling verschillen van mening.

In het kort, dit onderzoek richt zich op hoe zorgboeren framen in interactieprocessen met verschillende actoren in hun financiële netwerk. Zoals figuur 1 heeft laten zien, zullen de zorgboeren hun aandacht moeten verschuiven van de zorgkantoren naar de gemeenten als belangrijkste onderhandelingspartner. Dit onderzoek richt zich op de interacties tussen de zorgboeren en de gemeenten en de zorgboeren onderling. De gemeenten zijn in de toekomst de belangrijkste onderhandelingspartner. Toch is het zorgkantoor nog gedeeltelijk van belang, omdat het waarschijnlijk nog twee jaar zal duren voor de transitie naar de WMO is ingezet. Daarom zullen de zorgboeren in deze overbruggingsperiode ook nog onderhandelen met het zorgkantoor.

1.2 Onderzoeksvragen

De probleemstelling uit hoofdstuk 1.1 leidt naar de volgende onderzoeksvragen die centraal staan tijdens dit onderzoek. De hoofdvraag wordt ondersteund door een aantal deelvragen.

Hoofdvraag: Hoe framen zorgboeren in interactie met de gemeenten en met elkaar als het gaat om de decentralisering in de transitie naar de WMO en hoe positioneren zij zich?

Deelvragen:

1. Hoe framen zorgboeren in het Vechtdal de decentralisering in de transitie naar de WMO, hun identiteit en relaties, en het proces van interactie?
2. Wat zijn de verschillen tussen issue, identiteit en relatie, en proces frames van zorgboeren?
3. Hoe gaan zorgboeren om met een misalignment van frames met betrekking tot het issue, de identiteit, de karakterisering, relaties en/of het proces?

1.3 Doelstellingen van het onderzoek

Het uiteindelijke doel van dit onderzoek is het verkrijgen van inzichten in de manieren waarop zorgboeren in de Vechtdal regio vorm geven aan de transitie naar de WMO en de consequenties hiervan. Met behulp van het concept 'frames' wordt onderzocht wat er gebeurt binnen de huidige relaties en hoe de zorgboeren de toekomstige relatie met de gemeenten willen invullen. Zorgboeren kunnen frames gebruiken om zichzelf op een bepaalde manier binnen de relaties te positioneren en doelen te bereiken die te maken hebben met de transitie naar de WMO. Een analyse van de frames laat zien welke betekenis zorgboeren geven aan:

- Een centrale kwestie. De kwestie is al verscheidene keren besproken en komt neer op de decentralisering van verantwoordelijkheden en budgetten voor de dagbesteding van de nationale overheid naar de gemeenten onder de WMO.

- De identiteit van de zorgboeren die gebruikt moet worden om erkenning te krijgen van de financiers.
- De relaties tussen zowel de zorgboeren onderling als tussen de zorgboeren en de gemeenten en andere partijen in het netwerk.
- Het interactieproces dat plaatsvindt tussen de zorgboeren onderling en de zorgboeren en de gemeenten.

Vanuit een theoretisch perspectief zal de kennis die wordt gegenereerd tijdens dit onderzoek een aanvulling zijn op de relatief kleine hoeveelheid wetenschappelijke literatuur over zorglandbouw. Er is nog weinig literatuur waarbinnen een relatie wordt gelegd tussen communicatietheorieën en de zorglandbouw. Op dit moment is het vooral interessant om te onderzoeken hoe zorgboeren omgaan met hun externe omgeving en wat er gebeurt binnen de relaties met deze omgeving. Deze externe omgeving karakteriseert zichzelf door een hoge mate van onzekerheid vanuit het politieke klimaat, moeilijkheden in het combineren van twee uiteenlopende sectoren en vraagstukken over de inbedding in de landbouw- en/of zorgsector. De zorglandbouw kan negatief beïnvloedt worden door deze verschillende soorten onzekerheden als de zorgboeren geen strategie aannemen om ermee om te gaan. De frames van de zorgboeren zullen enig licht werpen op hoe de zorgboeren in het Vechtdal zich door het onzekere landschap manoeuvreren en hoe andere Nederlandse zorgboeren dit in de nabije toekomst zouden kunnen doen.

Zorgboeren kunnen vooral profiteren van inzichten in hun opvattingen en argumenten, hoe ze deze benoemen in gesprekken en hoe ze zich positioneren ten opzichte van hun gesprekspartners. Het eindproduct van dit onderzoek zou hen kunnen helpen met het reflecteren op hun strategisch gedrag en mogelijke struikelblokken in het onderhandelingsproces. Met een frame-analyse kunnen zorgboeren zien hoe zij betekenis geven aan zichzelf, anderen en aan een belangrijke ontwikkeling in de zorglandbouwsector. Het onderzoek kan ook waardevol zijn voor andere partijen in het netwerk van de zorgboeren. Bij gemeenten ontbreekt er soms kennis over het bestaan van zorgboerderijen. Dit onderzoek zal hen ook meer inzichten geven in de opvattingen van zorgboeren en hun frames in interactie. Tot slot kan dit onderzoek ook van waarde zijn voor de zorgboerenverenigingen. Decentralisatie betekent ook voor deze organisaties dat zij zich meer moeten bezighouden met wat er op een lokaal niveau gebeurt. Met betrekking tot de toekomst toont dit onderzoek aan wat er kan gebeuren in een onderhandelingsproces tussen zorgboeren en de gemeenten.

Dit onderzoek gaat nu verder met een verdieping in het theoretisch en methodologisch kader. Daarna worden de resultaten gepresenteerd aan de hand van drie centrale gespreksthema's. Binnen deze gespreksthema's worden de belangrijkste frames uitgewerkt. Naar aanleiding van deze frames worden tijdens de conclusie van dit onderzoek een aantal mogelijke risico's op het onderhandelingsproces geïdentificeerd. Op basis van deze risico's krijgen de zorgboeren en gemeenten een aantal aanknopingspunten voor het verdere onderhandelingsproces.

2. Theoretisch kader en onderzoeksopzet

Dit hoofdstuk geeft aan vanuit welk theoretisch kader de betrokkenheid van de zorgboeren in de transitie naar de WMO is onderzocht. In de probleemstelling zijn bepaalde aspecten van dit kader al opgemerkt. Zo is er allereerst een communicatieperspectief nodig. De transitie naar de WMO zorgt ervoor dat zorgboeren hun aandacht moeten richten op andere onderhandelingspartners. Dit veronderstelt dat communicatie een belangrijke rol speelt voor zorgboeren in het veilig stellen van hun zorgbudget. Tijdens dit onderzoek is er daarom gekeken naar wat er binnen de relaties gebeurt in termen van communicatie. De theorieën over frames bleken al toepasbaar op de probleemstelling en worden daarom in dit hoofdstuk nader besproken.

Subhoofdstuk 2.2 gaat dieper worden in op de onderzoeksopzet en het methodologische kader. Hierbij komt eerst de bron van onderzoek aan bod: een casestudie die is uitgevoerd onder zorgboeren in de regio Vechtdal. Daarna worden de onderzoeksmethoden besproken die geselecteerd zijn op basis van het theoretisch kader en de bron van onderzoek. Tot slot geeft dit hoofdstuk nog meer helderheid over de data-analyse, waarin duidelijk wordt hoe het proces naar de uiteindelijke resultaten eruit ziet.

2.1 Frames

Iedere gebeurtenis of situatie kan op verschillende manieren begrepen worden of vanuit verschillende overtuigingen bekeken worden. Dit fenomeen staat bekend als het concept ‘frames’ (Dewulf en Bouwen, 2012). Frames geven inzichten op het gebied van conflictoplossingen en vergroten onze kennis over kwesties, identiteiten, relaties en interactieprocessen (Dewulf, Gray et al., 2009). Frames laten verschillen in betekenisgeving zien tussen mensen, groepen of organisaties (Dewulf en Bouwen, 2012). Het bestuderen van frames is interessant voor veel disciplines, vooral voor het onderzoeken van conflicten, onderhandelingen en groepsinteracties. Conflicten kunnen te maken hebben met verschillende frames die ingaan op dezelfde kwestie. Partijen hebben vaak verschillende meningen over wat er belangrijk is en hoe er op problemen gereageerd moet worden. De manieren waarop partijen tijdens een conflict frames, beïnvloedt tevens het type en de kwaliteit van de onderhandelde overeenkomst (Dewulf, Gray et al., 2009). In complexe problemen worden vaak meerdere partijen betrokken met verschillende achtergronden, interesses en mogelijkheden. Dit vertaalt zich soms in heel verschillende perspectieven op een probleem en de oplossing van dat probleem. Over het algemeen vraagt het oplossen van complexe problemen om een erkenning van de onderlinge afhankelijkheid tussen de verschillende partijen. Door middel van frames proberen mensen de wereld te begrijpen. Bovendien worden frames gebruikt om onderscheid te maken tussen verschillende soorten werkelijkheid (Aarts en Van Woerkum, 2005). Het wordt nu steeds duidelijker dat deze theorie toepasbaar is op een situatie zoals die beschreven is in de probleemstelling. Bij de transitie naar de WMO zijn meerdere partijen betrokken die samen tot een overeenstemming moeten komen over hoe het bezuinigde zorgbudget verdeeld moet worden over de zorgaanbieders. Het is daarom te verwachten dat er verschillende frames naar voren komen tijdens de interacties.

Goffman heeft de sociologische basis voor frames gelegd. In zijn werk gaat hij ervan uit dat een individu niet in staat is om de wereld om hem heen in zijn geheel te begrijpen. Daarom proberen mensen voortdurend inkomende informatie te interpreteren en betekenis te geven aan de wereld om hen heen. Met behulp van frames verwerken mensen tevens die nieuwe informatie (Scheufele en Tewksbury, 2007). Het proces van framen wordt door Entman (1993) in (Aarts, Van Lieshout et al., 2011) op de volgende manier gedefinieerd: “Framen is het selecteren van een aantal aspecten van een waargenomen werkelijkheid die opvallender worden gemaakt door deze te communiceren in een context, op een dusdanige manier dat een specifieke probleemstelling, causale interpretatie, morele beoordeling en/of aanbeveling wordt gepromoot”. In onze gedachten bestaan er talloze beschrijvingen

om uit te kiezen. De beschrijving ondersteunt een doel dat we willen bereiken door interactie in een bepaalde context. Deze doelen hebben vaak te maken met de inhoud van de interactie, de identiteiten en relaties en/of het interactieproces. Frames combineren hierbij nieuwe informatie met onze eerdere ervaringen (Aarts, Van Lieshout et al., 2011). Het gekozen frame laat dus ook zien wat de persoon relevant vindt aan een bepaald onderwerp (Chong en Druckman, 2007). Wanneer mensen framen, kan het ook gebeuren dat zij gaan ‘herframen’. Dit betekent dat mensen een ander of breder perspectief aannemen op hun eigen interesses, mogelijkheden en/of identiteit (Aarts en Van Woerkum, 2005).

Inmiddels wordt duidelijk dat frames bestaan in gedachten, maar mensen kunnen ze ook gebruiken in een interactie. Daardoor kan het voorkomen dat er verwarring ontstaat over de aard van frames die zowel cognitief als interactief kunnen zijn. De volgende paragraaf zal daarom deze verschillende benaderingen van frames verhelderen.

2.1.1 Twee paradigma's: cognitieve en interactieve frames

Het begrip ‘frames’ brengt heel wat theoretische verwarring met zich mee. Dewulf et al. (2009) proberen in hun artikel deze verwarring te verduidelijken door vanuit een diepteperspectief te kijken naar de aard van frames en wat het is dat mensen framen. Over het algemeen heeft het onderzoek over framen zich gericht op twee paradigma's. Het eerste paradigma bestaat uit de cognitieve benadering die frames begrijpt als kennisstructuren die onze cognities vertegenwoordigen. Cognitieve frames helpen ons met het organiseren en interpreteren van inkomende informatie door deze te koppelen aan frames die we al kennen over de werkelijkheid. Frames kunnen dus begrepen worden als kennisstructuren van verwachtingen over mensen, objecten, gebeurtenissen en omgevingen. Het tweede paradigma is de interactieve benadering en kijkt naar hoe partijen de betekenisgeving aan mensen, objecten, gebeurtenissen en omgevingen onderhandelen tijdens interactie. Dit paradigma erkent dat een frame mede wordt opgebouwd door interactie. De eerste onderzoeken over dit paradigma benadrukken dat voortdurende interactie de behoefte tot framen creëert. De uiteindelijke frames worden onderhandeld in een specifieke interactie. De interactieve benadering benadrukt hoe door communicatie, specifieke aspecten van de kwesties worden gedefinieerd. Dit betekent ook dat frames kunnen veranderen tijdens de interactie (Dewulf, Gray et al., 2009). De twee paradigma's laten een groot verschil zien in hoe frames begrepen kunnen worden.

Dewulf et al. (2009) benadrukken dat het bestaan van twee paradigma's niet noodzakelijkerwijs een obstakel hoeft te zijn. Er is volgens hen echter wel een noodzaak voor een strikte scheiding tussen de verschillende benaderingen om ervoor te zorgen dat het begrip niet meer verwarring brengt. Één van de belangrijkste verschillen tussen de paradigma's is dat de cognitieve benadering frames begrijpt als voorstellingen die in het geheugen zijn opgeslagen. Wanneer iemand cognitieve frames gebruikt, past diegene deze voorstellingen toe op situaties. Daarentegen ziet de interactieve benadering frames als dynamische entiteiten die betekenis krijgen in interactie (Dewulf, Gray et al., 2009). Mensen zullen verschillend praten over bepaalde kwesties, afhankelijk van met wie ze praten. Het interactieve paradigma kijkt naar de communicatieve aspecten van frames, waarin duidelijk wordt dat mensen frames gebruiken om hun doelen te behalen (Dewulf en Bouwen, 2012). Frames kunnen daarom worden gezien als voorbijgaande communicatiestructuren. Het ontologische verschil tussen de twee benaderingen is dat in de cognitieve theorie, frames worden beschouwd als vooraf gemaakte representaties van de buitenwereld. Met behulp van frames pikken mensen bepaalde aspecten op van wat zij geloven dat de juistheid is van de externe realiteit. De interactieve benadering ziet frames als co-geconstrueerde entiteiten, omdat meerdere mensen betekenis aan ze geven in interactie (Dewulf, Gray et al., 2009).

Bij het onderzoeken van cognitieve frames, kan de onderzoeker de deelnemers interviewen en proberen hun cognities te classificeren door middel van een clusteranalyse. Daarna kunnen de dominante frames gemeten worden via een enquête. De cognitieve onderzoeker richt zich vooral op de representatie en verwerking van informatie en de verschillen tussen individuen. Frames kunnen uit een aantal methoden van dataverzameling worden gehaald zoals experimenten, interviews en observaties (Dewulf, Gray et al., 2009).

Bij de interactieve benadering is de rol van interactie belangrijk bij het maken van frames. Daarom geeft meta-communicatie een indicatie van hoe de situatie moet worden verstaan. Deelnemers in de interactie kunnen de situatie interpreteren door indirecte boodschappen en non-verbale signalen. Frames zijn dus communicatieve apparaten die individuen en groepen gebruiken in onderhandelingsprocessen. In tegenstelling tot het cognitieve paradigma, erkent het interactieve paradigma dat frames worden opgebouwd tijdens een interactie en bestaan uit een ontelbare hoeveelheid elementen. Daarom kunnen frames verschuiven tijdens een korte periode van interactie terwijl de onderhandelaars hun relevante frame proberen te benadrukken. De interactieve benadering gaat ervan uit dat conflict een fenomeen is dat voortvloeit uit de sociale interactie tussen de strijdende partijen. In deze sociale interactie bediscussiëren ze kwesties, relaties en processen. Daarom kan conflict worden gezien als een toestand van de interactie (Dewulf, Gray et al., 2009).

Een onderzoeker met een interactieve benadering naar frames kiest ervoor om interacties op te nemen en hier transcripten van te maken. Vervolgens is de volgorde van de interacties belangrijk waarin de deelnemers actief bezig zijn met het maken van frames over de uitwerking van een situatie. Tijdens de analyse moet de onderzoeker ingaan op hoe de deelnemers betekenis geven aan de onderwerpen die besproken worden. De onderzoeker kan ook kijken naar situaties waarin frames niet op elkaar aansluiten. Tijdens het onderzoeken van interactieve frames ligt de nadruk op het interactieproces met speciale aandacht voor de variatie tussen frames in perioden van conflict. De onderzoeker moet zich voornamelijk toespitsen op het analyseren van observaties van interacties (Dewulf, Gray et al., 2009).

Wetenschappers lijken het oneens te zijn over de aard van de frames en over de vraag of de twee paradigma's geïntegreerd kunnen worden in een onderzoek of niet. Ondanks dat de cognitieve benadering ook waardevolle kennis kan opleveren, heeft het een beperkte verklarende kracht. In cognitieve frames wordt er weinig aandacht geschonken aan de manieren waarop frames worden gecreëerd, onderhandeld en heronderhandeld door middel van communicatie. Vandaar dat de cognitieve benadering de aandacht afleidt van het idee dat een betekenis wordt gemaakt en bevestigd of weerlegt door middel van communicatie (Brummans, Putman et al., 2008). Omdat interactie en daarmee communicatie centraal staan in dit onderzoek, lijkt het erop dat de interactieve benadering het meest toepasbaar is. Zorgboeren moeten op strategische wijze betekenis geven aan hun omgeving, maar zich ook kunnen aanpassen als de omgeving deze betekenisgeving weerlegt. Deze aanpassing zal deels plaatsvinden in de gesprekken en onderhandelingen met de verschillende actoren. Dit impliceert dat zorgboeren het meest zullen profiteren van inzichten in hun interactieve frames. Ondanks dat er een bewuste keuze is gemaakt om het onderzoek naar frames van zorgboeren met het interactieve paradigma te benaderen, betekent dit niet dat cognities een belangrijke rol kunnen spelen in interacties. Toch is er voor één van de paradigma's gekozen om het risico op verwarring tussen de twee benaderingen te vermijden.

2.1.2 Typen frames

Na een toelichting op de twee paradigma's willen Dewulf et al. (2009) onderzoeken wat het is dat mensen framen. Tijdens conflicten en onderhandelingen hebben mensen de neiging om juist de aspecten die gerelateerd zijn aan hun doelen te benadrukken. Het gaat hierbij niet alleen om de kwestie

of het proces, maar ook om de identiteiten en relaties met elkaar. Dit is de reden waarom de auteurs tot drie verschillende categorieën komen van wat het is dat mensen framen:

- *Issues*: Het framen van issues impliceert dat mensen een betekenis geven aan bijvoorbeeld een kwestie, gebeurtenis of probleem.
- *Identiteiten en relaties*: Frames van deze aard laten de betekenis zien die mensen geven aan zichzelf of aan anderen en de relatie met anderen.
- *Interactieproces*: Deze frames relateren aan hoe mensen de interactie interpreteren (Dewulf, Gray et al., 2009).

Wanneer de twee paradigma's over de aard van frames gecombineerd worden met wat het is dat mensen framen, komen de auteurs tot een zesdelige typologie die de conceptuele verschillen aangeeft tussen cognitieve en interactieve frames. De zes verschillende concepten belichten diverse aspecten van dezelfde situatie, maar dan met het gebruik van verschillende lenzen.

- *Cognitieve issueframes*
- *Cognitieve identiteit- en relatiefames*
- *Cognitieve procesframes*
- ***Interactieve issueframes***
- ***Interactieve identiteit- en relatiefames***
- ***Interactieve procesframes*** (Dewulf, Gray et al. 2009)

Omdat dit onderzoek is uitgevoerd vanuit het interactieve paradigma, zijn het ook de interactieve issue, identiteit en relatie, en procesframes die centraal staan in dit deel van de theorie.

Mensen proberen complexe situaties te begrijpen door in gesprekken betekenis te geven aan moeilijke vraagstukken (Dewulf en Bouwen, 2012). Volgens Van Ruler et al. (2005) begint een kwestie met het uitwerken van een probleemdefinitie, oftewel de aard van het probleem en de mogelijke oplossingen hiervoor. Ook kan men kijken tot welk domein het probleem hoort, aan wie het probleem valt te verwijten en wie er voor een oplossing zou kunnen zorgen (Van Ruler, Elving et al., 2005). Interactieve issueframes kijken naar hoe interactiepartners deze betekenisgeving onderhandelen. Tijdens de interacties kunnen situaties beschreven worden als problemen. Dit betekent dat de situatie een 'naam' krijgt. De oorzaken van dit probleem kunnen ook worden besproken, waardoor het probleem een 'schuld' krijgt. Daarnaast wordt er tijdens de discussie meestal iemand geconfronteerd met de verantwoordelijkheid van het probleem, waarmee het wordt 'geclaimd'. De manieren waarop gesprekspartners betrokken raken bij het maken van issueframes kunnen verschillend zijn. Of de partijen nu informatie verstrekken, vragen stellen of over de situatie discussiëren, allemaal benadrukken ze op een bepaalde manier specifieke aspecten van wat zij belangrijk vinden. Ze maken gebruik van bepaalde formuleringen en definities om te laten zien hoe het probleem begrepen moet worden door de andere partijen. De volgende stappen in het interactieproces laten zien of de andere partijen het gepresenteerde frame accepteren of weigeren door één van beide frames aan te passen of het eigen frame te handhaven. Er ontstaat vaak een conflict wanneer de kwesties op onverenigbare manieren worden geframed. Conflictoplossing wordt dus gestimuleerd als de verschillende issueframes geïntegreerd worden (Dewulf, Gray et al., 2009). In het veld moeten bepaalde beslissingen direct worden gemaakt, zoals welke reactie je geeft op een vraag. Omgaan met verschillen in frames gebeurt soms te snel, omdat het gesprek door moet gaan en het doel van het gesprek in de gaten moet worden gehouden (Dewulf, Craps et al., 2004). Nu het interactieve issue frame is uitgediept, zijn er wat meer richtingen van het daadwerkelijke onderzoek duidelijk. Het blijkt vooral interessant om te kijken naar hoe zorgboeren de kwestie benoemen, wat zij aangeven als

oorzaken voor de kwestie en wie er verantwoordelijk voor is. Daarbij is het belangrijk om te kijken of de gesprekspartners deze frames accepteren of weigeren.

Interactieve identiteit- en relatiefames veronderstellen dat partijen de definities van hun identiteit en relaties onderhandelen in interacties. Het opbouwen van een identiteit is een sociale activiteit waarbij actoren betekenis geven aan zichzelf en anderen in een bepaalde context. Individuen claimen hun identiteit in interactie die vervolgens wordt geaccepteerd of geweigerd door anderen. Zo wordt er tijdens conversaties een identiteit geproduceerd die niet kan worden gezien als een cognitief gehouden geloof (Dewulf, Gray et al., 2009). Deze identiteitframes kunnen verschillende aspecten van een identiteit laten zien. Zo kan het frame ingaan op de kernidentiteit die gerelateerd kan zijn aan etniciteit, geslacht, ras en cultuur. Ook kan het zijn dat een identiteit wordt gekoppeld aan een subcultuur of subgroep. Het identiteitsframe kan ook verwijzen naar het aspect van een maatschappelijke rol zoals moeder, activist of slachtoffer. Mensen kunnen ook hun binding met een bepaalde plaats naar voren laten komen als een belangrijk aspect van hun identiteit. Daarnaast kunnen ze zich ook beroepen op hun institutionele rol binnen een organisatie of vereniging of verwijzen naar hun beroep als deel van hun identiteit. Tot slot kan de identiteit verwijzen naar specifieke zorgen of problemen waarvoor er bepaalde oorzaken en gedeelde waarden zijn (Consortium, 2002). Als de deelnemers een collectieve identiteit willen opbouwen, moeten ze betekenis geven aan zichzelf, de problemen en de oplossingen die deel uitmaken van een frame voor samenwerking waarin gezamenlijke acties zinvol worden. Wanneer er onenigheid bestaat over de opgebouwde identiteit, zal er spanning in de interactie blijven bestaan (Dewulf, Gray et al., 2009).

Volgens Donohau (2001. in Dewulf et al. 2009) zijn er vier typen relatiefames; ‘bewegen in de richting van’, ‘bewegen uit de richting van’, ‘meebewegen’ en ‘tegenbewegen’. Wanneer de partijen instemmen met een frame dat beweegt in de richting van of meebeweegt, is de kans op het bouwen van een relationele consensus groter dan wanneer zij zich bezighouden met tegenbewegen of bewegen uit de richting van (Dewulf, Gray et al., 2009).

Karakterframes zijn nauw verbonden aan identiteit- en relatiefames. Karakterframes zijn frames over andere partijen die vaak evaluerend zijn. Ze kunnen een positieve aard hebben waarbij de frames worden gekenmerkt door constructieve, positieve, belangrijke en waardevolle aspecten van een betrokken persoon of groep. De karakterframes kunnen ook negatief van aard zijn waarbij de betrokken groep of persoon wordt vernederd, beledigd of in een kwaad daglicht wordt gesteld. Vaak blijkt uit deze verklaringen dat de andere persoon of groep wordt gezien als de vijand. Tot slot kunnen karakterframes ook een neutraal karakter hebben waarbij de ander wel wordt beschreven, maar hier geen positieve of negatieve waarden aan worden gehangen (Consortium, 2002). Partijen kunnen dus karakterframes voor anderen construeren die verschillen van de identiteitframes die andere partijen van zichzelf hebben. In het geval van een karakterframe met een negatieve aard, ondermijnen ze vaak de legitimiteit van de andere partij of zaaien twijfels over hun motivatie (Elliott, 2003).

Identiteitframes, relatiefames en karakterframes worden zichtbaar wanneer personen of groepen zichzelf, anderen en de relatie met hen omschrijven. Het is aannemelijk dat zorgboeren hun eigen identiteit en de relaties met andere actoren met de grootste zorg omschrijven, omdat zij belang hebben bij het bereiken van een positieve uitkomst van het onderhandelingsproces. Het is ook waarschijnlijk dat zorgboeren kiezen voor een relatiefame dat meebeweegt of beweegt in de richting van andere partijen aangezien dit hun kansen op het bouwen van een succesvolle overeenkomst verhoogt. Verder is het zo dat zorgboeren niet alleen de relaties met partijen in hun financiële netwerk zullen beschrijven, ze zullen ook hun relatie met elkaar beschrijven. Deze relatie kan worden beïnvloedt door

de behoefte aan samenwerking in een collectief in tegenstelling tot het gevoel van concurrentie dat kan bestaan onder sommige zorgboeren.

Interactieve procesframes gaan ervan uit dat de betekenis wordt opgebouwd in lopende communicatieprocessen. Het is een dynamisch proces, omdat de deelnemers op elkaar reageren. Procesframes verschuiven tijdens de duur van een interactie, zijn vloeiend en evolueren met het reflexieve karakter van berichten. Het evolueren van procesframes wordt echter beperkt door de verhouding tussen het proces en de grotere sociale context waarin interacties worden gevormd, gecodificeerd en ingebed in communicatiemethoden. De twee karakteristieken van procesframes zijn verwijzingen en congruentie. De deelnemers ontwikkelen samen beschrijvingen die het proces aangeven door middel van verschillende vormen van interactie. Mensen sturen vaak een bericht of een signaal waarin ze aangeven hoe zij willen dat de andere persoon of partij de boodschap interpreteert. Ze verwijzen bijvoorbeeld met een lach. In congruentie wordt er een overeenstemming bereikt waarin de verschillende interpretaties succesvol met elkaar zijn uitgelijnd in een betekenis (Dewulf, Gray et al., 2009). Om de interactieve procesframes te onderzoeken, is het belangrijk om te kijken naar hoe de zorgboeren willen dat de gemeente hun boodschappen interpreteert en wanneer er een overeenstemming over deze boodschap wordt bereikt. Interactieve procesframes kijken meer naar het abstracte niveau van de interactie waarin de strategieën van zorgboeren voor het legitimeren van hun frames zichtbaar worden. Voorbeelden van zulke strategieën kunnen zijn het delen van persoonlijke ervaringen, het zoeken naar support, stereotypering en stigmatisering en het gebruik van disclaimers. Deze strategieën zullen sneller zichtbaar zijn in conversaties met 'wij-groepen'. Als er een probleem wordt besproken tussen alle betrokkenen van een kwestie, kunnen ze hun ingezette frames legitimeren met strategieën, zoals het zoeken naar een gedeeld probleem en een gedeelde vijand, praten over oplossingen in plaats van problemen en het bespreken van het probleem met de nodige voorzichtigheid (Aarts, Van Lieshout et al., 2011). Als het op een conflict aankomt, kunnen partijen ook uit verschillende strategieën kiezen om met het conflict om te gaan. Deze strategieën bestaan uit 1) vermijding en passiviteit, 2) feitenonderzoek, 3) gezamenlijke probleemoplossing, 4) autoriteit beslist op basis van deskundigheid, 5) toewijzing naar een derde partij, 6) beroep op politieke actie, 7) beroep op de markteconomie, 8) strijd, sabotage en geweld of 9) andere vormen van conflictbeheer (Consortium, 2002).

Volgens Pickering en Garrod (2006) is communicatie succesvol als frames op elkaar aansluiten, of in andere woorden als de gesprekspartners hetzelfde beeld hebben bij datgene dat ze framen. Gesprekspartners kunnen er echter ook voor kiezen om geen overeenstemming te zoeken. In dat geval ontstaat er een zogenaamde 'misalignment'. In hun onderzoek hebben de auteurs gekeken naar wat deze 'alignment' inhoudt, maar vooral ook wat er gebeurt als er 'misalignment' ontstaat. Een overeenstemming van frames kan automatisch en onbewust tot stand komen. Pickering en Garrod (2006) onderscheiden een taalkundige misalignment. Bij een taalkundige misalignment weigeren de gesprekspartners elkaars terminologie over te nemen, omdat de termen die zij gebruiken verschillende implicaties hebben. De auteurs voorspellen dat de communicatie niet succesvol zal verlopen als gesprekspartners verschillende termen blijven gebruiken om hetzelfde aspect te omschrijven (Pickering en Garrod, 2006).

Dit onderzoek richt zich op het perspectief van zorgboeren. Zorgboeren staan centraal in dit onderzoek, omdat zij voor de uitdaging staan om erkenning te winnen binnen zowel de landbouw- als de zorgsector. Zij krijgen te maken met de transitie naar de WMO, terwijl zij een continue zorgverlening voor hun cliënten proberen te regelen. Veel van de zorgboeren zijn voor hun inkomsten afhankelijk van de dagbesteding. Dit betekent dat als zij hier geen budget voor krijgen in de WMO, het voortleven van de zorgboerderij in gevaar komt. Ook na de transitie naar de WMO zullen zorgboeren

geconfronteerd worden met een onzekere externe omgeving, omdat zij ook in de toekomst afhankelijk zullen blijven van overheidsreguleringen in zowel de zorg- als de landbouwsector. De spanningen die hieruit voortkomen, dwingen zorgboeren ook in de toekomst op strategische wijze een positie te nemen met welke partijen of in welke sector dan ook.

Dit onderzoek naar de interactieve frames van zorgboeren is toegespitst op de drie categorieën van frames die Dewulf et al. (2009) identificeren. De reden hiervoor is dat de doelen die mensen willen bereiken in interactie in een bepaalde context vaak betrekking hebben op de inhoud van de interactie, de identiteit, relaties en karakterisering, en het proces van interactie. Als het gaat om de inhoud, zijn zorgboeren gedwongen betekenis te geven aan de transitie naar de WMO in gesprekken met de gemeenten. Zij hebben zowel het probleem als probleemoplossingen besproken. Als we kijken naar de identiteitframes, moeten de zorgboeren erkenning opbouwen en krijgen van de gemeenten. De gemeenten moeten de zorgboeren zien als een zorgaanbieder die het waard is om zorgbudget aan te geven. Hiervoor lijkt een ‘meebewegend’ of ‘bewegen in de richting van’ relatiefraam noodzakelijk. Wat deze relatiefraams vervolgens zullen ondersteunen zijn positieve of neutrale karakterframes die de zorgboeren geven aan de gemeenten. In het opbouwen van de relatie moet tevens een basis worden gelegd voor een interactieproces waarin congruentie mogelijk is.

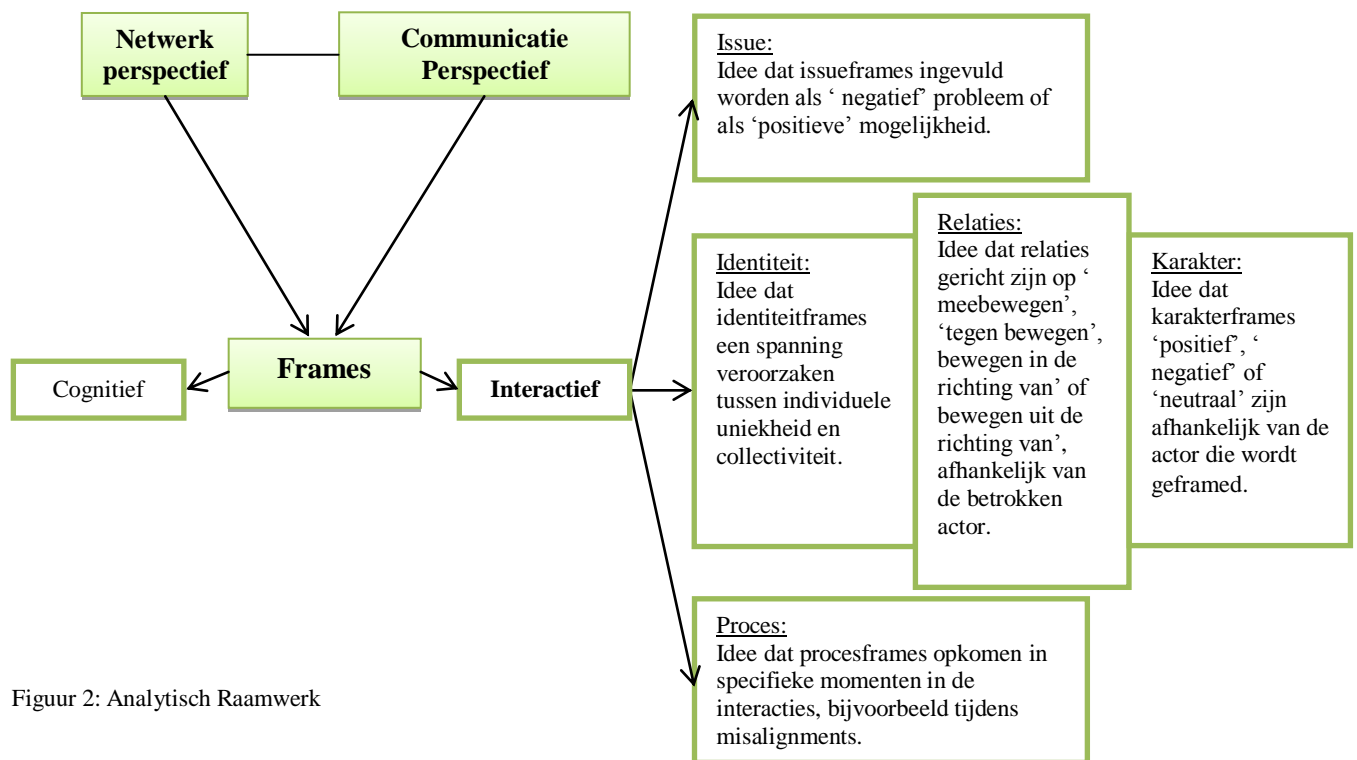
2.1.3 Netwerken

De communicatie binnen een netwerk kenmerkt zich door interactie van het ene punt naar het andere punt in het netwerk. Deze interactie wordt mede gecreëerd worden door de leden van het netwerk (Monge en Contractor, 2003). Als mensen samenwerken, interacteren ze over hun werk, hoe ze dat moeten uitvoeren, de resultaten die ze ermee willen bereiken en hoe ze tot deze resultaten kunnen komen. Door de interacties komen er veel interpretaties naar voren. Deze interpretaties worden geselecteerd op basis van welke interpretaties het best passen bij de waargenomen realiteit. Binnen deze interpretaties selecteren mensen weer bepaalde aspecten vanuit hun omgeving die zij relevant of belangrijk vinden. Op deze manier hechten mensen en collectieve betekenis aan de inhoud van het werk en wordt er een patroon van organisatie gevormd. De betekenisgeving is afhankelijk van eerdere ervaringen en geven richtlijnen aan toekomstige acties. Hierop vormt zich een netwerk dat zich kenmerkt door processen van interacties en interpretaties waar de betekenis voortdurend in wordt bevestigd. Communicatie stimuleert in deze processen het uitwisselen van beelden van de waargenomen realiteit en veronderstellingen (Van Ruler, Elving et al., 2005). De communicatieprocessen die binnen het netwerk plaatsvinden, kunnen ervoor zorgen dat er een groep ontstaat met een bepaalde mate van samenhang en uniformiteit. Dit is ook het geval wanneer er sprake is van conflicten binnen de groep (Van Osch en Van Doorn, 2006).

Met deze informatie en de aspecten van een specifiek financieel zorgboeren-netwerk dat uitgelegd is in de probleemstelling, is het mogelijk om het 'onderzoekframe' toe te passen. Dit onderzoekframe bestaat uit een focus op de interacties tussen verschillende partijen en hoe er in deze interacties betekenis wordt gegeven aan de transitie naar de WMO, identiteiten en relaties, en het proces zelf. Met een netwerkperspectief kan er gereflecteerd worden op de relaties en wat er binnen deze relaties gebeurt.

2.1.4 Analytisch raamwerk

Nu de theorie duidelijk is, kan deze worden ondergebracht in een analytisch raamwerk dat duidelijk maakt hoe met behulp van de theoretische concepten de data is benaderd, verzameld en geanalyseerd. Figuur 2 laat het analytisch raamwerk zien waarin de perspectieven, theorieën en ideeën over de uitkomst van het onderzoek visueel zichtbaar zijn gemaakt.

Figuur 2: Analytisch Raamwerk

Het analytisch raamwerk in figuur 2 visualiseert de theoretische concepten van dit onderzoek. De meeste concepten zijn al uitgebreid behandeld in dit hoofdstuk. Een korte en bondige herhaling van alle theoretische keuzes geven echter een compleet overzicht. De plannen van de overheid voor een decentralisering in de vorm van de transitie naar de WMO vormen voor veel zorgboeren in Nederland een nieuwe uitdaging. Deze uitdaging heeft een nauwe samenhang met het belang van communicatie. Zorgboeren die voor hun inkomsten afhankelijk zijn van cliënten zonder een PGB, zien een belangrijke rol voor de gemeenten in hun financiële netwerk. Om zorgbudget te krijgen, moeten de zorgboeren onderhandelen met deze relatief onbekende partij in hun netwerk. Inzichten in hoe zorgboeren onderhandelen zijn interessant om te onderzoeken, omdat ze laten zien hoe zorgboeren zichzelf positioneren in een onzekere omgeving en wat hun opvattingen zijn. Er is gekozen voor een lichte invloed van een netwerkperspectief om de invloed van de omgeving en context op frames te benadrukken. De interacties binnen de netwerkrelaties zijn het belangrijkste aspect van dit onderzoek. Om te onderzoeken wat er binnen deze interacties gebeurt, is er gebruik gemaakt van de theorie 'frames' vanuit een interactief paradigma. Omdat de zorgboeren zorgbudget van de gemeenten willen krijgen, moeten zij in interactie betekenis geven aan de transitie naar de WMO, hun identiteit, de gemeenten en zorginstellingen, de relaties met die partijen en het interactieproces zelf.

Nieuwe aspecten aan dit raamwerk zijn de ideeën van de te verwachten uitkomsten met betrekking tot de typen frames. Deze ideeën zijn gemaakt om richtlijnen te geven aan de dataverzameling. Issueframes kunnen worden 'benoemd', 'beschuldigd' en 'geclaimd'. Zorgboeren zullen de kwestie op verschillende manieren framen, afhankelijk van hun interactiepartner. De verwachting is dat de zorgboeren de transitie naar de WMO als probleem kunnen framen, omdat zij nieuwe relaties aan moeten gaan of bestaande relaties anders moeten invullen. Tegelijkertijd zouden zij de WMO ook als een positieve mogelijkheid kunnen omschrijven, omdat een nieuwe partij nieuwe mogelijkheden van financiering biedt. De identiteitframes zijn voor zorgboeren van groot belang als zij zorgbudget van de

gemeenten willen krijgen. Het verkrijgen van erkenning speelt hier vermoedelijk een belangrijke rol in. Om deze erkenning te verkrijgen, kunnen zorgboeren ervoor kiezen om hun identiteit op hun individuele unieke karakter te richten. Aan de andere kant kunnen de zorgboeren beseffen dat er behoefte is aan collectiviteit om de nodige erkenning te krijgen. Dat is waarom de aandacht bij de identiteitframes ligt op de spanning tussen ‘individualisme’ en ‘collectiviteit’. Bij relatiefames zijn er vier verschillende richtingen mogelijk. Omdat de zorgboeren een groot belang hebben bij een succesvolle uitkomst is het erg aannemelijk dat zij zullen kiezen voor een relatiefame waarin zij ‘meebewegen’ of ‘bewegen in de richting van’ vande andere partijen. Het type relatiefame kan ook afhankelijk zijn van de interactiepartner, de ervaringen vanuit het verleden met deze interactiepartner en de verwachtingen van deze partner in de toekomst. Zorgboeren zullen ook de onderlinge relatie met elkaar framen. Deze relatie wordt wellicht beïnvloedt door een gevoel van concurrentie. De karakterframes hangen nauw samen met identiteit- en relatiefames. De relaties worden namelijk mede gevormd door het wederzijdse beeld dat bestaat tussen de partijen. De karakterframes kunnen zowel positief, negatief of neutraal van aard zijn. De frames zullen ook in dit geval niet alleen bepaald worden door recente interacties, maar ook door ervaringen uit het verleden en verwachtingen voor de toekomst. Voor procesframes is verondersteld dat er gekeken moet worden naar taalkundig of contextgericht interessante momenten van de interacties, zoals frames die niet op elkaar aansluiten of momenten van rumoer. De reden hiervoor is dat zorgboeren tijdens deze momenten afhankelijk zijn van bepaalde strategieën om hun frames te legitimeren.

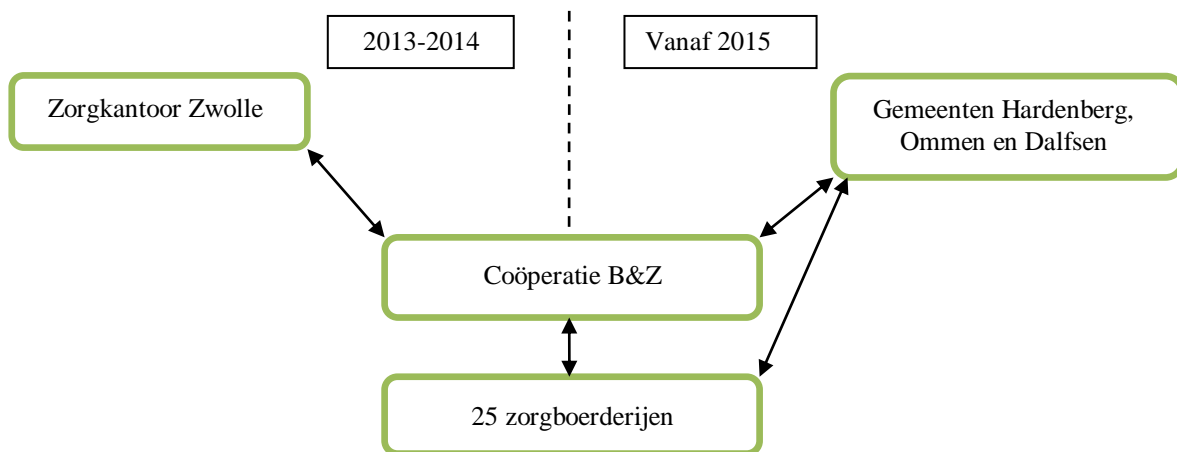
2.2 Aanpak onderzoek

Dewulf et al. (2009) geven in hun uitleg over de interactieve en cognitieve frames onderzoekers enkele tips over hoe deze twee verschillende soorten frames te achterhalen zijn. Met behulp van deze informatie worden in dit hoofdstuk de methodologische keuzes gemaakt. Allereerst wordt de bron van onderzoek behandeld. Vervolgens komen de geselecteerde onderzoeksmethoden aan bod, waarvan de belangrijkste methoden observaties en interviews zijn. Tot slot gaat dit subhoofdstuk in op de aanpak van de data-analyse en wordt duidelijk hoe de resultaten zijn achterhaald.

2.2.1 Bron van onderzoek

Deze paragraaf geeft antwoorden op de ‘waar’ vraag. De onderzoeksvragen lichten al een tipje van de sluier op over deze ‘waar’, namelijk de zorgboeren in de Vechtdal regio. In deze regio loopt er een pilot project dat gebruikt is als de primaire bron voor het onderzoek. Het pilot project is gebruikt als een casestudie om een diepteperspectief te geven van de frames van zorgboeren. Omdat er een groot aantal zorgboeren in Nederland zijn en de transitie naar de WMO waarschijnlijk over twee jaar ingevoerd wordt, is het verstandig om het onderzoek op een regio te richten waarin de zorgboeren al actief contact hebben met de gemeenten. Om deze reden is het pilot project ‘Zorg zoekt boer’ dat sinds begin 2013 officieel in werking is gegaan, geselecteerd als casestudie voor dit onderzoek. Deze case is ook geselecteerd, omdat dit pilot project door betrokken partijen wordt gezien als een voorloper als het gaat om de onderhandelingen naar de transitie (Lepelaars, 2012). Dit zorgt ervoor dat de data uit dit onderzoek waardevol is voor zorgboeren en partijen in lokale zorgboeren-netwerken in andere delen van Nederland.

Bij het pilot project zijn 25 zorgboerderijen betrokken die zich verspreiden over de (buiten)gebieden van de gemeenten Hardenberg, Ommen en Dalfsen. De aanleiding voor het project was een gesprek met de staatssecretaris van zorg en welzijn die de regio heeft bezocht. Hij vertelde de zorgboeren dat het verstandig is om zich te gaan richten op het verkrijgen van een erkende positie van de zorglandbouw in de regio. Het project bevond zich op het moment van onderzoek nog in de startfase. De interacties met de financiële actoren van dit project zien er als volgt uit:

Figuur 3: Financiers voor cliënten met dagbesteding zonder PGB in de Vechtdalregio.

Totdat de transitie naar de WMO in werking wordt gesteld, zijn zorgboeren voor het verlenen van zorg met budget van ZIN afhankelijk van het zorgkantoor in Zwolle. In de relatie tussen de zorgboeren en het zorgkantoor wordt er bemiddeld door de regionale zorgboerenorganisatie Boer & Zorg. Deze bemiddeling is tot op heden niet succesvol gebleken, omdat het zorgkantoor de zorgboeren in zes jaar tijd nog geen budget heeft gegeven. De rechterkant van figuur 3 laat de betrokken gemeenten zien die de financiers van zorgboeren zullen zijn vanaf 2015. Gesprekken met de gemeenten zijn gestart vanaf het moment dat dit project in januari 2013 begon. De gesprekken die plaatsvinden in het kader van het project zijn toegespitst op het projectdoel. De zorgboeren hebben als doel een solide aanbieder van zorg zijn voor de gemeenten te zijn. De betrokken zorgboeren hebben afgesproken om uitsluitend middels het pilot project te onderhandelen met de gemeenten over een mogelijke samenwerking en financiering.

2.2.2 Onderzoeksmethoden

Nu de omvang en de richting van dit onderzoek duidelijk is, is het tijd om te kijken ‘hoe’ de onderzoeksvragen een antwoord krijgen. Om de data te verzamelen is er een kwalitatief onderzoek nodig. Kwalitatief onderzoek gaat ervan uit dat mensen betekenis hechten aan hun omgeving en hun handelen afstemmen op deze betekenisgeving (Hart, Boeije et al., 2005). Het doel van kwalitatief onderzoek sluit dus aan bij de doelen van dit onderzoek. Er zijn verschillende methoden om met kwalitatief onderzoek een casestudie te doen, maar de voorkeur gaat uit naar een combinatie van onderzoekstrategieën. De meest gebruikte methoden met betrekking tot het uitvoeren van een casestudie zijn observaties, interviews en een analyse van processtukken (Hart, Van Dijk et al., 2001). Onderzoek verricht vanuit het interactieve paradigma moet echter ook gericht zijn op het communicatieproces met een nadruk op specifieke momenten van conflictinteractie, zoals de verhouding tussen verschillende frames. Aan de hand van deze informatie zijn de volgende onderzoeksmethoden geselecteerd.

Observaties

Observaties zijn de primaire onderzoeksmethode om de interactieve frames van zorgboeren te onderzoeken. Observaties kunnen zowel participierend als afstandelijk verricht worden. De observaties die zijn verricht tijdens dit onderzoek zijn zo ‘afstandelijk’ mogelijk uitgevoerd. De bijeenkomsten die geobserveerd zijn, kunnen gezien worden als ‘natuurlijk’ interactieprocessen die geïnitieerd zijn door de zorgboeren zelf. Er hebben zowel interne (tussen zorgboeren onderling) als externe bijeenkomsten (tussen zorgboeren en de gemeenten) plaatsgevonden. Een participerende observatie zou de 'natuurlijkheid' van de observatie kunnen beïnvloeden. Daarnaast zou het onderzoek zelf en kennis over het doel van het onderzoek bij de deelnemers van het project ervoor kunnen zorgen dat ze meer

aandacht besteden aan wat ze zeggen en hoe ze het zeggen. Dit zou ook de ‘natuurlijkheid’ van de bijeenkomsten in gevaar kunnen brengen. Tot slot is het belangrijk te vermelden dat de fysieke aanwezigheid van de onderzoeker wel invloed kan hebben op de interactie. Dit betekent dat een zekere mate van participatie niet ontkenbaar kan worden. Tijdens de observaties werd er geluisterd naar de inhoud van de frames. Er werd een oog gehouden op de ideeën over de verwachte uitkomsten uit het analytisch raamwerk, maar er was ook sprake van een ‘open’ benadering om verrassende momenten tijdens de interacties niet te missen. De observaties zijn opgenomen met een audio apparaat. De data is verzameld in de periode van eind januari 2013 tot eind maart 2013 waarin er vier bijeenkomsten plaatsvonden;

- *Bijeenkomst 1* was een *externe* bijeenkomst waarbij zorgboeren en (steun)fractieleden uit de drie gemeenten aanwezig waren. De bijeenkomst werd gezien als de start van het project. Tijdens de bijeenkomst hebben de zorgboeren zichzelf gepresenteerd en heeft er een gesprek plaatsgevonden over de transitie naar de WMO. Tijdens deze bijeenkomst is er vooral gelet op de frames uit het gesprek, omdat hier een daadwerkelijke onderhandeling over de frames plaatsvond. Met de vragen vanuit de gemeenten werden de zorgboeren gedwongen zich uit te spreken over belangrijke kwesties in de transitie en hun identiteit.
- *Bijeenkomst 2* was een *interne* bijeenkomst waarin de zorgboeren voor het eerst kennismakten met de concrete taken van het project. De bijeenkomst startte met het in kaart brengen van de verwachtingen die de zorgboeren van het project hebben. Daarna begonnen de werkgroepen apart aan hun eigen taken van het project te werken. Tijdens dit deel van de bijeenkomst is ervoor gekozen om het gesprek tussen de zorgboeren in de werkgroep ‘gesprekken met de gemeenten’ te volgen. De reden hiervoor is dat van alle werkgroepen, deze werkgroep het meest bezig is met de invulling van de transitie naar de WMO. Zij hebben namelijk de taak gekregen om een basis te leggen voor een erkende samenwerking met de gemeenten. In deze werkgroep zitten vijf zorgboeren.
- *Bijeenkomst 3* was een *externe* bijeenkomst van de klankbordgroep van het project. Hierbij waren twee ambtenaren van de gemeenten, twee zorgboeren, de projectleider, de procesleider en een vertegenwoordiger van B&Z aanwezig. Tijdens deze bijeenkomst is er vooral kennis gemaakt met elkaar en zijn er een aantal inhoudelijke zaken met betrekking tot de WMO besproken.
- *Bijeenkomst 4* was een *interne* bijeenkomst van de werkgroep ‘gesprekken met de gemeenten’. Tijdens deze bijeenkomst werd er voortgebouwd op de ideeën die naar voren zijn gekomen bij deze werkgroep tijdens bijeenkomst 2.

De bijeenkomsten vonden plaats in een ietwat informele setting op de zorgboerderij van één van de zorgboeren. De bijeenkomsten vonden plaats na elkaar en dus kan het zo zijn dat de frames die gemaakt zijn in bijeenkomst 2, 3 en 4 zijn beïnvloed door wat er in een voorgaande bijeenkomst is gebeurd.

Interviews

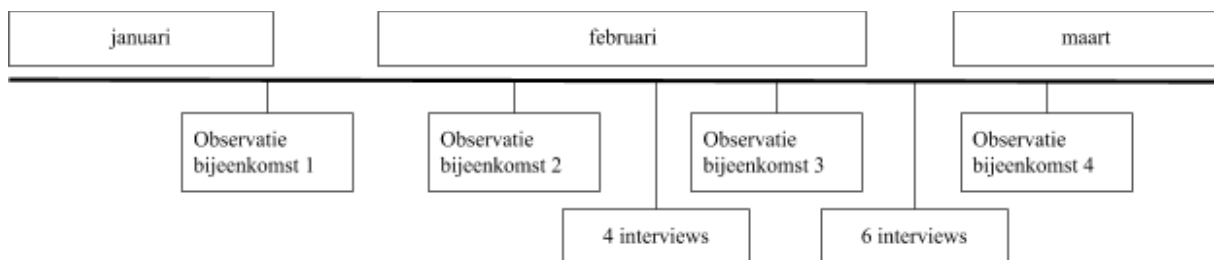
De secundaire onderzoeksmethode, interviews, dient als ondersteuning voor de frames die naar voren komen tijdens de observaties. Interviews zijn een mooie aanvulling op de observaties, omdat ze de mogelijkheid geven tot het gericht stellen van vragen. Aarts en Van Woerkum (2005) stellen dat frames worden beïnvloed door het integreren van ervaringen uit het verleden, de toekomstige verwachtingen en doelen, en de directe context waarin de interactie plaatsvindt (Aarts en Van Woerkum, 2005). Het is daarom de moeite waard om de frames die in de ‘natuurlijke’ interacties van de observaties zijn verschenen, in een geplande interactie tussen onderzoeker en zorgboeren in detail

te onderzoeken. Om deze reden is er gekozen voor een diepgaand face-to-face interview als aanvullende onderzoeksmethode.

Ook bij deze onderzoeksmethode is het belangrijk om de rol van de onderzoeker te erkennen, aangezien de interacties die tijdens de interviews plaatsvinden, mede bepaald en gestuurd worden door de onderzoeker zelf. Het is essentieel om de interviews te zien als voorbeelden van sociale interacties waarin de zorgboeren een interactief frame met de onderzoeker maken. Een gevolg hiervan is dat de data uit de interviews beïnvloed zijn door bepaalde normatieve verwachtingen en het eindproduct van het gesprek gezamenlijk is gemaakt door zowel de interviewer als de geïnterviewde (Drew, Raymond et al., 2006). Tijdens de interviews is dus niet alleen de zorgboer bezig met interactief framen, ook de onderzoeker geeft interactieve frames door het stellen van bepaalde vragen die voortkomen uit het onderzoekframe van de onderzoeker zelf. Om deze reden is het dus belangrijk om te erkennen dat de onderzoeker tijdens de interviews een andere rol heeft gehad dan tijdens de observaties.

De interviews hebben een sterk gestructureerde basis. Dit is nodig om de data van de interviews een waardevolle aanvulling te laten zijn op de data uit de observaties. Tevens zorgt een vaste opzet en structuur ervoor dat vergelijking tussen de interviews beter mogelijk is. Door de voorbereiding van onderwerpen en vragen, kan de onderzoeker controle uitoefenen op het behoud van het onderzoekframe en ervoor zorgen dat iedere zorgboer te maken heeft met een vergelijkbaar interactieproces. De interviews zijn alleen met zorgboeren afgenomen aangezien zij centraal staan in dit onderzoek. De interviews vonden plaats op de boerderij van de betreffende zorgboer. In totaal zijn er 10 zorgboerderijen gestratificeerd geselecteerd uit het totaal van 25. Bij de selectie is er gelet op een zo evenredig mogelijke verdeling tussen de drie gemeenten. Er zijn 4 zorgboeren uit de gemeente Dalfsen geïnterviewd, 3 uit Hardenberg en 3 uit Ommen. 10 was het maximaal aantal zorgboeren dat geïnterviewd kon worden binnen het tijdsbestek van dataverzameling. De interviews zijn opgenomen met een audio apparaat waarvan vervolgens transcripten zijn gemaakt.

De interviews zijn tussen de bijeenkomsten door gehouden. Vier interviews vonden plaats voor bijeenkomst 3. De resterende interviews zijn voor bijeenkomst 4 gehouden. Figuur 4 geeft een duidelijk overzicht van het tijdsperspectief waarin de data is verzameld.

Figuur 4: Tijdsperspectief van dataverzameling

Om de interviewframes en observatieframes niet teveel te beïnvloeden, werden de respondenten op 'abstract' niveau geïnformeerd over het onderwerp van het onderzoek. De zorgboeren kregen ruimte om nieuwe onderwerpen aan te snijden, waardoor ook spontaan opkomende frames opgemerkt konden worden. De introductievragen gaan in op algemene aspecten van de zorgboerderij en de motivaties van zorgboeren om een zorgboerderij te starten. Na de introductie volgen er vragen die de drie categorieën van frames systematisch afgaan. De zorgboer werd gevraagd naar een mening over de geplande veranderingen in de zorg, de identiteit van het individu en het collectief, een beschrijving van de

actoren en de relatie met deze actoren, en een mening over het verloop van de bijeenkomsten. De volledige opzet van het interview is te zien in bijlage 1.

2.2.3 Data-analyse

De data bestaat uit de transcripties van observaties en interviews, en de hierbij behorende aantekeningen. Het doel van dit onderzoek is het verkrijgen van inzichten in hoe zorgboeren een betekenis geven aan de transitie naar de WMO en een onzekere omgeving. Daarom is de data gericht op het ontdekken van interactieve frames die zorgboeren benoemen in bijeenkomsten met de vertegenwoordigers van de gemeenten en met elkaar. De data-analyse laat zien hoe deze frames er inhoudelijk uit zien, op welke punten ze met elkaar overeenkomen en op welke niet. Omdat de data is verzameld tijdens meerdere bijeenkomsten, is het belangrijk om de chronologische volgorde van het proces in de gaten te houden. Frames integreren immers ook de ervaringen uit het verleden.

Om de data te analyseren, zijn de transcripten van de observaties meerdere malen op chronologische volgorde doorlopen. Hierbij ging de aandacht vooral uit naar:

- Momenten dat frames niet op elkaar aansloten.
- Momenten van rumoer of met bepaalde veranderingen in taalgebruik, zoals het verheffen van de stem.
- Onderwerpen en frames die herhaaldelijk terugkeerden in de verschillende gesprekken.
- Frames die te maken hebben met de ideeën over de uitkomsten uit het analytisch raamwerk.

Deze momenten geven de belangrijke onderwerpen aan die spelen in de gesprekken tussen de zorgboeren en de gemeenten en de zorgboeren onderling. De frames die tijdens deze momenten door de gesprekspartners gebruikt zijn, zijn vervolgens gecodeerd op type en inhoudelijk uitgediept. Daarna zijn de onderwerpen en de bijbehorende frames chronologisch in kaart gebracht. Hierdoor was het mogelijk om te zien tijdens welke bijeenkomsten dezelfde onderwerpen terugkomen. Daarnaast zijn de frames inhoudelijk geclusterd om te zien welke onderwerpen met elkaar overeenkwamen. Uit deze clustering bleek dat de gespreksmomenten onder te verdelen zijn in drie terugkerende gespreksthema's, namelijk:

- Goedkope zorg versus kwalitatieve zorg.
- De invulling van de nieuwe relaties.
- Onzekerheid en het proces naar samenwerking.

Deze drie terugkerende thema's vormen de leidraad van de data-analyse. Ze laten zien wat de belangrijke onderwerpen zijn voor de gemeenten en de zorgboeren in de beginfase van de onderhandelingen. De antwoorden van de zorgboeren die zijn geïnterviewd, zijn gecodeerd en onder de bijbehorende categorie frame geplaatst. De antwoorden op de interviewvragen laten ook overeenkomsten en verschillen tussen de frames van de zorgboeren zien.

De data-analyse is gebaseerd op een casestudie in een specifieke regio die alleen betrekking heeft op een klein aandeel van het totale aantal zorgboeren in Nederland. Met N=25 uit meer dan 1000 zorgboerderijen in Nederland en de mogelijkheid van het bestaan van culturele verschillen tussen zorgboerenregio's, zijn er bepaalde consequenties voor het generaliseren van de resultaten. Generalisering is echter niet het doel van dit onderzoek. Een belangrijker doel is het diepteperspectief van inzichten en kennis over hoe zorgboeren omgaan met de transitie naar de WMO en een onzekere omgeving die sterk afhankelijk is van overheidsreguleringen. De conclusies dienen daarom alleen als mogelijke indicaties voor andere zorgboerenregio's in Nederland. Een casestudie heeft dan ook alleen

het doel van het verstrekken van een diepgaand beeld van een verschijnsel, wat in dit geval geen zwakte maar een kracht is.

Een belangrijke kwestie die nog vermeld moet worden is het tijdsperspectief van deze casestudie. Zoals figuur 4 laat zien, is de data verzameld over een korte periode van twee maanden. De casestudie belicht daarom een specifiek punt in het totale proces. Voor de periode van dataverzameling begon, is een select groepje zorgboeren een jaar bezig geweest met de voorbereidingen van dit project. Dit project begon officieel met alle betrokken zorgboeren en gemeenten op het moment van dataverzameling. Het is hoogstwaarschijnlijk dat na het moment van onderzoek, de interactieve frames nog zullen verschuiven tot het moment dat er uiteindelijke afspraken gemaakt worden.

De volgende drie empirische hoofdstukken zullen een antwoord geven op de deelvragen van dit onderzoek. De drie gespreksthema's worden hiebij als leidraad gebruikt. De geselecteerde gespreksmomenten en bijbehorende frames worden inhoudelijk besproken, wat een antwoord vormt op deelvraag 1. Tijdens deze momenten komen de verschillen en overeenkomsten tussen frames naar voren, wat weer een antwoord vormt op deelvraag 2. Deelvraag 3 refereert naar het concept van 'misalignment', iets dat is ontstaan tijdens verscheidene gesprekken tussen de zorgboeren en de gemeenten, maar ook tussen de zorgboeren onderling. Deze momenten zullen dan ook behandeld worden in de volgende hoofdstukken en er zal gekeken worden hoe de zorgboeren zijn omgegaan met deze misalignment.

3. Goedkope zorg versus kwalitatieve zorg

In dit hoofdstuk komt het eerste centrale gesprekstema aan de orde: goedkope zorg versus kwalitatieve zorg. Daarbij kwamen vier verschillende onderwerpen aan bod, namelijk kwaliteit (3.1), bezuiniging en onwetendheid over zorgboerderijen (3.2), schaalvergroting versus kleinschalige identiteit en kwaliteit (3.3) en de relatie tussen de gemeenten en de betrokken zorgaanbieders (3.4). De frames worden zo veel mogelijk op chronologische volgorde besproken..

3.1 Kwaliteit

Tijdens de eerste bijeenkomst tussen de zorgboeren en de (steun)fractieleden van de gemeenten gaat de eerste vraag over de kwaliteit van zorg die de zorgboeren leveren. Één politicus merkt op dat hij nog behoorlijk wat verschil in kwaliteit ervaart tussen de verschillende zorgboerderijen, maar dat hij wel een scherp kwaliteitskeurmerk verlangt. De zorgboeren reageren hierop door te zeggen dat kwaliteit een belangrijk aspect van het project is. De zorgboeren en de gemeenten zijn het dus met elkaar eens dat de kwaliteit van zorg een belangrijke kwestie is. Het is echter de vraag of zij het met elkaar eens zijn over de wie de verantwoording draagt over de kwaliteit. Volgens de gemeenten ligt deze verantwoording vooral bij de zorgboeren, maar de zorgboeren maken de verantwoording voor de kwaliteit op de volgende manier duidelijk:

“Dat zal zeker ook in het kader van die pilot wel gebeuren om dat keurmerk eens langs de lat en de wensen van politici en de gemeenten te leggen. Want ja, dat gaat natuurlijk spelen, er komt een verantwoordelijkheid op je af en wij vinden het, de zorgboeren vinden het natuurlijk een prima keurmerk, maar het is wel prettig als anderen er ook zo over denken. Een andere vraag? Ja.” (B.1)*

Of hier een overeenkomst tussen de gemeenten en de zorgboeren is ontstaan, blijft onduidelijk aangezien de zorgboeren de discussie aansturen op een andere vraag. Een overeenkomst lijkt dus vermeden te worden. Wel is duidelijk dat de zorgboeren willen bewegen in de richting van de gemeenten als hun kwaliteitseisen niet voldoen (*relatieframe*). Dat kwaliteit van zorg een belangrijke kwestie is, blijkt ook uit de interviews. Hier komt dit hoofdstuk later nog op terug. Er is tevens één zorgboer die dit moment van het gesprek tijdens het interview aankaart:

“Die wethouder van Hardenberg die was toen ook bij het politiek café. Toen zei hij ook van ‘ja, maar ik ken ook zorgboeren (...)die het keurmerk hebben en geen kwaliteit leveren’. Kijk dat is natuurlijk foute boel denk ik.” (I.4)*

3.2 Bezuiniging en onwetendheid over zorgboerderijen

Het tweede onderwerp kwam ook naar voren tijdens de eerste bijeenkomst. De gemeenten geven aan dat zij de WMO financieel invulling willen geven door zich te gaan richten op outcome financiering. Dit betekent dat de financiering wordt afgesteld op de effecten van de zorg. Zij zijn dan ook benieuwd hoe de zorgboeren tegen het financiële aspect van de WMO aankijken. De gemeenten benoemen dit financiële aspect in termen van bezuinigingen. De oplossing die hierop door één van de zorgboeren wordt voorgesteld is dat de gemeenten hun winst kunnen behalen uit het verminderen van de bureaucratie. Op dit punt ontstaat er rumoer tijdens de dialoog. Wanneer na het moment van rumoer een vertegenwoordiger van de gemeenten aan het woord komt, stelt hij dat er al verschillende maatregelen zijn genomen door de gemeenten om de bureaucratie te verminderen:

“Maar je moet ook zelf, als jullie in allerlei werkgroepen bezig zijn, ook kijken van hoe kunnen wij hetzelfde blijven doen met minder middelen of hoe kunnen we meer doen met hetzelfde geld. Om te zeggen ‘wij werken toch al efficiënt en de anderen moeten maar in de bureaucratie snijden’, daar ga je de oorlog dus niet mee winnen.” (B.1)

*B1 staat voor Bijeenkomst 1

*I4 staat voor Interview 4, de interviews zijn geanonimiseerd.

Uit dit fragment blijkt dat de zorgboeren en gemeenten opnieuw overeenkomen in het benoemen van de kwestie, namelijk dat het een bezuiniging is. Ze zijn het echter opnieuw niet eens over wie de verantwoordelijke partij is en wie er moet gaan snijden in de financiën om de bezuinigingen te halen. De zorgboeren verlangen van de gemeenten dat zij de bureaucratie verminderen. De gemeenten geven op hun beurt weer aan dat het halen van de bezuiniging niet alleen een verantwoordelijkheid is van de gemeenten, maar ook van de zorgboeren, zoals blijkt uit de zin “daar ga je de oorlog dus niet mee winnen”. Daarnaast hadden de gemeenten eerder al aangegeven dat zij het ambtelijk apparaat moeten laten groeien om de WMO te kunnen uitvoeren. In het vervolg van het gesprek grijpen de gemeenten weer terug op de verantwoording van de zorgboeren en stellen hen een probleemoplossing voor. Volgens hen zouden de zorgboeren hun arrangementen kunnen uitbreiden met bijvoorbeeld logeeropvang. Met de reactie van de zorgboeren lijkt zich een nieuwe kwestie te ontpoppen. Zij zeggen namelijk dat logeeropvang op sommige zorgboerderijen al plaatsvindt:

“Maar in feite een aantal van de dingen die je gezegd hebt, die gebeuren al lang en ik denk dat wat dat betreft er ook nog heel veel onbekendheid is met wat we als zorgboerderij op dit moment allemaal gebeurd. Maar het is wel zo dat elke zorgboerderij anders is. D'r is er eigenlijk geen één hetzelfde.” (B.1)

De zorgboeren geven aan dat de gemeenten dus nog weinig weten over het reilen en zeilen op zorgboerderijen in de regio (*issueframe*). Deze onwetendheid blijkt ook een kwestie te zijn die vaak terugkomt tijdens de interviews. Wanneer de zorgboeren gevraagd wordt het beeld te beschrijven dat de gemeenten van de zorgboerderijen hebben, antwoorden een aantal zorgboeren dat er bij de gemeenten nog veel onwetendheid heerst, zoals blijkt uit de volgende quote:

“Dat weten politici niet wat voor soort mensen hier lopen. Daar hebben ze geen idee van.” (I.1)

Nog vier zorgboeren geven een antwoord dat vergelijkbaar is met deze quote. De reactie van de zorgboer laat nog een ander belangrijk aspect van zorgboeren zien (*identiteitframe*) dat inspeelt op de veronderstelde ‘uniekheid’. Ook tijdens de interviews beschrijven de zorgboeren zichzelf vaak als uniek. Als de zorgboeren de groep zorgboeren in het Vechtdal moet omschrijven, benadrukken ze allemaal een bepaalde mate van diversiteit. De diversiteit is uiteenlopend op het gebied van aanbod en doelgroepen van de zorgboerderij zelf. Hiermee verbinden de zorgboeren de aspecten waarin ze verschillen aan hun maatschappelijke rol. Maar de zorgboeren geven aan ook van elkaar te verschillen in zakelijk opzicht, het naar buiten treden en professionaliteit:

“En dat is een kenmerk van zorgboeren denk ik dat we zo divers zijn.” (I. 5)

3.3 Schaalvergroting versus kleinschalige identiteit en kwaliteit

Tijdens een later moment in de eerste bijeenkomst wordt naast de diversiteit, een ander belangrijk aspect van de identiteit van zorgboeren in verband gebracht met de kwestie rond kwaliteit. Wanneer de gemeente vraagt naar de capaciteit en de mogelijkheden voor het vergroten van de groep cliënten, ontstaat er een interessant moment in de reactie van de zorgboeren. Deze reactie staat in de volgende passage waarin ZB staat voor zorgboer en PL staat voor de projectleider.

ZB1: Maar de intentie van ons als zorgboeren is om vraag en aanbod op elkaar af te stemmen en we zijn flexibel genoeg om daar richtingen aan te geven. [maar, maar]

PL: Maar.

ZB2: ‘En’ zeggen wij dan, en er is wel één kanttekening. Wij zijn, we hebben wel heel bewust voor die kleinschaligheid gekozen hè? Omdat dat ook een heel groot aandeel

is van onze kwaliteit. Dus wij willen niet dan richting een grote instelling groeien. Dat is voor mij in ieder geval echt wel een belangrijk uitgangspunt. Dus die kleinschaligheid, die moet wel gewaarborgd zijn. (B. 1)

In dit fragment gebeurt er iets interessants tussen de zorgboeren onderling en worden een aantal frames duidelijk. De zorgboeren lijken het in eerste instantie namelijk oneens te zijn met elkaar over hoeveel het aanbod van zorg moet groeien. Maar door het gebruik van het woord ‘en’ in plaats van ‘maar’ aan het begin van de passage, lijkt zorgboer 2 op een taalkundige manier zorgboer 1 niet te willen tegenspreken. Tevens benadrukt zorgboer 2 een belangrijk aspect van de identiteit, namelijk de ‘kleinschaligheid’. Deze kleinschaligheid is volgens haar een belangrijk onderdeel van de kwaliteit van zorg. Om deze relatie van een kleinschalige identiteit en kwaliteit meer kracht bij te zetten, zegt zij niet in de richting van grote instellingen te willen groeien (*karakterframe*). Indirect geeft ze daarmee aan dat grote zorginstellingen en de kwaliteit die zij bieden in contrast staan met de kleinschalige identiteit van zorgboerderijen en hun mate van kwaliteit. Even later laat een andere zorgboer zich nog wat negatiever uit over grote zorginstellingen. Zo is deze zorgboer van mening dat de zorgboeren kwalitatief betere zorg leveren dan deze grote instellingen.

In het vervolg van het gesprek begint het contrast tussen de behoefte van de gemeente aan goedkope, kwalitatieve zorg en de kleinschalige identiteit van de zorgboeren duidelijker te worden. Het volgende fragment maakt dit contrast duidelijk, waarin VG staat voor vertegenwoordiger gemeenten.

ZB: Kleinschaligheid betekent ook betrokkenheid en meer maatwerk voor de individuele zorgvrager. Het is een typische Nederlandse opmerking ‘Het moet goedkoop en het moet hartstikke goed’. En die twee gaan in de zorg niet samen. Wil je de beste kwaliteit, de beste betrokkenheid. Bij ons bijvoorbeeld, één begeleider op drie kinderen. Dus iemand met vierentwintig uur continu begeleiding, iedereen weet wat een uurtarief kost, reken maar is uit. We kunnen ook zeggen één op tien, dan kunnen we het veel goedkoper maken. Wilt u kwaliteit of wilt u die betrokkenheid? En, dat houd een keer op.

VG: Ja, nee dat snap ik.

PL: Wacht even, ik geef even iemand anders het woord.(B. 1)

Dit fragment laat zien dat de zorgboeren kleinschaligheid als belangrijk onderdeel van hun identiteit beschouwen. Met een beperkte groeps grootte hebben zij meer begeleiders voor het aantal cliënten wat volgens hen uiteindelijk een hogere kwaliteit betekent. Ook geven zij aan dat deze kleinschaligheid in gevaar komt wanneer zij ingaan op de suggestie van de gemeenten om de groepen cliënten te vergroten. De kleinschaligheid (*identiteitframe*) van de zorgboeren komt hiermee in contrast te staan met het *issueframe* van de gemeente waarin zij aangeven hoe zij financieel invulling willen geven aan de WMO. Er wordt dan ook geen overeenkomst tussen de zorgboeren en de gemeenten bereikt. Dit blijkt vooral uit het feit dat de projectleider het onderwerp uit de weg gaat door vermijding van het onderwerp en iemand anders het woord te geven.

Wanneer er later op dit onderwerp wordt terug gekomen, herframen de gemeenten het enigszins. Zij erkennen dat kwaliteit en groeps grootte met elkaar samengaan, maar de geplande bezuinigingen doen hen inzien dat het toch een belangrijke factor is in het verlagen van de kostprijs. Ze geven dit de zorgboeren mee als één van de middelen om concurrerend te zijn. Met dit goedbedoelde advies van de gemeente is er opnieuw een contrast, maar ditmaal in *relatieframes*. ‘Concurrerend’ impliceert namelijk een relatie die ‘tegenbeweegt’ of ‘beweegt uit de richting van’ de zorginstellingen. De gemeenten geven aan een forse concurrentie te voorzien op het aanbod van dagbesteding. Tegelijkertijd scheppen zij bij de zorgboeren de verwachting dat er een samenwerking nodig is tussen de zorgboeren en andere zorgaanbieders om makkelijker tot concrete afspraken te komen. Hiervoor is

een *relatieframe* nodig dat ‘meebeweegt’ of ‘beweegt in de richting van’. De zorgboeren zeggen een “samenwerking in de breedte” zoeken. Hierbij lijken zij de tegenstelling in de samenwerking die gemeenten van de partijen verlangt niet op te merken. De zorgboeren benadrukken vooral dat ze willen bewegen in de richting van zorginstellingen (*relatieframe*). Het eerder genoemde negatieve *karakterframe* dat ingaat op de kwaliteit van grote instellingen sluit daarbij niet aan op een relatieframe waarin de zorgboeren bewegen in de richting van andere zorginstellingen.

3.4 Relatie tussen de gemeenten en de betrokken zorgaanbieders

Het laatste onderwerp doet zich voor tijdens de bijeenkomst van de klankbordgroep. Wanneer het gesprek over de financiële invulling van de WMO gaat, ontstaat er een opvallend moment in de dialoog. In dit fragment staat VG opnieuw voor vertegenwoordiger van de gemeenten. PV staat voor de projectvoorzitter die de vergadering leidt en VC voor de vertegenwoordiger van B&Z.

- VG: *Dus het is denk een nieuwsgierige vraag van hoe het er straks gaat uitzien.*
PV: *Ja, precies.*
VG: *Voor ons in ieder geval, want het is nog allemaal redelijk onduidelijk.*
PV: *Ja, het is voor jullie.*
VG: *We zijn wel bezig met een contourennota en één van de, van de uitgangspunten zal gewoon zijn dat het binnen het budget dat we krijgen moeten regelen.*
PV: *Ja, ja, ja. Dat is een leuke en goeie omschrijving. Dan zit je nooit fout [lacht].*
VC: *Maar ik denk dat de doelgroep blinden en onwetenden in ieder geval goed zit [iedereen lacht].(B. 3)*

Vooraf de laatste reacties van de projectvoorzitter en de vertegenwoordiger van de coöperatie geven een indirect signaal op hoe de gemeenten financieel naar de kwestie kijken (*issueframe*). De onduidelijkheid wat betreft het nationale beleid, zorgen ervoor dat gemeenten nog geen concrete uitspraken kunnen doen. Dit wordt door de andere leden van de klankbordgroep met enige humor en sarcasme opgevat. Even later in het gesprek zeggen de gemeenten dat er nog ruimte is om dingen in de zorg beter, voordeliger en efficiënter te regelen (*issueframe*). Daarbij vinden zij dat de betrokken zorgaanbieders zich creatief moeten opstellen. Zij verlangen dus dat de betrokken zorgaanbieders een *relatieframe* hebben dat beweegt in de richting van de gemeenten.

Dat de zorgboeren erg bezig zijn met het thema ‘goedkope versus kwalitatieve zorg’ wordt onderbouwd door de interviews. Op de eerste vraag naar wat de zorgboeren vinden aan de geplande veranderingen in de zorg met betrekking tot de decentralisering en de gemeenten die de verantwoordelijkheid krijgen voor de dagbesteding, antwoord iedereen het te bekijken vanuit twee kanten. Enerzijds zorgt de transitie ervoor dat zorg dichterbij huis geregeld kan worden. Aan de andere kant hangt er een bezuiniging aan de transitie:

“Het heeft twee kanten. Aan de ene kant is het natuurlijk helder dat het een bezuiniging is. De overheid ziet zich genoodzaakt om te decentraliseren, omdat de kosten de pan uit rijzen. En aan de andere kant is het zo dat ’t een kans bied om mensen efficiënter en dichterbij huis en daardoor denk ik met wat kortere lijntjes en zorgvuldiger te kunnen ondersteunen. Dus het heeft twee kanten.”(I.1)

Alle andere zorgboeren gaven een vergelijkbaar antwoord. Het feit dat zorgboeren dit als eerste antwoord op de vraag geven, geeft aan hoe zij sterk bezig zijn met het thema. De zorg zou kwalitatief beter kunnen worden door de transitie, maar de bezuiniging vormen weer een bedreiging op die kwaliteit. De kwaliteit is door iets meer dan de helft van de zorgboeren ook aangekaart als een belangrijk aspect van de transitie, zoals blijkt uit de onderstaande quote:

“We willen ook klein blijven. Dat betekent ook dat je je onder die kleinschaligheid moet je ook je kwaliteit goed borgen.” (I.6)

3.5 Conclusie

Zorgboeren en gemeenten vinden de kwaliteit van zorg een belangrijke kwestie in de transitie naar de WMO. De twee partijen framen de transitie naar de WMO ook in termen van bezuinigingen. Het eerste onderwerp dat de gemeenten in gesprek met de zorgboeren aansnijden is kwaliteit. De gemeenten gaven aan zich zorgen te maken over de eenzijdigheid en eisen van de kwaliteit van zorg die zorgboeren leveren. De zorgboeren bewegen in het gesprek mee door in te gaan op hun kwaliteitswensen. De zorgboeren en de gemeenten zijn het niet eens over wie de verantwoordelijkheid draagt over de kwaliteit.

Het tweede onderwerp betreft de kwestie van de bezuiniging en de onwetendheid van de gemeenten over zorgboerderijen. Net als rond de kwestie van kwaliteit wordt opnieuw duidelijk dat de zorgboeren en de gemeenten ook niet overeenkomen over wie de verantwoordelijkheid draagt over de uit te voeren bezuinigingen. Ondanks dat de twee partijen beiden de transitie als een ‘bezuiniging’, zien, schuiven de zorgboeren en de gemeenten in hun voorgestelde probleemoplossingen de verantwoordelijkheid naar elkaar toe. Met de probleemoplossing van de gemeenten, ontstaat er voor de zorgboeren een nieuwe belangrijke kwestie, namelijk de onwetendheid van de gemeenten over zorgboerderijen. De zorgboeren brengen deze onwetendheid in verband gebracht met hun identiteit. Alle zorgboeren omschrijven zichzelf als divers en uniek.

Bij het derde onderwerp uitten de gemeenten de wens om de groepen cliënten op zorgboerderijen te vergroten. Dit staat volgens de zorgboeren in contrast met hun kleinschalige identiteit en daarmee kwaliteit. Om deze relatie kracht te geven, beschrijven de zorgboeren de kwaliteit van grote zorginstellingen op een negatieve manier. Tijdens het verdere verloop van het gesprek herframen de gemeenten dit en zeggen ze dat kwaliteit en groepsgrootte samen gaan. Toch adviseren zij de zorgboeren schaalvergroting in overweging te nemen om concurrerend te zijn ten opzichte van andere zorgaanbieders. Hiermee verlangen de gemeenten twee verschillende soorten relaties van de zorgboeren. Aan de ene kant willen zij dat de zorgboeren concurreren met andere zorgaanbieders en aan de andere kant verwachten zij een samenwerking tussen alle zorgaanbieder om het maken van afspraken te vereenvoudigen.

Het vierde onderwerp wordt besproken tijdens de derde bijeenkomst. Zo vatten de zorgboeren de onduidelijkheid omtrent de richtlijnen van het WMO beleid met humor en sarcasme op. De gemeenten vragen een creatieve houding van de zorgboeren. De zorgboeren stemmen in met dit relatieframe.

In dit hoofdstuk zijn een aantal relatieframes besproken. De zorgboeren en de gemeenten hebben het tijdens bijeenkomsten en interviews expliciet gehad over hoe de relaties eruit moeten zien. Het tweede centrale gespreksthema gaat hier dieper op in.

4. Invulling van de relaties

Met de transitie naar de WMO moeten de zorgboeren een aantal nieuwe relaties aangaan of bestaande relaties anders gaan invullen. De belangrijkste nieuwe partij voor zorgboeren zijn de gemeenten. In dit pilot project is het voor sommige zorgboeren niet alleen nieuw om relaties met de gemeenten aan te gaan, maar ook om onderlinge relaties en relaties met zorginstellingen aan te gaan. Dit hoofdstuk gaat daarom in op hoe de zorgboeren in gesprekken betekenis geven aan de relaties met elkaar (4.1), de gemeenten (4.2) de zorginstellingen (4.3) en het zorgkantoor (4.4).

4.1 Onderlinge relaties

De transitie naar de WMO dwingt zorgboeren in de Vechtdal regio zich te verenigen in een collectief. Dit collectief heeft tot gevolg dat de zorgboeren onderlinge relaties aangaan. In dit subhoofdstuk worden frames behandeld die van invloed kunnen zijn op de onderlinge relaties tussen de zorgboeren.

4.1.1 Onafhankelijke ondernemers

De eerste bijeenkomst maakt duidelijk dat samenwerking een relatief nieuw fenomeen is voor een aantal zorgboeren. De gemeenten vragen de zorgboeren waarom zij tot op heden nog niet in staat zijn geweest om de effecten van de zorg in geld uit te drukken. De reactie van de zorgboeren is als volgt:

“Nou [rumoer]. Samenwerken is natuurlijk ook een proces dat je aangaat waar niet zo van de één op de andere dag. U zit hier met allemaal onafhankelijke ondernemers in een ...”
(B.1)

Om een antwoord te geven op de vraag van de gemeenten, zeggen de zorgboeren dat een samenwerking niet van de één op de andere dag tot stand komt (*relatieframe*). Wanneer de zorgboeren tijdens de interviews werd gevraagd om de relatie met de andere zorgboeren te omschrijven, benadrukken een paar zorgboeren dat de samenwerking toe neemt:

“Nou ja, wat wij proberen is in ieder geval met elkaar dit, deze verandering zeg maar te dragen en dat betekent dat je van concurrent wordt je collega's. En dat proces, dat zie ik wel langzaam zich voltrekken. En dat vind ik heel leuk. Dat is erg leuk om te zien dat je veel meer samen naar een doel toewerkt dan dat je ieder op je eigen eilandje zit.” (I.1)

Dat sommige zorgboeren tot voor kort nog niet geconfronteerd werden met onderlinge relaties, maakt de volgende quote duidelijk:

“Wij waren eigenlijk zo'n heel stil eilandje in een weiland, ja letterlijk. Dus er is bijna niemand die ons kent. Nou, dit vind ik niet zo raar, want dat doen wij zelf. Maar er zijn ook zorgboeren die heel erg aan de weg timmeren. Wij beginnen dat nu ook te doen, ik vind het echt verschrikkelijk, maar het moet.” (I.8)

De bovengenoemde quotes laten zien dat sommige zorgboeren tot voor kort relatief onafhankelijk waren. Tevens haakt de laatste quote in op de diversiteit (*identiteitframe*). De zorgboer zegt dat sommige zorgboeren zichzelf bekendmaken bij elkaar en andere partijen, maar dat zij dit niet graag doet. Één van de zorgboeren zegt tijdens het interview dat het de angst voor concurrentie kan zijn die zorgboeren zo lang op hun eigen eiland heeft gehouden. Dit gevoel van concurrentie wordt door zes andere zorgboeren ook aangekaart als een factor die de onderlinge relaties kunnen beïnvloeden. Enkele zorgboeren zien zichzelf als onafhankelijke ondernemers en denken daarom dat een aantal zorgboeren ook voor hun eigen individuele belang zal opkomen tijdens de daadwerkelijke onderhandelingen met de gemeenten.

Tijdens de bijeenkomst met de klankbordgroep doet zich een ander opvallend moment voor met betrekking tot de onderlinge relaties. De projectvoorzitter zegt het volgende:

“Ik geloof dat ze een beetje schrokken van de hoeveelheid werk dat het meebrengt [giechelend]. En ook wel van dat wij toch heel veel met elkaar zullen moeten bediscussiëren ook hè? Maar goed, het zijn natuurlijk toch wel vijftientig aparte ondernemers die nu samen een basis willen neerzetten. Nou, dan moet je dus natuurlijk best wel veel met elkaar stoeien over ja, hoe kijk je daar tegenaan. En ergens proberen in het midden uit te komen met elkaar zo van ‘daar kunnen we allemaal mee leven’.” (B.3)

De projectvoorzitter refereert met deze quote naar de tweede bijeenkomst waarin de zorgboeren gestart zijn met de werkgroepen. Opnieuw beschrijven de zorgboeren zichzelf als ‘aparte ondernemers’. Verder beschrijft de projectvoorzitter het toekomstige proces dat zij voor ogen heeft in de onderlinge relaties waarin discussies moeten plaatsvinden.

4.1.2 Verschillende verwachtingen

De start van de tweede bijeenkomst begint met het in kaart brengen van de verwachtingen van de zorgboeren, de gewenste resultaten die zij willen bereiken en hun beeld van wanneer het project een succes is. Deze paragraaf gaat daarom niet zozeer in op een specifiek gespreksmoment, maar geeft een belangrijk moment in het proces aan. Frames integreren namelijk ook onze verwachtingen van de toekomst en dit moment van het proces laat zien in hoeverre de verwachtingen van de zorgboeren op één lijn liggen met elkaar. Het in kaart brengen van de verwachtingen, gewenste resultaten en succesbeelden wordt geleid door de procesbegeleider.

Nadat de zorgboeren individueel hun verwachtingen en gewenste resultaten hebben uitgedacht, concludeert de procesbegeleider dat de zorgboeren drie categorieën van verwachtingen maken. Er is een groep zorgboeren die aangeeft het project positief, maar ook realistisch te benaderen. Een aantal van deze zorgboeren geeft verder aan zich afwachtend op te stellen. Een andere groep zorgboeren legt de nadruk op de wens naar samenwerking, zowel onderling als met andere partijen. De laatste categorie zorgboeren willen de toekomst van hun bedrijf veiligstellen. Als het gaat om de gewenste resultaten, maakt de procesbegeleider vier groepen tussen de zorgboeren. Een klein aantal zorgboeren geeft aan een samenwerking tussen de zorgboeren als gewenst resultaat te zien. Een iets grotere groep vindt een prettige sfeer belangrijk en heeft hoop op de toekomst. De grootste groep zorgboeren wil door middel van het project een partner worden van de gemeenten en WMO-budget krijgen. Tot slot is er een groep zorgboeren die vraaggerichte zorg willen leveren die duidelijk zichtbaar is. Als het gaat om wanneer het project een succes is, zijn er ook drie verschillende groepen zichtbaar. De eerste groep zorgboeren vindt het project geslaagd als er een onderlinge samenwerking tot stand is gekomen waarin er een prettige sfeer bestaat. De tweede groep ziet het succes terug wanneer de keuzevrijheid van de cliënt gewaarborgd wordt, terwijl de derde groep zorgboeren het project pas geslaagd vindt als er concrete afspraken met de gemeenten zijn gemaakt en de zorgboeren als volwaardig partner erkend worden. Een volledig overzicht van de resultaten is te vinden in bijlage 2.

De procesbegeleider concludeert dat de zorgboeren toch met heel verschillende beelden aan het project beginnen. Het betekent volgens haar echter niet dat deze beelden op gespannen voet met elkaar hoeven te staan, maar dat sommige zorgboeren bepaalde dingen eerst benoemen. Uit een opmerking van een zorgboer tijdens een interview is echter het tegenovergestelde af te leiden.

“De start van de bijeenkomst vond ik nogal een beetje overvallend. Mensen die dus zeggen van ‘nou als we de sfeer maar goed houden en als het maar gezellig is’, terwijl ik echt, nou eigenlijk ik heb echt m’n doelen opgeschreven. ‘volwaardige onderhandelingspartner in de WMO’, dat is het doel toch van de pilot? Zo ben ik d’r in gaan staan. En als het dan soms

niet even leuk is, ja so what, het is niet anders. Maar dat wil ik bereiken. Als het voor de gezelligheid is dan bel ik m'n vrienden op en dan gaan we naar het café.” (I. 4)

De kwestie bestaat dus uit de uiteenlopende verwachtingen van de zorgboeren ten aanzien van het project. Omdat de verwachtingen geïntegreerd worden in de frames, is de veronderstelling dat uiteenlopende verwachtingen zullen leiden tot verschillende frames tussen de zorgboeren onderling. De bovengenoemde quote laat zien dat de verschillende verwachtingen enige wrijving kunnen opleveren.

4.1.3 Werkgroepen

De tweede bijeenkomst staat in het teken van de start van de werkgroepen. De zorgboeren hebben zich onderverdeeld bij één van de werkgroepen die ieder bezig gaan met een eigen doel van het project. Wanneer deze bijeenkomst wordt afgesloten, heeft één zorgboer nog een opmerking waarin hij een kwestie aankaart over het verloop van de bijeenkomst. Hij zegt dat sommige werkgroepen elkaar overlappen. Daarnaast viel hem op dat sommige zorgboeren in meerdere werkgroepen zaten en daardoor die avond niet bij alle overleggen konden zijn. De projectbegeleider zegt in een reactie hierop aan dat het voor deze avond even niet anders kon, maar dat hier in de toekomstige planning rekening mee wordt gehouden. Hierop ontstaat er voor enige tijd rumoer in de zaal. Als het rumoer wat gesust is, vraagt de projectbegeleider of iedereen tevreden is en weer verder kan met het werk. Door het hevige rumoer is het onduidelijk of de zorgboeren het eens zijn geworden over de verdeling van de werkgroepen.

De kwestie die de zorgboer tijdens deze bijeenkomst maakt, wordt tijdens de derde bijeenkomst met de klankbordgroep herhaald door een andere zorgboer:

“Ik vond zelf dat er nog wel wat werkgroepen in mekaars vaarwater zaten.” (B.3)

De klankbordgroep besluit hierop in een gezamenlijke probleemoplossing (*procesframe*) te kijken of er werkgroepen kunnen worden opgeheven of samengevoegd. De kwestie over de werkgroepen komt niet alleen terug tijdens de bijeenkomsten. Ook tijdens de interviews brachten de zorgboeren dit onderwerp vaak naar voren. De zorgboeren werd gevraagd wat zij van de tweede bijeenkomst vonden. Acht zorgboeren zeggen dat werkgroepen niet goed verdeeld zijn:

En vervolgens de werkgroepen ja, daarvan vond ik het jammer dat gewoon niet iedereen aanwezig was en dat op dat moment moesten mensen zich splitsen en konden niet de voltallige werkgroepen aan de slag.” (I.2)

Volgens de zorgboeren zorgt de organisatie van de werkgroepen ervoor dat niet alle werkgroepen met complete bezetting konden beginnen. Daarbij zeggen enkele zorgboeren dat het moeilijk is om later bij een werkgroep aan te sluiten. De verdeling van de werkgroepen zorgt voor enige wrijving en spanning en blijkt dus een kwestie die van invloed kan zijn op de onderlinge relaties tussen de zorgboeren. Daarnaast geven drie zorgboeren aan zich zorgen te maken over de onderlinge communicatie tussen de werkgroepen.

4.2 Relaties met de gemeenten

In de relatie tussen de zorgboeren en de gemeenten is in hoofdstuk 3 al een kwestie aangekaart. De zorgboeren vinden dat de gemeenten niet alles weten van wat er gebeurt op zorgboerderijen. Dit subhoofdstuk zal duidelijk maken dat dit gebrek aan erkenning een terugkerende kwestie is voor de invulling van de relaties met de gemeenten.

4.2.1 Gebrek aan erkenning

Tijdens de eerste bijeenkomst geven de zorgboeren al aan dat er veel onwetendheid over zorgboerderijen heerst en tijdens de tweede bijeenkomst wordt deze kwestie duidelijker. Bij de werkgroep ‘gesprekken met de gemeenten’ vragen de zorgboeren zich af hoe ze in beeld moeten komen bij de gemeenten. Verschillende soorten frames laten zien hoe de zorgboeren bezig zijn met dit onderwerp.

Één van de zorgboeren geeft aan dat de gemeente Hardenberg al wel om de tafel zit met twee andere zorginstellingen uit de regio (*issueframe*). De zorgboeren reageren met enige verbazing over het feit dat zij nog niet aan tafel met de gemeenten zitten. Er moet echter wel een kanttekening bij deze opmerking geplaatst worden, omdat de zorgboer niet goed op de hoogte is van de details van deze gesprekken, zoals de inhoud. Om deze kwestie te verklaren, beschrijven de zorgboeren een specifieke karaktereigenschap van twee andere regionale zorginstellingen:

“De Saxenburgh en Baalderborg zijn zo groot, daar kan de gemeente niet omheen.” (B.2)

De zorgboeren geven in deze beschrijving (*karakterframe*) niet duidelijk een positieve of een negatieve waarde aan de zorginstellingen. Wel is duidelijk dat deze eigenschap hen om de tafel met de gemeenten heeft gebracht. In een *relatieframe* maken de zorgboeren nogmaals het belang van erkenning duidelijk:

“Een samenwerking wil ook zeggen dat ze onze zorg erkennen.” (B.2)

De zorgboeren verwachten dus erkenning van de gemeenten. Tussen de bespreking van dit onderwerp door, legt een zorgboer uit Dalfsen in een praktijkvoorbeeld uit hoe een probleem van de gemeente werd opgelost met betrokkenheid van de zorgboeren uit Dalfsen. In Dalfsen worden de zorgboeren dus betrokken bij belangrijke kwesties, terwijl de zorgboeren niet aangeven dat dit ook in andere gemeenten gebeurd. De beschrijvingen van de zorgboeren over de gemeenten (*karakterframes*) tijdens de interviews maken dit onderlinge verschil tussen de gemeenten nog duidelijker. De vraag voor de zorgboeren was wat zij van hun gemeente vinden. De antwoorden zijn per gemeente vergelijkbaar, maar verschillen hevig tussen de gemeentes onderling.

De vier zorgboeren uit de gemeente Dalfsen beschreven hun gemeenten allemaal met positieve waarden:

“Ik ben heel positief. Ik vind ze ontzettend goed in het vooruit kijken met dit hele proces. Ze zijn al heel lang met de voorbereidingen bezig. Ze hebben ook visie over hoe dat vorm zou moeten krijgen. En ze hebben met alle partijen gesprekken. Dus ze zijn goed bezig zeg maar. Ze weten alleen nog niet wat er precies allemaal op hun bordje komt en met name weten ze niet hoeveel geld er is.” (I.1)

De overige drie zorgboeren uit Dalfsen zijn ook positief over hun gemeenten. De drie zorgboeren uit de gemeente Ommen hebben geen duidelijke mening over hun gemeente:

“Ja, wat vind ik van de gemeente. Het is een beetje afhankelijk van de persoon, van de wethouders. Ze zijn allemaal wel hier geweest, behalve de raadsleden. Maar ja, op een gegeven moment denk je ook, ze moeten me toch wel een keer kennen. Nou ja, op zich, ze kennen ons, we worden ook betrokken in een aantal zaken, maar we merken nog niet zo heel veel van dat we echt inhoudelijk een stem hebben ofzo. En dat veel moet ook van onze kant

komen. Je hoort gewoon weinig van ze. En ja, ze zijn nog een beetje star. En volgens mij overzien ze het ook nog niet helemaal, de hele problematiek.” (I.7)

De zorgboeren uit Ommen hebben hiermee een vrij neutraal beeld van hun gemeente. Maar de zorgboeren zijn negatief als het gaat om hun betrokkenheid en invloed op gemeentelijke zaken. De drie zorgboeren uit de gemeente Hardenberg hebben weer een heel andere mening over hun gemeenten:

“Ik vind het verschrikkelijk, verschrikkelijk. Het is een keer uitgeroepen tot de slechtste gemeente waar je kon wonen als gehandicapte. (...)Maar het is altijd vanuit ‘het kan niet’, vanuit de angst.(...) Ik vind het verschrikkelijk. (...) En weet je wat dan ook zo is, Dalfsen is nu heel erg druk als het gaat over de zorgboeren hè? Dalfsen, die gemeente is al heel lang heel erg druk met bezig met die transitie. (...) Maar Hardenberg weet van niks. Weet nog niet wat er gaat gebeuren, roept alleen maar dat er geen geld is. (...) Weet je, je moet als zorgboeren dat stukje positiviteit ook pakken, want hun hebben dat echt niet. Ze zijn niet innovatief, niet creatief, ze zijn nog helemaal volgens mij niet aan het nadenken. Ze hebben volgens mij alleen maar de angst van ‘straks komt dat verhaal op ons bordje en hoe gaan we daarmee om?’” (I.8)

De andere twee zorgboeren uit Hardenberg zijn ook negatief over hun gemeente. Wat opvallend is aan deze quote is dat de zorgboer een vergelijking maakt met de gemeente Dalfsen. Zij is dus duidelijk op de hoogte van de ervaringen van de zorgboeren uit Dalfsen en ziet dat de zorgboeren daar wel worden betrokken in de transitie naar de WMO.

Tijdens de vierde bijeenkomst komt de werkgroep ‘gesprekken met de gemeenten’ voor de tweede keer samen. Hierin wordt opnieuw duidelijk dat de relaties tussen de zorgboeren en de gemeenten, per gemeente verschillend zijn. De zorgboeren uit Hardenberg zijn negatief over hun gemeente. Tijdens deze bijeenkomst zegt een zorgboer uit Hardenberg het volgende over zijn gemeente:

“De gemeente van Hardenberg die kan moeilijk tegen kritiek. (...) Een WMO-raad kritiek heeft op of ten minste ook goeie gefundeerde kritiek, dan springen ze al snel op tilt de wethouders. En de raad is even, kijken in mijn ogen te weinig kritisch naar hun eigen college. Dat is bij de andere gemeentes anders geregeld. Daar ben ik van overtuigd. Maar dat is een cultuur. Dat verander je niet hoor, dat is... In dit geval is het even een gegeven, althans wij veranderen het niet.” (B.4)

Een conclusie is dus dat de karakterframes per gemeente sterk verschillen. Daarnaast is het duidelijk dat de karakterframes enkel tijdens interviews en interne bijeenkomsten naar voren komen.

Tijdens de vierde bijeenkomst ontstaat er een ander interessant gespreksmoment. In dit moment sluiten de frames van de zorgboeren niet op elkaar aan. De zorgboeren vragen zich af ze er vanuit kunnen gaan dat de gemeenten hen zullen benaderen als er een belangrijk onderwerp op de agenda komt. Één van de zorgboeren geeft nogmaals aan dat de zorginstellingen al om de tafel zitten met de gemeenten. Hierop reageert een andere zorgboer als volgt:

“Maar ik denk niet dat je in hun voetsporen moet willen treden. Dan ga je dus ook dezelfde valkuilen in die zij in gaan. (...) Het eerste wat bij hun op tafel komt is ‘hoe gaan we dit allemaal betalen?’. Nou, wij willen toch niet die lijn nemen? Wij moeten veel meer inhoudelijk met ze spreken.” (B.4)

In deze quote komt de tegenstelling tussen de identiteit van de zorgboeren en hun beeld van zorginstellingen naar voren. Volgens de zorgboeren is de prioriteit van zorginstellingen hun financiën, terwijl de zorgboeren andere belangen voorop willen houden, zoals het centraal stellen van de cliënt en zijn of haar keuzevrijheid. De reactie van een andere zorgboer op deze opmerking is dat hij aan tafel wil met de gemeenten om erachter te komen wat er speelt. Tevens beroept één van de zorgboeren zich op zijn deskundigheid door te refereren naar zijn politieke ervaringen. Volgens hem hebben politici met zoveel verschillende beleidsstukken te maken, dat het niet verstandig is om er vanuit te gaan dat zij uit zichzelf de zorgboeren zullen benaderen. Met dit argument worden de zorgboeren het met elkaar eens.

De hoeveelheid frames die ingaan op het gebrek aan erkenning geven aan dat zorgboeren erg bezig met de erkenning die zij vanuit de gemeenten krijgen. Opvallend is dat dit niveau van erkenning volgens de zorgboeren per gemeente verschilt, net als de beschrijvingen die zij ieder voor hun eigen gemeente geven.

4.2.2 Communicatie met de gemeenten

Tijdens de derde bijeenkomst ontstaat er aan de hand van non-verbale communicatie een opvallend gespreksmoment. Zo vraagt één van de zorgboeren aan de beleidsmedewerkers of er een terugkoppeling heeft plaatsgevonden tussen hen en de fractieleden die aanwezig waren bij de eerste bijeenkomst met de zorgboeren. Het volgende tekstfragment laat dit deel van het gesprek zien:

- PL: *Horen jullie daar wat van terug eigenlijk? Als beleidsmedewerkers? Van zo'n bijeenkomst?*
ZB1: *Heb je gehoord dat ze hier geweest zijn?*
VG: *Ik wist wel, ik wist wel dat ze hier geweest waren, maar ik heb er niet veel van terug gehoord.*
ZB1: *Nee? [verbaasd]. Oké, oké.*
ZB2: *Dat is jammer.*
VC: *Ze zijn nog onder de indruk [gelach]. (B.3)*

De reacties van de zorgboeren geven aan dat ze enigszins verbaasd zijn en het jammer vinden dat dit proces van terugkoppeling tussen de (steun)fractieleden en de beleidsmedewerkers niet heeft plaatsgevonden. Later in het gesprek wordt duidelijk dat er bij de gemeente Hardenberg wel een terugkoppeling heeft plaatsgevonden. Naast de communicatie doet zich hier echter ook een nieuwe kwestie voor. De fractieleden in Hardenberg hebben aangegeven te willen nadenken over een mogelijke lump sum financiering met zorgboeren. Dit is een financieringsvorm waarbij de gemeente een bepaald budget beschikbaar stelt aan alle zorgaanbieders of aan de groepen zorgaanbieders die dit vervolgens naar eigen inzicht kunnen verdelen. De zorgboeren geven aan dat ze de uitspraak over een lump sum financiering vrij stellig vinden. De zorgboeren stellen de beleidsmedewerkers voor om in de toekomst navraag te doen bij de fractieleden. De beleidsmedewerkers stemmen hiermee in (*relatieframe*).

4.2.3 De gemeenten als gesprekspartner

Tijdens de derde bijeenkomst wordt de rol van de gemeenten duidelijker als zij aangeven het initiatief te verwachten vanuit de zorgboeren, maar dat ze zich welwillend opstellen als gesprekspartner. De zorgboeren stemmen in met dit voorstel waaruit blijkt dat het vooral aan hen is om in de richting van de gemeenten te bewegen (*relatieframe*). Hierop volgt een discussie over de rol van de gemeenten in de stuurgroep. Beide partijen vinden dat de stuurgroep een formele verantwoordelijkheid draagt ten aanzien van het behalen van de doelen van het pilot project. Dit roept bij iedereen de vraag op of de gemeente hier wel verantwoordelijk voor zou moeten zijn. In een *procesframe*, dat zich kenmerkt door

een gezamenlijke probleemoplossing, besluiten de zorgboeren en de gemeenten om de naam van de groep te veranderen in ‘klankbordgroep’.

4.3 Relaties met zorginstellingen

Tot nu toe omschrijven de zorgboeren de zorginstellingen vooral als ‘groot’, terwijl de zorgboeren zichzelf kleinschalig vinden. De gemeenten willen dat de zorgboeren en zorginstellingen samenwerken, maar verwachten ook een toenemende concurrentie tussen zorgaanbieders. Dit subhoofdstuk gaat verder in op deze contrasten en laat zien hoe de zorgboeren hun relatie met de zorginstellingen omschrijven.

4.3.1 Kleinschalige zorgboerderijen versus grootschalige zorginstellingen

Tijdens de eerste bijeenkomst beschrijven de zorgboeren hoe zij de relatie zien met zorginstellingen:

“Onder andere dat we een samenwerkingspartner willen zijn voor de gemeente en voor andere partijen. Want we zijn natuurlijk niet alleen in zorgland, dat beseffen we heel goed. En er zijn natuurlijk ook een aantal grote spelers in het veld. Die hebben ook hun titel verdiend. Maar wij hopen daar ergens toch bij te kunnen aansluiten of een aanvulling te zijn of met hun te gaan samenwerken. Wij zijn daar in ieder geval heel erg toe bereid”. (B.1)

Uit deze quote blijkt dat de zorgboeren zich niet alleen welwillend opstellen naar gemeenten, maar ook naar andere zorginstellingen (*relatieframe*). Daarnaast laat de quote nog iets anders zien, namelijk een *karakterframe*. De zorgboeren beschrijven de andere instellingen als ‘grote spelers’ die ‘hun titel verdiend hebben’. Deze omschrijving is neutraal, maar ook een enigszins positief. De zorgboeren geven hiermee aan de positie van deze instellingen te erkennen. Wanneer het gesprek zich richt op het onderwerp van schaalvergroting, geven de zorgboeren aan dit als een bedreiging te ervaren voor hun kleinschalige identiteit en de kwaliteit die ze leveren. Om dit statement kracht bij te zetten, zijn zij negatief over de grootte van zorginstellingen en zeggen zij niet in hun richting te willen groeien.

Tijdens de interviews is de zorgboeren gevraagd wat hun mening is over de zorginstellingen. De antwoorden maken nogmaals duidelijk dat het beeld van de grote zorginstellingen op verschillende terreinen botst met de identiteit van de kleinschalige zorgboerderijen. Zes van de tien zorgboeren zeggen dat zorginstellingen zakelijk zijn. Dit zakelijk aspect komt tot uiting in het feit dat de zorgboeren vinden dat voor zorginstellingen financiën een hoge prioriteit hebben en dat er veel geld verspild wordt in de tussenlagen van het management:

“Ik zeg niet dat ze niet betrokken zijn en niet kwalitatief zijn, maar daar gaat geld en management voor de betrokkenheid. En dat is wat wij nou precies andersom doen.”(I.10)

Wanneer de zorgboeren dan ook gevraagd wordt wat zij belangrijk vinden in de transitie naar de WMO, antwoord bijna iedereen dat de cliënt centraal moet staan en zijn of haar keuzevrijheid behouden moet worden:

“Wat bovenaan moet staan en dat meen ik werkelijk waar is dat er voor de cliënten, dat die goeie zorg kunnen blijven krijgen en dat ze d'r ook gewoon zelf voor kunnen kiezen.”
(I.4)

De zorgboeren zien dus een tegenstelling tussen hen en de zorginstellingen. Zij vinden zelf dat ze de prioriteit bij de betrokkenheid met de cliënt en zijn of haar keuzevrijheid leggen, terwijl zorginstellingen deze prioriteit bij geld en management leggen. Het feit dat bijna alle zorgboeren vinden dat de cliënt centraal moet staan in de transitie naar de WMO, geeft aan dat dit voor hen een

belangrijke kwestie is. Tijdens de interviews beschrijven de zorgboeren ook de grootte van de zorginstellingen als een negatieve eigenschap van andere zorginstellingen in de regio:

“Ik ben ook nog invalkracht bij een grote organisatie, na jongens, ik vind dat je zo niet met dingen om kan gaan. Met personeel en ja. Ja, dat is frustraties vanuit het verleden. Kijk en vanuit het verleden zijn er ook al heel veel dingen gewijzigd. Maar ik zie wel hoe nu gaat. Het is opgaan in iets groots en dat vind ik gewoon niet, ja daar ben ik eigenlijk wel een beetje klaar mee.” (I.2)

Uit de quote blijkt dat deze zorgboer framed met haar ervaringen uit het verleden die invloed hebben op het beeld dat ze nu heeft van zorginstellingen.

4.3.2 Concurrentie

Tijdens de eerste bijeenkomst merken de zorgboeren de tegenstelling tussen de wensen van de gemeenten voor een samenwerking met zorginstellingen en concurrerend zijn, nog niet op. Tijdens de vierde bijeenkomst komt hier verandering in. De zorgboeren willen in relatie met de gemeenten een ‘voorkeursleverancier’ zijn. De reactie van één van de zorgboeren gaat in op hun relatie met de zorginstellingen:

“Dan moet je wel voor waken dat je dan niet jezelf als concurrent neerzet.” (B.4)

De quote geeft aan dat de zorgboeren bewust worden van het aspect van concurrentie. De overige zorgboeren zijn het eens met deze reactie en besluiten dan ook om de term ‘voorkeursleverancier’ uitsluitend in interne kringen te gebruiken. Daarmee geven zij indirect aan dat zij in externe bijeenkomsten dus niet willen laten blijken enigszins tegen zorginstellingen in te werken. Tijdens de interviews willen twee andere zorgboeren ook een positie als ‘voorkeursleverancier’. De meerderheid van de zorgboeren geeft aan de positie van een ‘volwaardige zorgaanbieder’ te willen. Het is enigszins opmerkelijk dat een aantal zorgboeren de positie van ‘voorkeursleverancier’ willen, omdat de zorgboeren de vraag van de cliënt centraal willen zetten. Hierdoor kan het voorkomen dat een zorgboerderij niet altijd het beste aansluit bij de vraag van een cliënt. Deze botsing wordt na een korte discussie opgemerkt. Één van de zorgboeren zegt het volgende hierover:

“Nee, maar ik denk dat het er juist om gaat dat de juiste partner aan zet is voor de juiste vraag.” (B.4)

Oftewel, volgens deze zorgboer moet de vraag van de cliënt centraal staan in het bepalen van de zorgaanbieder. De zorgboeren kaarten het centraal stellen van de cliënt vaak aan als belangrijke kwestie tijdens de bijeenkomsten en de interviews. Met een positie als voorkeursleverancier, zetten de zorgboeren zichzelf centraal als zorgaanbieder in plaats van hun cliënt. Tegelijkertijd is dit iets wat zij zorginstellingen verwijten, zoals blijkt uit het volgende quote:

“Dat zeggen alle instellingen ook dat zij die centraal zetten, maar ik heb nu weer een heel leuk onderzoek teruggekregen van een studiegenootje. Daar gaan ze in gesprek met de cliënt. Maar d'r blijkt heel vaak dat die cliënten helemaal niet meer z'n noodvragen durven te stellen in die instellingen, want eigenlijk is alles al voorbedacht.” (B.4)

De vraag is dus of de zorgboeren het wel mogelijk en wenselijk achten om een positie als voorkeursleverancier te verwerven als dit in tegenstelling is met datgene dat zij belangrijk achten in de transitie naar de WMO, namelijk dat de cliënt centraal staat.

4.4 Relaties met het zorgkantoor

Tot slot is er nog een relatie die tijdens de bijeenkomsten weinig wordt besproken door de zorgboeren, maar waarvan verondersteld is dat die wel degelijk belangrijk is voor de komende twee jaar. De zorgboeren zijn sinds de onderhandelingen met het zorgkantoor niet succesvol geweest in het verkrijgen van budget. De volgende paragrafen gaan in op de (weinig) gespreksmomenten waarin de relatie met het zorgkantoor wel ter sprake is gekomen.

4.4.1 Geen verlening van budget

Tijdens de derde bijeenkomst beschrijven de zorgboeren de onderhandelingen van de afgelopen jaren met het zorgkantoor als ‘heftig’ en ‘zwaar’:

“Nou dat is gewoon een heftig zwaar proces geweest zonder resultaat. Maar toch gloort er wat licht. (...) En onder die noemer, kunnen wij nu in het Vechtdal declareren. Een soort bypass constructie noemen we het.” (B.3)

De zorgboer geeft met deze quote ook aan dat er nu een oplossing is gevonden in de vorm van een bypass constructie. Een nieuwe zorgverzekeraar bij het zorgkantoor van Zwolle heeft ervoor gezorgd dat er dit jaar een budget voor de zorgboeren beschikbaar komt. Omdat de zorgboeren tijdens de overige bijeenkomsten weinig gezegd hebben over hun relatie met het zorgkantoor, vormen de vragen die tijdens het interview zijn gesteld een welkome aanvulling. De zorgboeren hebben veel negatieve ervaringen met het zorgkantoor:

“Want we hebben, zolang wij dus bestaan altijd al moeten vechten met het zorgkantoor. Altijd al. En het zorgkantoor, nou het gebeurt een enkele keer dat ik zeg van als ik contact heb gehad van ‘goed’. Maar het is meestal super, super niks. En dat is niet alleen naar ons toe, maar dat is ook naar de mensen toe die het nodig hebben zeg maar in een thuissituatie. Idem dito. Als jij als leek belt met het zorgkantoor, dan word jij afgescheept soms.” (I.3)

De zorgboeren hebben soms persoonlijke contact met het zorgkantoor als er vragen of problemen zijn met één van hun cliënten. Geen enkele zorgboer omschrijft de relatie met het zorgkantoor positief als het gaat om verkrijgen van budget voor ZIN.. Ook al waren niet alle zorgboeren direct betrokken bij de onderhandelingen, de meningen van zorgboeren die hier wel bij aanwezig waren, zijn deels overgeheveld naar de andere zorgboeren. De beschrijvingen van de zorgboeren over het zorgkantoor zijn dikwijls negatief van aard (*karakterframe*):

“Dus dat is echt een orgaan waarvan ik denk ‘ik ben eigenlijk wel blij dat we straks min of meer van hun verlost worden’. Want zij hebben zo’n bureaucratische kijk op zorg. Het gaat alleen maar voldoen aan hun kaders. Het gaat nergens over wat vraagt de deelnemer die bij jou komt.” (I. 1)

De zorgboer van deze quote is aanwezig geweest bij de onderhandelingen en volgens haar is de reden voor afwijzing van budget gerelateerd aan de kaders van het zorgkantoor. De zorg die zorgboeren leveren zou zo divers zijn dat deze niet binnen de kaders te plaatsen is. Op deze manier heeft de ‘diversiteit’ (*identiteitframe*) van zorgboeren dus een negatieve invloed gehad op het succes van de onderhandelingen. Verder zegt de zorgboer aan blij te zijn straks van het zorgkantoor verlost te zijn. Het is dus interessant om te kijken naar hoe de zorgboeren de toekomstige relatie met het zorgkantoor beschrijven.

4.4.2 Toekomstige relatie

De zorgboeren twijfelen of het zorgkantoor in de toekomst nog zal blijven bestaan, omdat er veel onduidelijk is over de transitie naar de WMO. De zorgboeren vermoeden dat het zorgkantoor niet

meer zal investeren in een relatie die waarschijnlijk stopt. Tijdens het interview werd de zorgboeren gevraagd of er in de komende twee jaar nog geïnvesteerd moet worden in deze relatie. Zes van de tien zorgboeren zeggen dat dit niet meer nodig is. De zorgboeren willen dus vooral uit de richting van het zorgkantoor gaan. Een enkeling denkt echter dat het zorgkantoor in de toekomst nog een rol zal hebben.

4.5 Conclusie

Dit hoofdstuk heeft laten zien hoe zorgboeren betekenis geven aan de relaties met elkaar, de gemeenten, zorginstellingen en het zorgkantoor. Wat betreft de onderlinge relaties zijn er verschillende aspecten van de identiteit behandeld die een negatieve invloed kunnen hebben. Zo beschrijven zorgboeren zichzelf als ‘onafhankelijke ondernemers’. Ook is het contact met andere zorgboeren voor sommige zorgboeren nieuw. Tot slot kan een gevoel van concurrentie een factor met negatieve invloed zijn. Ook is het duidelijk dat de zorgboeren met verschillende beelden aan het project zijn begonnen.

Als het gaat om de relaties met de gemeenten, blijkt het gebrek aan erkenning een regelmatig terugkerende kwestie. Opvallend is dat de zorgboeren dit niveau van erkenning per gemeente verschillend ervaren. De zorgboeren geven per gemeente ook verschillende beschrijvingen. Daarnaast maken de zorgboeren zich zorgen over de communicatie tussen het bestuurlijk niveau (fractieleden) en het ambtelijk niveau (beleidsmedewerkers) van de gemeenten.

In de relatie met zorginstellingen is door de hoofdstukken heen duidelijk geworden dat de zorgboeren veel waarde hechten aan hun kleinschalige identiteit. De zorgboeren omschrijven de zorginstellingen vooral als ‘grootschalig’ wat volgens zorgboeren negatief is voor de kwaliteit van zorg. Naast deze tegenstelling tussen kleinschalig en grootschalig bestaat er tussen de zorgaanbieders ook concurrentie. De zorgboeren willen graag een “samenwerking in de breedte” met zorginstellingen, maar deze twee aspecten kunnen hier invloed op hebben. De invloed van concurrentie op een mogelijke samenwerking wordt tijdens de vierde bijeenkomst door de zorgboeren opgemerkt. De zorgboeren willen een positie van ‘voorkeursleverancier’ verwerven, maar de vraag is of dit mogelijk en wenselijk is als dit in tegenstelling staat met datgene dat zij belangrijk vinden in de transitie naar de WMO, namelijk dat de cliënt centraal staat.

Tijdens de bijeenkomsten gaan de zorgboeren weinig in op het onderhandelingsproces met het zorgkantoor. Wel beschrijven zij dit proces als ‘heftig’ en ‘zwaar’. Tijdens de interviews zijn de zorgboeren vooral negatief over het zorgkantoor. Zes van de tien zorgboeren geven aan niet meer te willen investeren in de toekomstige relatie.

Dit hoofdstuk maakt duidelijk er tijdens de bijeenkomsten veel momenten zijn geweest waarin de onderlinge relaties en de relaties met andere partijen werden besproken. Er heerst echter ook nog veel onduidelijkheid over de relaties met de gemeenten. Naast het gebrek aan erkenning, vragen de zorgboeren zich af hoe je in beeld komt bij de gemeenten. De zorgboeren zien in dat de gemeenten niet uit één, maar uit meerdere niveaus bestaan en dat ze moeten nadenken over hoe de gemeenten benaderd kunnen worden.

5. Onzekerheid en het proces naar samenwerking

Het derde centrale gespreksthema is de ‘onzekerheid en het proces naar samenwerking’. De onderwerpen die bij dit thema horen gaan in op de behoefte van zorgboeren om concrete plannen te maken met de gemeenten (5.1), hoe de zorgboeren kunnen inspelen op de vraag van gemeenten (5.2) en de vraag of de drie gemeenten een gezamenlijk of apart WMO-beleid maken.

5.1 Plannen maken

Tijdens de bijeenkomst van de werkgroep ‘gesprekken met de gemeenten’ wordt al snel duidelijk dat er nog veel aspecten aan het WMO-beleid onzeker zijn. Één van de zorgboeren zegt het volgende hierover:

“Wat dat betreft staan we allemaal in het donker natuurlijk. Maar het is voor hun ook heel lastig, want je moet plannen ontwikkelen.” (B.2)

Deze bijeenkomst maakt duidelijk dat de onzekerheid over de richtlijnen van de transitie naar de WMO een terugkerende kwestie is. De interviews ondersteunen deze kwestie als blijkt dat de de zorgboeren de onduidelijkheid omtrent de richtlijnen veelvuldig onderstrepen. De volgende opmerkingen demonstreren dit.

“Qua communicatie valt er nog heel veel werk te verrichten. Maar ik denk ook van zorgboeren naar de gemeente, maar ook van de overheid naar de gemeente van ‘ja, jullie krijgen al sowieso een strafkorting van vijftwintig procent’ roept de overheid. Ja, dat noem je dan een strafkorting, maar je weet nu al dat je vijftwintig procent minder budget hebt. Maar hoe gaat dat er dan uitzien? En is dat geld gelabeld of niet of mag de gemeente dat ook uitgeven voor de weg naar de zorgboerderij?” (I.9)

“Maar het is allemaal nog te vaag. Het is nog niet concreet. (...) Ik vind dat wel een uitdaging. Maar heel veel collega’s vinden dat ook heel eng, want hoe werkt dat nou, die regeling?” (I.1)

“Ik maak me het meeste zorgen om de keuzes die de politiek gaat maken. Hoe gaan we de zorg, hoe gaan we dat wegzetten? Hoe gaan we dat borgen?” (I.6)

Uit de interviews blijkt dus dat de ‘onzekerheid’ een belangrijke kwestie is voor de zorgboeren (*issueframe*). Ook al is het voor de zorgboeren nog niet noodzakelijk om op het moment van de geplande bijeenkomsten al iets concreets te bieden, toch hebben ze behoefte aan kennis over de vraag van de gemeenten. Zo zouden zij door in te spelen op de vraag van de gemeenten in hun richting kunnen bewegen. De zorgboeren merken dat de gemeenten nog erg zoekende zijn en niet goed weten wat er op ze afkomt:

“Ik heb toch het idee, die gemeente heeft geen idee waar het over gaat, wat ze te wachten staat, welke zorg ze eigenlijk hebben.” (I.5)

Tijdens de interviews werd de zorgboeren ook gevraagd wat de rol van de gemeente zou moeten zijn in de transitie. Ook hier blijkt dat de zorgboeren door de onzekerheid in het beleid soms geen idee hebben van deze rol. Zo geven vier van de tien zorgboeren aan het lastig te vinden om deze rol in te vullen:

“Nou, dat is dat ze zorgen dat de inwoners goede zorg krijgen, zo goed mogelijk. Dat is hun taak. (...) Ik weet het eigenlijk niet helemaal precies. Ik heb daar ook geen flauw idee van. Ik hoor d'r zoveel verschillende verhalen over van mensen die er echt toe doen. Dat euh, daar kan ik eigenlijk geen zinnig woord over zeggen.” (I.5)

De werkgroep ‘gesprekken met de gemeenten’ heeft de taak om de weg naar een mogelijke samenwerking met de gemeenten voor te bereiden. Maar de richtlijnen over de WMO zijn onduidelijk, veel zorgboeren hebben aangegeven dat de gemeenten nog niet klaar zijn voor de transitie en bijna de helft van de zorgboeren kan geen invulling aan de rol die de gemeenten zouden moeten hebben. In het volgende subhoofdstuk wordt duidelijk dat de zorgboeren hun relatie met de gemeenten willen invullen door in te spelen op de vraag van de gemeenten, maar hierover ontstaat verwarring.

5.2 Zorg aanbieden versus inspelen op een onduidelijke vraag

Wanneer de werkgroep het tijdens hun eerste samenkomst over de voorgeschreven taakomschrijving wil hebben, ontstaat er een moment waarin één van de zorgboeren een aantal keren zijn stem verheft. Tijdens het gesprek ontstaat er verwarring over de invulling die de zorgboeren aan de relatie met de gemeenten willen geven. Één van de zorgboeren legt de nadruk op de volgende zin uit de taakomschrijving: “zorgboeren willen met de gemeenten samenwerken om zo een bijdrage te leveren aan het oplossen van problemen van die gemeenten”. De volledige taakomschrijving is te vinden in bijlage 3. De dialoog die ontstaat, ziet er als volgt uit:

- PL: *Jullie zijn nu al speerpunten aan het maken of waar euh?*
ZB1: *Het gaat even over dat politiek probleem. Gaan wij nou de problemen van de gemeente oplossen? Kom nou. Ik wil dat zeker positief zien en daar zijn we een beetje over gaan...[stem is verheven]*
PL: *Oké, ja.*
ZB1: *Wij gaan geen problemen oplossen! Maar we hebben kwalitatief goeie zorg, we bieden ons aan en daar moet een voorkeurspositie uit komen.[stem is verheven]*
PL: *Je kunt wel iets, iets aanbieden, maar als er geen markt voor is dan wordt het ook lastig.*
ZB4: *Nee. (B.2)*

Zorgboer 1 geeft tijdens dit fragment aan dat het niet de taak van de zorgboeren is om problemen van de gemeenten op te lossen. In plaats daarvan wil hij zijn zorg aanbieden en dit het liefst vanuit een voorkeurspositie (*relatieframe*). Hiermee zegt hij dat hij in de richting van de gemeenten wil bewegen. De projectleider reageert met een ander standpunt en wil geen zorg aanbieden als daar geen vraag naar is. Er moet dus ingespeeld worden op de vraag van de gemeenten (*relatieframe*). Zij wil met gemeenten meebewegen en samen problemen oplossen. Wat opvalt is dat zorgboer 1 zich na dit fragment even niet meer in het gesprek mengt. Hierdoor blijft het onduidelijk of hij instemt met het de projectleider.

5.3 Drie gemeenten: een gezamenlijk beleid?

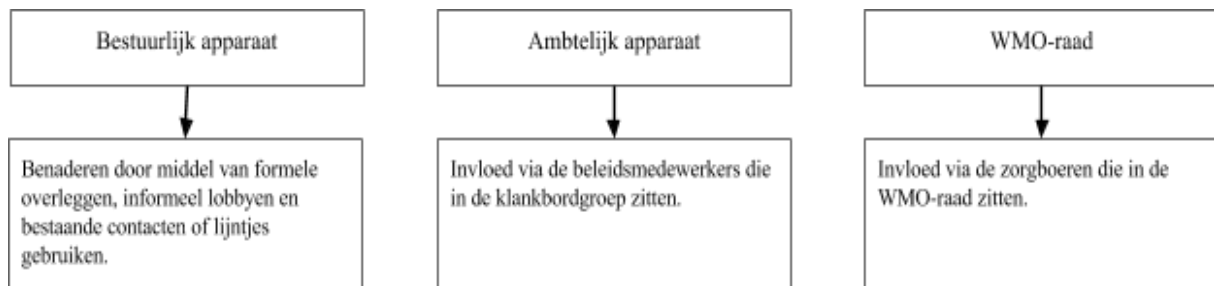
Bij de eerste samenkomst van de werkgroep ‘gesprekken met de gemeenten’ geven de zorgboeren aan dat het onduidelijk is hoe de drie gemeenten hun plannen gaan maken en of dat eventueel gezamenlijk gaat gebeuren. De zorgboeren zijn het eens dat iedere gemeente alsnog voor zichzelf zal beslissen. Hierbij zeggen ze dat dit iets is waar ze rekening mee moeten houden:

“Dat is wel, dat is wel een hele, niet dat het een handicap is, maar ‘t is wel een ding waar je rekening mee moet houden.” (B.2)

Deze quote over het feit dat de drie gemeenten ieder een verschillend beleid kunnen maken, komt ook tijdens de interviews naar voren:

“Ja, het idee op zichzelf lijkt me wel goed. Hoe het uitpakt, dat kan ook per gemeente weer verschillend zijn. De gemeentes mogen zelf beleid maken. En ja, dat is allemaal afwachten.” (I.6)

De zorgboeren gaan er dus vanuit dat, ondanks het feit dat de drie gemeenten samen meedoen aan het pilot project, uiteindelijk iedere gemeente zijn eigen WMO-beleid zal maken. Een kwestie die hier bij opduikt, is het vermoeden van de zorgboeren dat gemeenten Hardenberg en Ommen zullen gaan samenwerken op zorgvlak, maar dat ze momenteel nog wel twee WMO-raden hebben. Dit is reden voor verwarring en de zorgboeren uit de werkgroep zijn dan ook een groot deel van de vierde bijeenkomst bezig met het bepalen hoe de gemeenten benaderd moeten worden. In hoofdstuk 4 wordt al duidelijk dat de zorgboeren de gemeenten niet als één actor zullen benaderen en invloed zullen uitoefenen op zowel het bestuurlijk als het ambtelijk apparaat. Tijdens de tweede bijeenkomst komt hier ook nog een derde orgaan bij, de WMO-raden. Dit is een adviesraad die in ieder van de drie gemeenten bestaat en die de gemeenten van advies voorziet omtrent het WMO-beleid. In de WMO-raad van Dalfsen en Ommen zit al een zorgboer die deelneemt aan het pilot project. De vraag voor de zorgboeren in deze werkgroep is dus, hoe moeten deze organen benaderd worden en hoe kan er invloed op worden uitgeoefend? Uiteindelijk komen de zorgboeren overeen dat ze de gemeenten op de manieren willen benaderen. Deze manieren zijn weergegeven in figuur 5.

Figuur 5: Gekozen benadering naar de gemeentelijke organen.

5.4 Conclusie

Het derde gespreksthema wordt vooral besproken in de werkgroep ‘gesprekken met de gemeenten’. Aan deze werkgroep de taak om een weg naar een mogelijke samenwerking met de gemeenten voor te bereiden. Hoe deze weg eruit moet zien wordt echter beïnvloed door een aantal onzekere factoren.

Allereerst is er vanuit de nationale overheid nog geen duidelijkheid over de richtlijnen van het WMO-beleid. Hierdoor kunnen de gemeenten ook nog geen concrete uitspraken doen. Tijdens de interviews geven veel zorgboeren aan dat de gemeenten alles behalve klaar zijn voor de transitie. Daarnaast is het door de onzekerheid ook onduidelijk wat de precieze vraag is van de gemeenten waar de zorgboeren op kunnen inspelen. De zorgboeren zijn het er dan ook nog niet over eens hoe de relatie met gemeenten eruit moet zien. De taakomschrijving van het project schrijft voor dat de zorgboeren een bijdrage willen leveren aan het oplossen van problemen van de gemeenten. Één van de zorgboeren is het hier echter niet mee eens en wil be zorg aanbieden vanuit een voorkeurspositie. Het is onduidelijk of de zorgboeren een overeenkomst bereiken, omdat de zorgboer zich niet meer in het gesprek mengt.

Daarnaast concluderen de zorgboeren dat hoewel de drie gemeenten gezamenlijk meedoen aan het pilot project, ieder gemeente zijn eigen WMO-beleid kan maken. De zorgboeren geven aan dat ze hier rekening mee moeten houden. Verder kan het zo zijn dat er gemeenten gaan samenwerken op zorgvlak, maar ook hier heerst nog veel onduidelijkheid over. Daarbij komt dat de zorgboeren de gemeenten niet als één actor willen benaderen, maar willen beïnvloeden op drie verschillende niveaus. Al deze aspecten bij elkaar creëren een complex proces waarin nog een hoop onzekerheid heerst en concrete zaken nog ingevuld moeten worden.

6. Discussie en reflectie

Voor het uitvoeren van dit onderzoek zijn theoretische en methodologische keuzes gemaakt die uiteindelijk invloed hebben gehad op de resultaten. In het eerste deel van deze discussie worden een aantal van deze keuzes en de consequenties ervan belicht (6.1). Subhoofdstuk 6.2 reflecteert op het mogelijk strategisch gedrag dat zorgboeren vertonen tijdens de gesprekken. Tot slot wordt gaat subhoofdstuk 6.3 in op een suggestie voor verder onderzoek.

6.1 Consequenties theoretisch en methodologisch kader

De theoretische basis voor dit onderzoek werd gevormd door ‘frames’. Daarnaast is dit onderzoek uitgevoerd door middel van observaties en interviews. De hoofdvraag van dit onderzoek is beantwoord door de interacties van zorgboeren te analyseren en de frames inhoudelijk uit te diepen.

In het theoretisch kader is uitgelegd dat beide paradigma’s verschillende aspecten van het frameproces benadrukken. Toch is het gebruik van beide paradigma’s in onderzoek verwarrend. Omdat beide paradigma’s door de onderzoeker onderzocht moeten worden door middel van interactie, is het niet altijd duidelijk waar de scheidingslijn tussen een cognitief en interactief frame ligt. Ondanks dat er tijdens dit onderzoek is gekozen voor het interactieve paradigma, bleek deze scheiding inderdaad soms dun. De bijeenkomsten lieten duidelijk interactieve frames zien die door de zorgboeren in een geplande interactie zijn gemaakt. Hierbij hadden de zorgboeren bepaalde doelen in hun achterhoofd en kozen zij bewust voor bepaalde frames. Observaties zijn dan ook een gepaste onderzoeksmethode om interactieve frames te onderzoeken. De interviews bleken een aanvulling te zijn. De context tijdens de interviews was echter anders dan tijdens de observaties. Tijdens de interviews hadden de zorgboeren geen of andere doelen. Daarnaast had de onderzoeker een grotere invloed op het sturen van de interactie, maar verder geen rol in het instemmen of verwerpen van frames. Zo hebben de zorgboeren tijdens de interviews wel met interactie hun frames naar voren gebracht, maar zijn deze niet op een interactieve manier onderhandeld. Het gevolg hiervan op de resultaten is dat cognitieve frames naar voren kunnen komen. De relevante vraag die ingaat op de soms dunne scheidingslijn tussen cognitieve en interactieve frames is dus of frames cognities zijn als ze wel in interactie naar voren worden gebracht, maar niet door interactie onderhandeld worden.

Daarnaast was de keuze om het onderzoek uit te voeren vanuit het perspectief van zorgboeren een keuze die ervoor gezorgd heeft dat bepaalde relevante informatie mist. Zo laat dit onderzoek weinig zien van de perspectieven van gemeenten en niets van de perspectieven van zorginstellingen. Interviews met gemeenten en zorginstellingen hadden meer inzichten kunnen geven in of en hoe de frames van zorgboeren worden opgevat door de andere partijen. Dit was door het tijds kader van het onderzoek echter niet mogelijk.

6.2 Strategisch Gedrag

Met dit onderzoek kan niet worden aangetoond of de zorgboeren strategisch framen of misschien nog bezig zijn met het zoeken naar een strategie. Met enige reflectie kan wel worden gespeculeerd dat er strategisch gedrag vertoond wordt. Door de keuze voor bepaalde woorden, het geven van non-verbale signalen en het wel of niet overeenkomen van frames, kunnen zorgboeren zich op een bepaalde manier positioneren in het onderhandelings spel. Het gebruik van de ‘kleinschalige’ identiteit is één van de frames die mogelijk strategisch gedrag aangeeft. De zorgboeren benadrukken deze identiteit regelmatig tijdens de bijeenkomsten en lijken dit vooral te doen wanneer ze hierop worden aangesproken of als de kleinschaligheid wordt bedreigt. Opvallend is wel dat slechts twee van de tien zorgboeren deze kleinschaligheid benoemen tijdens de interviews. Dit verschil kan bestaan, omdat het benoemen van de kleinschaligheid de doelen van de zorgboeren tijdens de gesprekken met de

gemeenten ondersteunt. Tijdens de interviews hadden de zorgboeren mogelijk geen enkel doel dat te maken had met de kleinschalige identiteit.

De keuze van zorgboeren om bepaalde aspecten niet te benoemen tijdens de bijeenkomsten en wel tijdens de interviews of andersom kan verklaard worden vanuit meerdere oorzaken. Zo is allereerst bij de selectie van de onderzoeksmethoden duidelijk geworden dat de onderzoeker een marginale invloed heeft gehad tijdens de bijeenkomsten en een sturende rol bij de interviews vervulde. Het kan dus aan de onderzoeker liggen dat bepaalde frames niet of wel naar voren komen. Daarnaast is het aannemelijk dat de zorgboeren tijdens de bijeenkomsten doelen wilden behalen bij de gemeenten. Dit betekent dat de zorgboeren hun uitspraken met de nodige voorzichtigheid moesten formuleren en zichzelf strategisch moesten positioneren. Met andere worden frames tijdens bijeenkomsten en interviews zijn mogelijk afhankelijk van strategisch gedrag van de zorgboeren.

6.3 Suggesties voor verder onderzoek

Omdat de zorglandbouwsector een relatief nieuwe sector is, zijn er nog talloze suggesties voor wetenschappelijk onderzoek te maken. Voor de achtergrond van dit onderzoek, zouden inzichten in de cognitieve frames nieuwe aanvullende resultaten kunnen opleveren. Tijdens dit onderzoek is er gekeken naar de frames die zorgboeren in interactie gebruiken. Verder zijn er in dit onderzoek speculaties gemaakt dat zorgboeren deze frames mogelijk strategisch gebruiken om bepaalde doelen te bereiken met interactie. Bij het onderzoeken van cognitieve frames ontbreekt deze strategie en gaat het om het onderzoeken van de denkschema's van zorgboeren. Inzichten in deze denkschema's zouden naast de resultaten van dit onderzoek gelegd kunnen worden. Daarbij kan gekeken worden in hoeverre de gebruikte frames in interactie overeenkomen met de cognities van zorgboeren. Tevens kan er op deze manier meer inzicht verkregen worden in hoeverre de zorgboeren strategisch gedrag vertonen in interactie en hoe zij zichzelf daarmee positioneren.

7. Conclusie

De zorglandbouw in Nederland is sterk afhankelijk van het politieke klimaat. Momenteel vindt er in dit politieke klimaat een belangrijke beleidsverandering plaats voor de dagbesteding op zorgboerderijen, de transitie naar de WMO. Dit onderzoek maakt duidelijk hoe zorgboeren omgaan met de onzekerheid die gepaard gaat met de financiering van dagbesteding. De frame analyse laat zien welke betekenis zorgboeren geven aan belangrijke aspecten van de transitie naar de WMO. Dit onderzoek maakt duidelijk:

- Met welke kwesties zorgboeren bezig zijn, hoe ze die benoemen en wie de verantwoordelijkheid over deze kwesties draagt.
- Hoe zorgboeren zichzelf omschrijven en presenteren naar de gemeenten.
- Hoe de zorgboeren betekenis geven aan de relaties met de gemeenten, zorginstellingen en het zorgkantoor.
- Hoe zorgboeren de andere partijen in hun financiële netwerk omschrijven.
- De manieren waarop zorgboeren omgaan met verschillen in meningen en perspectieven.

Door de communicatie tussen zorgboeren en gemeenten en zorgboeren onderling te onderzoeken, zijn er inzichten in hoe zorgboeren zich bewegen en positioneren in het zorglandschap. Dit onderzoek maakt gebruik van een casestudie van een pilot project dat loopt in het Vechtdal. Bij dit project zijn vijftientig zorgboeren en drie gemeenten betrokken. Tot slot geeft dit onderzoek de betrokken partijen inzichten in mogelijke risico's voor de onderhandelingen en aanknopingspunten om hierop in te spelen. Vandaar ook dat na het beantwoorden van de drie deelvragen en de algemene conclusie, het laatste deel van deze conclusie in zal gaan op aanbevelingen voor toekomstige gesprekken tussen de zorgboeren uit het Vechtdal en hun gemeenten.

7.1 Typen frames

Dit eerste subhoofdstuk gaat een concluderend antwoord geven op de eerste twee deelvragen. Hierbij worden de resultaten van de empirische hoofdstukken samengevoegd en per type frame besproken. Daarnaast worden de frames uit de bijeenkomsten en de frames uit de interviews met elkaar vergeleken. De eerste twee deelvragen zijn:

1. Hoe framen zorgboeren in het Vechtdal de decentralisering in de transitie naar de WMO, hun identiteit en relaties, en het proces van interactie?
2. Wat zijn de verschillen tussen issue, identiteit en relatie, en proces frames van zorgboeren?

Tijdens de beginfase van de transitie naar de WMO zijn de zorgboeren met de volgende drie centrale gespreksthema's bezig:

- Goedkope zorg versus kwalitatieve zorg.
- Invulling van de relaties.
- Onzekerheid en het proces naar samenwerking.

7.1.1 Issueframes

	Goedkope versus kwalitatieve zorg	Invulling van de relaties	Onzekerheid en het proces naar samenwerking
Issueframes	<i>Gemeenten - zorgboeren</i> - Kwaliteit - Bezuiniging - Onwetendheid over zorgboerderijen - Schaalvergroting - Onduidelijkheid	<i>Gemeenten - zorgboeren</i> - Gebrek aan erkenning <i>Zorginstellingen - Zorgboeren</i> - Verschil in prioriteiten - Concurrentie	<i>Zorgboeren onderling</i> - Onzekerheid - Drie betrokken gemeenten

Tabel 1: Issueframe per gespreksthema.

Tabel 1 laat alle issueframes per gespreksthema zien. Bij het gespreksthema goedkope zorg versus kwalitatieve zorg gaat de eerste kwestie over kwaliteit. Zowel de gemeenten als de zorgboeren vinden de kwaliteit van zorg een belangrijke kwestie. Beide partijen zijn het echter niet eens over wie de verantwoordelijkheid draagt over de kwaliteit. Daarnaast vinden zowel de gemeenten als de zorgboeren dat de transitie ook een bezuiniging is. Deze bezuiniging wordt ook wel een straffkorting genoemd. Tijdens de gesprekken tussen zorgboeren en gemeenten werd duidelijk dat geen van beide partijen bereid was om te bezuinigen. De gemeenten willen dat zorgboeren de zorg efficiënter gaan organiseren en de zorgboeren willen dat gemeenten gaan minderen in bureaucratie. Een andere kwestie die zorgboeren aankaarten is dat ze vinden dat er een gebrek aan kennis is bij gemeenten over zorgboerderijen. Deze kwestie komt bijvoorbeeld naar voren wanneer de gemeenten de zorgboeren voorstellen om de groepen cliënten te vergroten. De suggestie van de gemeenten voor schaalvergroting wordt daarmee ook een belangrijke kwestie die spanningen met zich meebrengt. Tot slot geven gemeenten en zorgboeren aan dat de richtlijnen vanuit de nationale overheid voor het nieuwe WMO-beleid onduidelijk zijn.

Als het gaat om de invulling van de relaties blijkt het gebrek aan erkenning een belangrijke kwestie in de relatie tussen de gemeenten en de zorgboeren. Zo geven de zorgboeren uit de gemeenten Ommen en Hardenberg aan dat deze gemeenten nog weinig over hen weten. Daarnaast zeggen de zorgboeren dat ze weinig invloed kunnen uitoefenen op hun gemeenten. Een belangrijke kwestie binnen de relatie tussen de zorgboeren en de zorginstellingen gaat in op een verschil in prioriteiten. De zorgboeren zeggen dat zij de cliënt en zijn of haar keuzevrijheid centraal stellen. Zorginstellingen hebben volgens hen hun prioriteiten bij geld en management. Daarnaast is er nog de kwestie van concurrentie. Zorgboeren hebben de wens uitgesproken om een positie van ‘voorkeursleverancier’ in te nemen ten opzichte van zorginstellingen. Zij zijn zich ervan bewust dat dit concurrentie oproept. De zorgboeren zijn zich er echter niet van bewust dat de positie van ‘voorkeursleverancier’ in contrast staat met hun prioriteiten. Als voorkeursleverancier moeten zorgboeren degene zijn aan wie de gemeenten als eerste denken om zorg aan uit te besteden. Het kan echter voorkomen dat de keuze en zorgvraag van een cliënt niet aansluit bij het aanbod van een zorgboerderij.

Bij het laatste gespreksthema kaarten de zorgboeren de onzekerheid aan als een belangrijke kwestie. Zo vragen zij zich af hoe het nieuwe beleid eruit gaat zien en hoe de zorg weggezet zal worden. Tot slot is de betrokkenheid van drie verschillende gemeenten een punt van zorg. Zo kunnen deze gemeenten ervoor kiezen om gezamenlijk een WMO-beleid te maken of dit individueel te doen.

7.1.2 Identiteitframes

	Goedkope zorg versus kwalitatieve zorg	Invulling van de relaties
Identiteitframes	Uniek Divers Kleinschalig	Onafhankelijke ondernemers

Tabel 2: Identiteitframes per gespreksthema.

De zorgboeren omschrijven zichzelf als uniek. Daarnaast beschrijven zij zichzelf ook vaak als divers. Zo zijn ze divers in het type zorg en de activiteiten die ze aanbieden, de achtergrond van de cliënten die ze op de zorgboerderij ontvangen en verschillen de zorgboeren zelf in ondernemerschap. Tijdens de bijeenkomsten met de gemeenten omschrijven zorgboeren zich ook vaak als kleinschalig. Zo komt deze identiteit naar voren als gemeenten voorstellen om de groepen cliënten te vergroten. De zorgboeren geven aan dat dit voorstel een gevaar vormt op hun kleinschaligheid. Opvallend is dat tijdens de interviews slechts twee van de tien zorgboeren het kleinschalige aspect van hun identiteit benadrukken. Het lijkt er dus op dat zorgboeren dit aspect van hun identiteit alleen benadrukken als het bedreigt wordt en daarmee van belang is in de interactie.

De identiteitframes die ingaan op de invulling van de relaties laten zien dat zorgboeren zichzelf omschrijven als onafhankelijke ondernemers. Volgens de zorgboeren beïnvloedt deze identiteit het proces naar samenwerking die voor onafhankelijke ondernemers niet van de ene op de andere dag tot stand komt.

7.1.3 Relatieframes

	Goedkope zorg versus kwalitatieve zorg	Invulling van de relaties	Onzekerheid en het proces naar samenwerking
Relatieframes Zorgboeren onderling		Bewegen in de richting van elkaar	
Relatieframes Zorgboeren - Gemeenten	Bewegen in de richting van gemeenten	Bewegen in de richting van gemeenten	Bewegen in de richting van gemeenten
Relatiesframes Zorgboeren – Zorginstellingen	- Bewegen in de richt van zorginstellingen - Tegenbewegen	- Bewegen in de richting van zorginstellingen - Bewegen uit de richting van zorginstellingen	

Tabel 3: Relatieframes per gespreksthema

Relatieframes zijn op te delen in vier typen; bewegen in de richting van, bewegen uit de richting van, meebewegen en tegenbewegen. Tabel 3 laat per gespreksthema zien hoe de zorgboeren de relatie met elkaar, de gemeenten en de zorginstellingen geframed hebben. De zorgboeren onderling framen hun relatie als een beweging in de richting van elkaar. Dat zorgboeren naar elkaar toe bewegen heeft te maken met het feit dat zij zichzelf als onafhankelijke ondernemers zien. Daarnaast is samenwerking een nieuw fenomeen voor zorgboeren die tot voor kort op hun eigen eiland in een weiland zaten. Dit maakt de ‘samenwerking’, zoals de relatie door zorgboeren ook getypeerd wordt, een proces dat tijd gaat kosten. Een belangrijk verschil tussen de interviews en de bijeenkomsten is dat tijdens de interviews zes zorgboeren aangeven een onderling gevoel van concurrentie te ervaren of dit ooit hebben ervaren. Dit aspect van onderlinge concurrentie komt niet naar voren tijdens de bijeenkomsten.

Tabel 3 laat zien dat de relatie tussen de zorgboeren en de gemeenten tijdens alle gespreksthema's geframed als een beweging in de richting van de gemeenten. In het eerste gespreksthema zeggen de gemeenten dat ze willen dat zorgboeren en zorginstellingen zich creatief opstellen. De zorgboeren stemmen in met dit frame. Als het gaat om de invulling van de relaties geven de zorgboeren aan dat ze naar de gemeenten toe willen werken op het gebied van kwaliteit en outcome financiering. De gemeenten stellen zich welwillend op als gesprekspartner. Binnen het gespreksthema over onzekerheid en het proces naar samenwerking zeggen zorgboeren dat ze willen inspelen op de vraag van de gemeenten. Het blijft echter onduidelijk wat deze vraag precies is.

Als het gaat om de relatie met de zorginstellingen hebben zorgboeren herhaaldelijk de wens uitgesproken een "samenwerking in de breedte" te willen. Toch is de relatie met zorginstellingen ook op andere manieren geframed. Zo hebben de gemeenten gezegd dat zorgboeren veel concurrentie kunnen verwachten op het gebied van dagbesteding. Daarnaast willen de zorgboeren een voorkeurspositie verwerven. Zij zijn zich ervan bewust dat dit concurrentie oproept.

7.1.4 Karakterframes

	Goedkope zorg versus kwalitatieve zorg	Invulling van de relaties
Karakterframes - Gemeente Dalfsen		Positief
Karakterframes - Gemeente Ommen		Neutraal / Negatief
Karakterframes – Gemeente Hardenberg		Negatief
Karakterframes – Zorginstellingen	Negatief	Neutraal

Tabel 4: Karakterframes per gespreksthema

Tabel 4 laat zien dat bij het framen van de belangrijkste partijen, de gemeenten, de zorgboeren de drie Vechtdalgemeenten op verschillende manieren omschrijven. Zo beschrijven de zorgboeren de gemeente Dalfsen met positieve waarden, omdat deze gemeente al enige tijd bezig is met voorbereidingen op de transitie en in gesprek is met verschillende zorgaanbieders. De zorgboeren uit Ommen hebben geen duidelijke mening over hun gemeente en zeggen dat dit afhankelijk is van de betrokken persoon. Op het punt van erkenning zijn de zorgboeren uit Ommen echter wat negatiever. Ze hebben namelijk het idee geen invloed te kunnen uitoefenen op hun gemeenten. De zorgboeren uit Hardenberg zijn negatief over hun gemeente. Volgens hen stelt de gemeente zich met een negatieve gedachte op, zijn zij niet op de hoogte van het beleid en de mogelijkheden en kunnen ze moeilijk tegen kritiek.

De zorgboeren beschrijven de zorginstellingen vooral als 'grootschalig'. Hier hechten de zorgboeren zowel negatieve als neutrale waarden aan. Zorgboeren vinden dit grootschalig aspect negatief, omdat het de kwaliteit van zorg op een negatieve manier beïnvloedt. Hiermee staat de grote schaal ook in tegenstelling met de kleinschalige zorg waarmee zorgboeren zich kenmerken. Aan de andere kant hebben grootschalige zorginstellingen wel een erkende positie in het zorglandschap en bij de gemeenten.

7.1.5 Procesframes

	Goedkope zorg versus kwalitatieve zorg	Invulling van de relaties	Onzekerheid en het proces naar samenwerking
Procesframes	Vermijding en passiviteit	<ul style="list-style-type: none"> - Autoriteit beslist op basis van deskundigheid - Gezamenlijke probleemoplossing 	<ul style="list-style-type: none"> - Strijd - Gezamenlijke probleemoplossing

Tabel 5: Procesframes op basis van gespreksthema's.

Het eerste procesframe heeft te maken met het onderwerp goedkope zorg versus kwalitatieve zorg. Wanneer de gemeenten de zorgboeren voorstelt de groepen cliënten te vergoten, zien de zorgboeren dit als een bedreiging op hun kleinschalige identiteit. Dit veroorzaakt spanning in het gesprek. De gesprekleider kiest er op dat moment voor om het onderwerp te vermijden en over te gaan op een ander onderwerp.

Binnen het tweede gespreksthema verschillen de zorgboeren van mening of ze de gemeenten actief moeten benaderen of zich passief moeten opstellen en wachten op toenadering. Dit meningsverschil wordt opgelost door een zorgboer die beslist op basis van zijn deskundigheid en kennis van de lokale politiek. Wanneer het gaat om de rol van de gemeenten zijn zowel de zorgboeren als de gemeenten het erover eens dat de gemeenten geen verantwoordelijkheid dragen ten aanzien van het behalen van projectdoelen. Via een gezamenlijke probleemoplossing besluiten zij de naam van de stuurgroep te veranderen in 'klankbordgroep'.

In het laatste gespreksthema is er sprake van een proces van strijd. De zorgboeren zijn het oneens met elkaar over hoe de relatie met de gemeenten omschreven moet worden. Het verheffen van de stemmen en het ontbreken van een overeenkomst wijzen op strijd. In het laatste procesframe komen de zorgboeren via een gezamenlijke probleemoplossing overeen hoe de verschillende gemeentelijke niveaus benaderd moeten worden.

7.2 Frames die niet aansluiten

De laatste onderzoeksvraag luidt als volgt: Hoe gaan zorgboeren om met een misalignment van frames met betrekking tot het issue, de identiteit, de karakterisering, relaties en/of het proces? In het geval van een misalignment hebben gesprekspartners een verschillende beeld van een situatie of beschrijven zij de situatie met verschillende termen. Zoals hoofdstuk 7.1.5 over procesframes laat zien, is dit ook gebeurd in de gesprekken tussen de zorgboeren en de gemeenten en de zorgboeren onderling. Dit subhoofdstuk zal een aantal belangrijke momenten van misalignment behandelen door in te gaan op het onderwerp van misalignment, de aard van de misalignment en hoe de zorgboeren ermee om zijn gegaan.

7.2.1 Zorgboeren en gemeenten

De eerste misalignment betrof de kwaliteit. Er bestond onduidelijkheid over wie verantwoordelijk is voor de kwaliteit en wat de kwaliteitseisen zijn. Beide partijen vonden dat de andere partij verantwoordelijk was. De misalignment gaat dus in op een issueframe en het aanwijzen van een verantwoordelijke voor deze kwestie. De zorgboeren en de gemeenten bereikten uiteindelijk geen overeenkomst. De zorgboeren reageerden dan ook door vermijding van het onderwerp.

De tweede misalignment tussen zorgboeren en gemeenten gaat in op de bezuinigingen. Ook hier is de aard van de misalignment een issueframe waarin niet duidelijk wordt welke partij moet gaan

bezuinigen. De zorgboeren willen dat gemeenten de bureaucratie verminderen, terwijl gemeenten willen dat de zorgboeren de zorg efficiënter organiseren. Ondanks dat de gemeenten en de zorgboeren het niet eens zijn geworden over deze kwestie, zijn zij gezamenlijk op zoek geweest naar oplossingen.

De laatste misalignment gaat over de wens van de gemeenten om de groepen cliënten op zorgboerderijen te vergroten en de bedreiging die dit volgens de zorgboeren vormt op hun kleinschalige identiteit. De aard van deze misalignment is dan ook een identiteitframe. Wanneer deze misalignment tijdens het gesprek duidelijk wordt, beschrijven zorgboeren zichzelf als kleinschalig en verbinden ze deze kleinschaligheid met de kwaliteit van zorg die ze leveren. Uiteindelijk sluiten de zorgboeren en gemeenten geen overeenkomst over dit onderwerp, omdat de zorgboeren het onderwerp vermijden.

7.2.2 Zorgboeren onderling

Als het gaat om de misalignment tussen de zorgboeren onderling is de verdeling van de werkgroepen een punt van meningsverschil. Sommige zorgboeren zijn van mening dat de werkgroepen overlappen en dat sommige zorgboeren in meerdere werkgroepen zitten. Omdat er hevig rumoer ontstond tijdens dit moment is het onduidelijk of de zorgboeren een overeenkomst bereikt hebben. Het hevige rumoer wijst er wel op dat hier sprake was van strijd.

De tweede misalignment draait om de omschrijving van de relatie met de gemeenten. De aard van deze misalignment is dan ook een relatiefraam. De zorgboeren verschillen van mening of ze zorg moeten aanbieden vanuit een voorkeurspositie of dat ze in de relatie problemen oplossen voor de gemeenten. Omdat één van de zorgboeren zijn stem heeft verheven tijdens dit moment, lijkt deze misalignment te zijn aangepakt met strijd. Ook bij dit onderwerp is het onduidelijk of de zorgboeren overeenkomen, omdat de betreffende zorgboer zich afzijdig heeft gehouden van de discussie tot er een nieuw onderwerp aan bod kwam.

De laatste misalignment gaat in hoe de gemeenten benaderd moeten worden. De aard van deze misalignment is dus ook een relatiefraam. Zo wil één van de zorgboeren passief afwachten tot ze benaderd worden door de gemeenten, terwijl een andere zorgboer van mening is dat ze de gemeenten actief moeten benaderen. Uiteindelijk besluiten de zorgboeren zich actief op te stellen naar gemeenten. Voor de overeenkomst beslist één van de zorgboeren op basis van zijn deskundigheid en ervaring in de lokale politiek.

De momenten van misalignment kunnen gezien worden als onderwerpen die mogelijke struikelblokken vormen tijdens een latere fase van de onderhandelingen. Vandaar ook dat er in dit deel van de conclusie kort op in is gegaan. Deze en andere suggesties voor mogelijke struikelblokken worden besproken in het laatste subhoofdstuk.

7.3 Risico's en aanknopingspunten voor toekomstige onderhandelingen

De hoofdvraag van dit onderzoek luidt: Hoe framen zorgboeren in interactie met de gemeenten en met elkaar als het gaat om de decentralisering in de transitie naar de WMO en hoe positioneren zij zich? In de transitie naar de WMO kaarten de zorgboeren een aantal kwesties aan. Zo wordt duidelijk dat de ze, door de bezuiniging die de transitie met zich meebrengt, met minder geld kwalitatieve zorg moeten leveren. Daarbij vinden zorgboeren het belangrijk dat hun kleinschaligheid gewaardborgd wordt. Ook willen de zorgboeren de positie van de cliënt en zijn of haar keuzevrijheid centraal stellen. De cliënt staat echter niet centraal als de zorgboeren ervoor kiezen om zich te positioneren als voorkeursleverancier. De zorgboeren omschrijven zichzelf als divers, kleinschalig en onafhankelijke ondernemers. Dit laatste aspect zorgt ervoor dat de onderlinge relatie volgens de zorgboeren moet

groeien. Daarbij komt dat samenwerking voor sommige zorgboeren een nieuw fenomeen is. In hun relatie met de gemeenten willen de zorgboeren meewerken op het gebied van kwaliteit en outcome financiering. Ook willen ze inspelen op de vraag van de gemeenten, maar het blijft onduidelijk wat de vraag is. Daarnaast willen de zorgboeren uit de gemeenten Ommen en Hardenberg meer erkenning. De zorgboeren uit Ommen en Hardenberg zijn negatief over hun gemeenten. De betrokkenheid van drie verschillende gemeenten met verschillende niveaus maakt het benaderen van de gemeenten een complex proces. In de relatie met zorginstellingen kaarten de zorgboeren het verschil tussen kleinschalig en grootschalig aan. Daarnaast kan de concurrentie invloed hebben op de relatie.

Nu duidelijk is welke frames zorgboeren inzetten in de transitie naar de WMO is het mogelijk om als onderzoeker zelf betekenis te geven aan deze frames. Zo is het mogelijk om de positieve invloed en risico's van frames op het onderhandelingsproces te identificeren. Voor deze risico's kunnen vervolgens aanknopingspunten gemaakt worden voor de toekomstige onderhandelingen.

7.3.1 Risico's en aanknopingspunten voor toekomstige onderhandelingen

Dit onderzoek heeft laten zien op welke punten in het onderhandelingsproces spanningen kunnen ontstaan. Op basis hiervan heb ik een aantal risico's geïdentificeerd en voor elk daarvan suggereer ik een aanknopingspunt voor de zorgboeren en de gemeenten.

- De zorgboeren en gemeenten hebben geen overeenstemming bereikt over de verantwoordelijkheid voor de kwaliteit en de bezuiniging. Het ontbreken van een overeenstemming was misschien nog niet nodig of gewenst tijdens deze fase van het onderhandelingsproces, maar kan tijdens het latere proces een risico vormen. De kwaliteit kan juist in gevaar komen als geen van beide partijen hier verantwoordelijkheid voor neemt. Daarnaast zijn deze twee kwesties met elkaar verbonden, want de kwalitatieve zorg moet geleverd worden met minder geld. Het is voor beide partijen daarom raadzaam om te kijken wat de eigen rol is omtrent kwaliteit en bezuiniging in de transitie naar de WMO. Daarnaast moeten de partijen op zoek naar mogelijkheden om de kwalitatieve zorg met minder budget te leveren. De zorgboeren en gemeenten zouden dit eerst apart kunnen doen, zodat er eerst intern een overeenstemming gevonden wordt. Dit voorkomt ook dat de verantwoordelijkheid niet meer afgeschoven kan worden naar de andere partij, maar beide partijen uitgaan van hun eigen kracht en mogelijkheden. Vervolgens kunnen de beide partijen met elkaar een overeenstemming zoeken.
- De zorgboeren zijn met verschillende beelden aan het project begonnen. Positief aan dit resultaat is dat de verschillende beelden veel verschillende frames zullen opleveren en hopelijk wederzijds begrip tussen de zorgboeren zullen creëren. Ondanks dat deze beelden volgens de procesbegeleider niet per definitie op gespannen voet met elkaar hoeven te staan, bleek uit een interview dat de verschillen wel degelijk aanleiding kunnen geven voor wrijving. Zo kan de ene zorgboer tevreden zijn met een onderlinge samenwerking, terwijl de andere zorgboer deelneemt aan het project met de verwachting budget te krijgen. Wanneer het project niet aan de verwachtingen van de zorgboeren voldoet, kunnen er een aantal zorgboeren afhaken. Om dit te voorkomen is het voor de zorgboeren belangrijk om de verwachtingen wat betreft de uitkomsten van het project zoveel mogelijk uit te spreken om zo wederzijds begrip te creëren. Dit zou tot stand kunnen komen door meer over de individuele verwachtingen te praten en de argumentering hierachter.
- Vanwegen het ervaren gebrek aan erkenning door de gemeenten, moeten de zorgboeren op zoek naar manieren om deze erkenning te verhogen. De betrokkenheid van de gemeenten in het pilot project zal de erkenning mogelijk doen toenemen. Wat mogelijk ten grondslag ligt aan het gebrek van erkenning is de hoge mate van diversiteit. Zo kan het voor de gemeenten

moelijk zijn om een coherent beeld te vormen van het collectief als er veel diversiteit bestaat. Eerder is genoemd dat als deelnemers een collectieve identiteit willen opbouwen, zij betekenis moeten geven aan zichzelf, de problemen en de oplossingen. Concreet zouden zorgboeren dus kunnen nagaan in welke opzichten ze van elkaar verschillen en overeenkomen, of en wat zij als problemen in de transitie naar de WMO ervaren en hoe dit opgelost zou kunnen worden. Dit onderzoek geeft al veel inzichten in deze aspecten. Ook zouden de zorgboeren kunnen nadenken over hoe zij hun identiteit duidelijk naar de gemeenten kunnen communiceren. Dat de hoge mate van diversiteit niet alleen negatief is, hebben de zorgboeren al aangetoond. De verscheidenheid aan doelgroepen en zorgaanbod zorgen ervoor dat de zorgboeren uitgebreide arrangementen kunnen aanbieden aan de gemeenten.

- De zorgboeren hebben te maken met meerdere gemeenten en meerdere niveaus binnen een gemeente. Daarnaast is het onduidelijk of de drie betrokken gemeenten gezamenlijk of apart een WMO-beleid zullen maken. Deze aspecten van de gemeentelijke organisatie maken het benaderen van de gemeenten en het maken van afspraken complexer. Daarnaast hebben de interviews aangetoond dat zorgboeren zich verschillend uitlaten over hun gemeenten. Dit zou een risico kunnen vormen op de onderhandelingen. De theorie heeft namelijk laten zien dat negatieve karakterframes de legitimiteit van de betreffende partij kan ondermijnen en twijfels kan zaaien over de motieven van deze partij. Momenteel is er een werkgroep bestaande uit vijf zorgboeren bezig met het benaderen van de gemeenten en het voorbereiden van de onderhandelingen. Gezien het doel van het project om tot een erkende samenwerking met de gemeenten te komen en de complexiteit van het proces hier naartoe, is het voor de zorgboeren raadzaam de organisatie van de onderhandelingen een belangrijk en groter punt van aandacht te maken. Dit kan onder andere door het uitbreiden van het aantal zorgboeren in deze werkgroep.
- De zorgboeren hebben aangegeven een samenwerking te willen zoeken met zorginstellingen. Bij het vinden van een dergelijke samenwerking kunnen ze echter tegen een aantal tegenstellingen tussen hen en andere zorgaanbieders aanlopen. Zo bestaat er volgens de zorgboeren een verschil in grootschalige en kleinschalige identiteit, prioriteiten en speelt het aspect van concurrentie mee. Indien de zorgboeren door willen gaan met het zoeken naar een samenwerking is het verstandig om te kijken hoe zij om kunnen gaan met deze contrasten en hoe ze het aspect van concurrentie kunnen overbruggen. De tegenstellingen zijn namelijk ook positief te benaderen, omdat met een mogelijke samenwerking een grotere doelgroep bereikt wordt en een grotere zorgvraag beantwoordt wordt.
- Een aantal zorgboeren hebben aangegeven een positie van 'voorkeursleverancier' te willen verwerven. De vraag waar zorgboeren over zouden moeten nadenken is of deze positie wel mogelijk en wenselijk is als dit in tegenstelling staat met datgene dat zij belangrijk vinden in de transitie, namelijk dat de cliënt centraal staat. Een 'voorkeurspositie' veronderstelt namelijk dat de zorgvraag beantwoordt wordt door een zorgboerderij en niet afhankelijk is van de vraag van een cliënt.

Tot slot vind ik het belangrijk om de zorgboeren mee te geven dat communicatie ervoor kan zorgen dat er een groep ontstaat met een bepaalde mate van coherentie. Ook wanneer er sprake is van meningsverschillen of conflicten binnen de groep. En ondanks dat dit onderzoek zich richt op momenten die gekenmerkt worden door rumoer of frames die niet op elkaar aansluiten, hebben de bijeenkomsten en het enthousiasme van zorgboeren tijdens de interviews laten zien dat er een collectief aan zorgboeren in het Vechtdal is ontstaan!

Referenties

- Aarts, M.N.C. en Van Woerkum C.M.J. (2005). Frame Construction in Interaction. *Multi-Organisational Partnerships, Alliances and Networks*. Mopan International Conference document. Short Run Press. pp. 229-237.
- Aarts, N., Van Lieshout, M en Van Woerkum, C. (2011). Competing Claims in Public Space: The Construction of Frames in Different Relational Contexts. *Framing Matters: Perspectives on Negotiation Research and Practice in Communication*. In Donohue, W.A., Rogan R.G., en Kaufman, S. New York, Peter Lang.
- Brummans, B.H.J.M., Putnam, L.L., Gray, B., Hanke, R., Lewicki, R.J. en Wiethoff, C. (2008). Making sense of intractable multiparty conflict: A study of framing in four environmental disputes. *Communication Monographs*. 75(1): 25-51.
- Chong, D. en Druckman, J.N. (2007). A theory of framing and opinion formation in competitive elite environments. *Journal of Communication*. 57(1): 99-118.
- Consortium, E. F. (2002). *How to Discover Frames*. Lecture document.
- Dewulf, A. en Bouwen , R. (2012). Issue Framing in Conversations for Change: Discursive Interaction Strategies for "Doing Differences. *Journal of Applied Behavioral Science*. 48(2): 168-193.
- Dewulf, A., Craps, M en Dercon, G. (2004). How issues get framed and reframed when different communities meet: A multi-level analysis of a collaborative soil conservation initiative in the Ecuadorian Andes. *Journal of Community & Applied Social Psychology* 14(3): 177-192.
- Dewulf, A., Gray, B., Putnam, L., Lewicki, R., Aarts, N., Bouwen, R. en Van Woerkum, C. (2009). Disentangling approaches to framing in conflict and negotiation research: A meta-paradigmatic perspective. *Human Relations* 62(2): 155-193.
- Drew, P., Raymond, G., en Weinberg, D. (Eds) (2006). *Talk and interaction in social research methods*. London: SAGE.
- Driest, P. F. (2006). Long-term care in Europe: an introduction. *Farming for Health: Green-Care Farming Across Europe and the United States of America*. In Hassink, J. en Van Dijk, M. Dordrecht: Springer.
- Elliott, M. (2003). 35 exercises for Teaching Conflict Management. *The CNCR Swap Meet Sourcebook: Teaching from Experience*. Inlow, L. (Eds). Barton.
- Ferwerda-Van Zonneveld, R.T., Schoone, T.H., Van Diepen, A.A.M., Oosting, S.J. en Caron-Flinterman, J.F. (2009). *Van boerderij naar zorgboerderij: Van bedrijfsaanpassing tot systeeminnovatie*. Rapport 254, Grafisch Service Centrum Van Gils B.V., Wageningen.
- Hart, H. T., Boeije, H en Hox, J. (2005). *Onderzoeksmethoden*. Amsterdam: Boom Onderwijs.
- Hart, H. T., Van Dijk, J. De Goede, M., Jansen, W. en Teunissen, J. (2001). *Onderzoeksmethoden*. Amsterdam: Boom Onderwijs.
- Hassink, J., Grin, J. en Hulsink, W. (2013). Multifunctional Agriculture Meets Health Care: Applying the Multi-Level Transition Sciences Perspective to Care Farming in the Netherlands. *Sociologia Ruralis*. 53(2): 223-245.

- Hassink, J., Hulsink, W. en Grin, J. (2012). Care Farms in the Netherlands: An Underexplored Example of Multifunctional Agriculture - Toward and Emperically Grounded, Organization-Theory-Based Typology. *Rural Sociology*. 77(4): 569-600.
- Hassink, J. and Van Dijk, M. (2006). *Farming for health : green-care farming across Europe and the United States of America*. Dordrecht: Springer.
- Hassink, J., Zwartbol, C., Agricola, H.J., Elings, M. en Thissen, J.T.N.M. (2007). Current status and potential of care farms in the Netherlands. *NJAS - Wageningen Journal of Life Sciences*. 55(1): 21-36.
- Lepelaars, A. (2012). *Projectvoorstel Zorg Zoekt Boer*. Vechtdal.
- Monge, P. R. en Contractor, N.S. (2003). *Theories of communication networks*. Oxford: Oxford University Press.
- Pickering, M.J. en Garrod, S. (2006). Alignment as the Basis for Successful Communication. *Research on Language and Computation*. 4(2-3): 203-228.
- Relf, P. D. (2006). Theoretical models for research and program development in agriculture and health care: avoiding random acts of research. *Farming for Health: Green-Care Farming Across Europe and the United States of America*. In Hassink, J. en Van Dijk, M. Dordrecht: Springer.
- Scheufele, D. A. en Tewksbury, D. (2007). Framing, agenda setting, and priming: The evolution of three media effects models. *Journal of Communication*. 57(1): 9-20.
- Schoorlemmer, H. B., Munneke, F.J. en Braker, M.J.E. (2006). Verbreding onder de loep: Potenties van multi-funcionele landbouw. *Praktijkonderzoek*. P. O. B.V. Wageningen.
- Van Osch, D. en Van Doorn, A. (2006). *Communicatiekunde: Inleiding tot het beroep van communicatiekundige*. Amsterdam: Boom Onderwijs.
- Van Ruler, B., Elving, W., Van den Hooff, B., Smit, E. en Verhoeven, P. (2005). *Communicatiemanagement: In communicatiewetenschappelijk perspectief*. Amsterdam: Boom onderwijs.

Bijlagen

Bijlage 1: Interviewopzet

Introductie onderzoeker:

- Student aan Wageningen universiteit.
- Doe een afstudeeronderzoek naar hoe zorgboeren tegen de geplande veranderingen aankijken
- Het eindrapport zal dit beschrijven en er zal een Nederlandse samenvatting van het rapport naar alle geïnterviewden en andere deelnemers in het pilot project gestuurd worden. Dus project- en procesbegeleidsters, B&Z en gemeenten. De uiteindelijke scriptie kan worden ingezien door studenten en docenten van Wageningen UR.
- Toestemming vragen om het interview te mogen opnemen.
- Vermelden dat de interview gegevens anoniem verwerkt zullen worden.
- Er zijn géén goede of foute antwoorden en neem alle tijd die u nodig heeft om na te denken over de antwoorden.

Introductie vragen:

1. Waarom bent u begonnen als zorgboer(in)?
2. Wanneer bent u met de zorgboerderij gestart?
3. Heeft u een achtergrond in de zorg of in de traditionele landbouw?
4. Wat is zoal de achtergrond van uw deelnemers?
5. Hoeveel deelnemers heeft u (per dag en in totaal)?
6. Zitten daar deelnemers bij die via onderaannemerschap komen?
7. Welke activiteiten vinden er plaats op de boerderij voor deze mensen?
8. Voor welk deel bestaat uw inkomen uit het verlenen van zorg en voor welk deel komt uit het traditionele landbouwactiviteiten?

Vragen over issues:

9. Er zijn veranderingen gepland in de zorg wat betreft een decentralisering en een verschuiving van de gedeeltelijke verantwoordelijkheid naar de gemeente. Wat vindt u daarvan?
10. Als u kijkt naar de geplande veranderingen, wat vindt u dan belangrijk?
11. Met het oog op de geplande veranderingen, waar maakt u zich zorgen om?
12. Wat denkt u dat deze veranderingen voor uw bedrijf zullen betekenen?

Vragen over identiteit:

13. Wat kenmerkt u als zorgboer(in)?
14. Hou zou u de zorgboeren in het Vechtdal omschrijven?
15. Welk beeld hebben de gemeenten van de zorgboeren in het Vechtdal?
16. Welk beeld zou u willen dat de gemeenten hebben van de zorgboeren in het Vechtdal?
17. Welk beeld heeft het zorgkantoor van de zorgboeren in het Vechtdal?
18. Welk beeld zou u willen dat het zorgkantoor heeft van de zorgboeren in het Vechtdal?
19. Welk beeld hebben de andere zorgaanbieders in de regio van de zorgboeren in het Vechtdal?
20. Welk beeld zou u willen dat de andere zorgaanbieders in de regio hebben van de zorgboeren in het Vechtdal?

Vragen over karakter/relatie:

21. Wat vind u van de andere zorgboeren in het Vechtdal?
22. Hou zou u de relatie met de andere zorgboeren omschrijven? (ziet u hen als concurrentie of als collega's?)
23. Wat zijn uw ervaringen in samenwerken met andere zorgboeren?
24. Welke positie moeten zorgboeren in het Vechtdal hebben wanneer de gemeente verantwoordelijk is voor de financiering van de dagbesteding?
25. Welke positie nemen de zorgboeren in het Vechtdal momenteel in?
26. Wat vind u van uw gemeente?
27. Hou zou u uw relatie met uw gemeente omschrijven?
28. Wat zijn uw ervaringen met uw gemeente?
29. Welke rol moet de gemeente spelen in de toekomstige regulering van de zorg?
30. Wat vind u van het zorgkantoor in Zwolle?
31. Hou zou u uw relatie met het zorgkantoor omschrijven?
32. Wat zijn uw ervaringen met het zorgkantoor in Zwolle?
33. Welke rol zou het zorgkantoor in de komende twee jaar moeten spelen?
34. Wat vind u van de andere zorgaanbieders in uw regio?
35. Hoe zou u uw relatie met hen omschrijven?
36. Wat zijn uw ervaringen met de andere zorgaanbieders in de regio?

Vragen over het proces:

37. Wat is uw rol binnen de groep zorgboeren Vechtdal?
38. Wat vond u van de bijeenkomst met de politieke partijen op 30 januari jl.?
39. Zou u iets anders gedaan hebben tijdens deze bijeenkomst? Zo ja, wat?
40. Wat vond u van de bijeenkomst van de start van de werkgroepen op 11 februari jl.?
41. Zou u iets anders gedaan hebben tijdens deze bijeenkomst? Zo ja, wat?

Bijlage 2: Verwachtingen, Resultaten en Succes

Zorg zoekt Boer

11 februari 2013

Verwachtingen

met open blik, klaar om aan te pakken wat ik tegen kom
allemaal samen de schouders onder “de zorg in het groen”
leergierig
realistisch
realistisch boerderijzorg voor de cliënt die dat wil, om dat mee te mogen maken
realistisch, maar het zal moeilijk zijn om iedereen tevreden te stellen
hoopvol
positief en enthousiast
afwachtend
ingerold

samen sterker, kansen benutten
samenwerking
gezamenlijk uitwerken van de pilot
samenwerkingsverband
samen werken aan goede zorg, waar de vraag centraal staat
een netwerk opbouwen om gezamenlijk zorgtrajecten te kunnen bieden aan
diverse groepen
Vechtdal zorgboeren verenigen zich en profileren zich bij de 3 gemeenten als
beste zorgaanbieder
concreet werken aan goede zorg

ik wil mijn werk kunnen blijven doen (geloof, hoop en liefde)
dat we ons werk kunnen blijven doen, zorgboer blijven
voorbereiding op de toekomst
goede onderhandelingspartner voor de gemeente bij de transitie
mooie handvaten opstellen voor de gemeente
meedoen in de transitie van AWBZ naar WMO
zorgboeren gericht naar buiten toe richting gemeenten en toeleiders
Zorg zoekt Boer 11 februari 2013

resultaten

ervaring in samenwerking met collega's
samenwerkende zorgboeren
samenwerking

prettige sfeer
duidelijkheid
meer inzicht
alle resultaat is goed
voldoening, rust, ontwikkeling in 't bedrijf. Ondernemer blijven
hoop op de toekomst

zorgboeren zijn voor gemeenten voorkeur leverancier op basis van prijs/kwaliteit
serieus genomen worden bij de WMO raad
meedoen in de WMO
een duidelijke zorgpartij voor gemeenten
we zijn duidelijke partners van gemeenten en collega's en worden gezien
als volwaardige zorgpartner naast bestaande instellingen
contacten op structurele basis

erkenning zowel landelijke politiek als gemeentelijke uitkerende instanties
budget voor zorgboeren
budget van de gemeenten
duidelijk vraag & aanbod dagbesteding, opvang e.d. en rol zorgboeren daarin
resultaat moet minimaal WMO waardig zijn

groei tot op zekere hoogte
juiste zorg bij de specifieke vraag
vraaggerichte zorg, geen nee verkopen
zichtbaar aanbod
goede zorg op een gezond bedrijf
vrije keus voor zorgvragers
voortbestaan gegarandeerd van de 'groene zorg' voor kinderen en jongeren
Zorg zoekt Boer 11 februari 2013

succes

als iedereen gehoord wordt
doel bereiken binnen een prettige sfeer
samenwerking; collega's ipv concurrenten
als iedereen achter het eindresultaat staat
als de pilot slaagt is het positief
als we op een hoger plan zijn gekomen met hoop en passie voor de toekomst
eigen karakter behouden
als we samen als zorgboeren zorg kunnen blijven leveren die gevraagd wordt.

afspraken met gemeentes en zorgaanbieders over WMO
serieus marktaandeel in de zorg
betere zorg met minder geld (dat beschikbaar wordt gesteld)
bekendheid, toegevoegde waarde, continuïteit
volwaardige partner in de zorgketen
dat financiering aan het eind van het project loopt
concrete afspraken met goede onderbouwing richting gemeenten
wanneer uiteindelijk de Vechtdal zorgboeren een overeenkomst kunnen afsluiten met de gemeenten

wanneer door het project deelnemers de boerderij bezoeken cliënten toegewezen
wanneer de cliënt zelf kan kiezen voor een zorgboerderij of instelling
dat elke cliënt zich welbevindt, de cliënt centraal, niet de instelling
keuzevrijheid van mensen waarborgen dmv budget voor de zorgboer
boerderij zorg als waardige zorg
erkenning voor ons werk en onze kwaliteiten
zorgvrager, zorgbieders en beleidsmedewerkers en uitvoerders zijn blij met diverse zorgboeren in het Vechtdal
zorgvrager weet passende zorgbieder te vinden
zichtbaar, herkenbaar en leverancier van goede zorg
zorgboeren zijn een warme club, die niemand kan en wil missen

Bijlage 3: Takenomschrijving werkgroep 'gesprekken met de gemeenten'

De zorgboeren in het Vechtdal nodigen bestuurders en beleidsmedewerkers uit om met elkaar in dialoog te gaan en te komen tot een erkende samenwerking. Zorgboeren willen met gemeenten samenwerken om zo een bijdrage te leveren aan het oplossen van problemen van die gemeenten (bv op het gebied van leer-werk trajecten, voortijdig schoolverlaters, vrijwilligers ...)

- 1) Te nemen stappen (hoe bereiken we dit einddoel)
- 2) Planning (wat is een voorlopig reële planning)
- 3) Verantwoordelijkheden (wie doet wat)
- 4) Mogelijke partners / partijen die ondersteuning kunnen bieden